

banka ve ekonomik yorumlar

BİR SAYIDA:

Okurlara Mektup	3
Enflasyonun Neresindeyiz?	5
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Ekonomik Göstergeler	8
Ekonomik Yorumlar	9
Dr. Öztin Akgüç	
Prof. Dr. Erdoğan Alkin	
Prof. Dr. Mustafa A. Aysan	
Kemal Kurdaş	
Osman Nuri Torun	
Türk Sanayinin Temel Sorunları	37
Prof. Dr. Erol Manisalı	
Ayın Ekonomik Olayları	43
Doç. Dr. Yıldırım Kılıç	
Söyleşi: Yönetim Sorunları	49
Ergin Tanberk	
Besim Baykal	
Sermaye Piyasası	57
Doç. Dr. Şeref Türen	
Ekonomik Çarpılma ve Enflasyon-Devalüasyon Kısıacı ...	63
Doç. Dr. Kutlu Merih	
Yasal Sistem Sorunu Olarak Prefinansman Dövizleri	71
Falk Y. Başbuğ	
Dış Basından	75
Hülya Kabaalloğlu	

«Türkiye ekonomisinde
1980 yılının ilk dört
ayında alınan sonuçların
değerlendirilmesi.
Önümüzdeki aylarda
beklenen gelişmeler ve
alınması gereken
yeni önlemler.»
Ekonomik Yorumlar

ÇBS

BELCO

otonuzun boyası

ÇBS
güçlü boya

çbs pazarlama ve boya yatırımı a.ş.
Fermenciler Cad. No. 56 Karaköy - İstanbul Tel: 43 49 55

kalitemizin güvencesi

- Çelik özlü alüminyum iletkenler
- Tam alüminyum iletkenler
- Plastik izoleli askı telli alüminyum kablolar-ALPEK
- Plastik izoleli alüminyum iletkenli enerji kabloları -ALVINAL
- Plastik izoleli telefon kabloları
- Alüminyum profiller
- İletken ve kablolar için ek malzemeleri

TÜRK KABEL A.O.

Merkez: İnönü Caddesi 69/1 Taksim-İstanbul
Tel: 43 59 03 (4 hat) Teleks: 24223 tkab tr

Fabrika: P.K. 53 İzmit Tel: 114 76- 113 97

TÜRK KABEL MAMÜLLERİ TEVZİİ A.Ş.

Kemeraltı Caddesi 34 Karaköy-İstanbul
Tel: 43 00 06-43 00 07

SELENA

HAZIR BANYO VE MUTFAKLARI

İNTEMA

İNŞAAT ve TESİSAT MALZEMELERİ
YATIRIM ve PAZARLAMA ANONİM ŞİRKETİ

Büyükdere cad. Tam han 15/A kat.5 Şişli-İstanbul Tel. 47 98 93 - 47 98 94

hanika ve ekonomik yorumlar

Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A. Ş.
Adına Sahibi

Bülend Çorapçı

Yazı İşleri Müdürü

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

Danışma Kurulu

Dr. Öztin Akgüç • Erol Aksoy • Prof. Dr. Erdoğan Alkin • Dr. Orhan Alton • Prof. Dr. O. Fikret Arkun • Besim Baykal • Prof. Dr. Nasuhi Bursal • Prof. Dr. Lâtif Çakıcı Mehmet Gün Çalika • Şinasi Celikkal • Özer U. Çiller • Ahmet Demirel • Necdet Durakbaşı • Aydın Dündar • Kaya Erdem • Özhan Eroğuz • Oktay Ersoy • Prof. Dr. Cumhur Ferhan • Prof. Dr. Emre Gönensoy • Memduh Güpgüpoğlu • Prof. Dr. Zeyyat Hatlıboğulu • Erhan İşil • Av. Dr. Halûk Kabaaliçoğlu • Prof. Dr. Müh. Kemal Kafalı • Adnan B. Kafaoğlu • A. Nazif Keyman • Doc. Dr. Yıldırım Kilkış • Kemal Kurdaş • Prof. Dr. Kemal Kurtuluş Nuh Kuşçulu • Ziya Nebioğlu • Ergin Neng • Rahmi Önen • Ertan Özgür • Selâhattin Özmen • Prof. Dr. Ergun Özsunay Ertuğrul Soysal • Osman Nuri Torun • Prof. Dr. Kemal Tosun • Prof. Dr. Baran Tuncer • Av. Fikret Tuncer • Doc. Dr. Gül G. Turan • Turhan Tümay • Dr. T. Güngör Uras • Dr. Halûk Ünal • Doğan Yalim • Prof. Dr. Yüksel Kaç Yalkın •

Basım-Yayım Danışmanı

M. Tanık Yağcı

OKURLARA MEKTUP

Sevgili Okurlarımız,

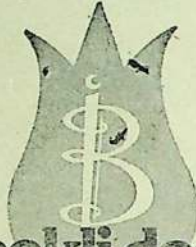
Bir yayın organı ne kadar çekici hazırlanırsa hazırlansın, içeriği doyurucu değilse, giderek okunmaz hale gelir ve yaşamı son bulur. Doyurucu bir içerik ise, ne dediğini bilen kişilerin kaleme almaları yazılarla oluşur. Güçlü kalemlere sahip olan Derginiz, bu bakımdan şanslıdır. Kıvançla belirtelim ki, her sayıda sunduğumuz «Ekonomik Yorumlar», yurt çapında yankılar uyandırmaktadır. Bunun dışında, Dergi'de çıkan yazıların bir bölümü, belirli konuları işleyen süreklili yazılarımız tarafından hazırlanmaktadır. Diğer bir bölümünü ise bilim adamları ve uygulamacılardan gelen değerli yazılar oluşturmaktadır. Ancak, sayfalarımızın sınırlı, yazı bankamızın ise zengin olması nedeniyle, bazı değerli yazıları hemen yayımlayamıyoruz ve bir süre bekleme zorunda kalıyoruz. Bizi anlayışla karşılayacaklarını sandığımız yazarlarımıza, olumlu katkıları için teşekkür ederiz.

Bu sayıda, ilginizi çekeceğini umduğumuz çeşitli yazılar verilmektedir. «Ekonomik Yorumlar» bölümünde ise, Türkiye ekonomisinde 1980 yılının ilk dört ayında alınan sonuçlar genel olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca, yılın ikinci yarısında ne gibi gelişmelerin olabileceği tartışılmakta ve alınması gerekli yeni ekonomik önlemler belirlenmektedir.

Saygılarımızla,

AYLIK DERGİ HAZİRAN 1980 YIL : 17 SAYI : 6 40 LİRA

İDARE YERİ: Çatalçeşme Sokak No.17, Kat: 4; Cağaloğlu-İstanbul • TELEFON: 26 34 11
• YAZIŞMA : P.K. 769; Karaköy - İstanbul • AÇIKLAMA : Dergimizde çıkan yazılar kaynak göstermek şartıyla iktibas edilebilir • YILLIK ABONE : 480.— TL.; Öğrenilere : 240.— TL. • İLÂN FİYATLARI : Arka kapak 7.000.— TL., Kapak içleri 5.000.— TL. Tam sayfa 4.000.— TL., Yarım sayfa 2.000.— TL., Renk Farkı 2.000.— TL. • BASKI : Met/Er Matbaası, Çemberlitaş-İstanbul; Telefon : 28 28 90 • TARİHİ : 4 Haziran 1980

“emekli dostu”
İstanbul Bankası'ndan

emeklilere

çağın

Sağlık sorunlarınıza ücretsiz çözümler...

Birikmiş paranızı en iyi şekilde nasıl değerlendirebilirsiniz.

Alım satım ve kira ile ilgili konut sorunları...Ucuz gıda maddeleri...

Emekli yaşantısının getirebileceği psikolojik sorunların çözümleri...

Hayata yeniden nasıl başlamalı... Olağandışı özel indirimli satışlar...

Tatilinizi daha zevkli ve daha ucuz geçirebilmenizi sağlayacak yenilikler...

Emekliliği yaklaşanlara danışmanlık...

yepyeni hizmet

*Hemen her türlü sorununuzun çözümü için sizlere yepyeni bir hizmet hazırlıyındayız.
Lütfen şubelerimizden birinde birlikte olalım.*

ENFLASYONUN NERESİNDEYİZ?

Prof. Dr.
MUSTAFA A. AYSAN

1980 yılı başında alınan «istikrar tedbirleri»ne rağmen enflasyonun kontrol altına alınıp alınmadığı konusunda yoğun tartışmalar yapılmaktadır.

Ticaret Bakanlığı'nca açıklanan Toptan Eşya Fiyatları Genel İndeksi aylık ortalamalarına göre fiyatlar 1980'in Ocak, Şubat ve Mart aylarında sırasıyla % 9.2, % 29.3, % 4.4 oranlarında artmıştır. İlk üç aydaki toplam fiyat seviyesi artışını % 47.5 oranına ulaştıran bu aylık artış hızları göz önüne alınınca, 1980'in bütünü için enflasyon hızı nerelere ulaşacaktır?

Aynı aylık ortalamalarla 12 aylık dönemlerde yapılan karşılaştırmalar, % 115-120 oranında bir yıllık enflasyon hızını göstermektedir. 1978 ve 1979 Aralık ayları ortalamaları arasındaki farklara göre hesaplanan yıllık enflasyon hızları % 85-90 düzeyindedir. Bu oranları karşılaştıranlar, 1980'in ilk üç ayında enflasyonun hızlandığını öne sürmektedirler. Buna karşılık hükümet ve ona yakın çevreler, Mart ve Nisan aylarında görülen nispeten düşük aylık artış hızlarına bakarak 1980'in ilk dört ayında enflasyonun kontrol altına alındığını söylemektedirler.

Önyargılardan etkilenen iki görüşün de «doğru»ları ve «eğri»leri vardır.

Şubat ayındaki çok hızlı aylık enflasyon hızı (% 29.3), 25 Ocak 1980'de uygulamaya konan kararlarla KİT ürünleri fiyatlarına yapılan yüksek oranlı zamların sonucudur. Karaborsa diye adlandırılan piyasa fiyatlarını yansıtan indeksler, ülkemizde düzenlenmemektedir. Temel mal ve hizmetleri üreten KİT'lerin satış fiyatları, 25 Ocak 1980'den önce hükümetlerce saptandığı için, hızlı enflasyona rağmen, uzun süreler değiştirilememiş ve değiştiği zaman indeksleri etkilemiştir. Onun için Şubat indeksindeki hızlı artış, 1979'da birikmiş enflasyonun bir kısmının resmi fiyatlarla birlikte indekslere yansımından kaynaklanmıştır. Bu istatistik hatayı ele alarak, önceleri % 5-10 arasında oynayan aylık artış hızlarının Şubat 1980'de % 29'un üstüne çıkmış olmasına bakarak enflasyonun hızlandığını öne sürmek olanağı yoktur.

1980'in ilk dört ayında enflasyonun hızlandığını öne süren görüşlerin kullandığı ikinci gösterge, 1978, 1979 ve 1980 yıllarının ilk üç aylık artış hızlarıdır. Gerçekten çeşitli indekslere göre 1980'in ilk üç ayındaki fiyat artış hızı % 44-47.5 oranında olduğu halde, 1979 yılı için aynı oranlar % 14-15 civarındadır. Yukarıda sözü edilen Şubat ayındaki istatistik hatası ile alınan istikrar tedbirlerinin fi-

yatlar seviyesindeki artış hızını düşürmek için gerekli 5-6 aylık zamanın geçmemiş olması, bu karşılaştırmaya bakarak bir sonuca varmanın henüz erken olduğunu göstermektedir. Bu alanda kesin yargılara ulaşabilmek için sonbahar rakamlarını elde etmek gerekli bulunmaktadır.

Bununla birlikte önümüzdeki dönemde fiyat artış hızları, bu konudaki tayin edici faktöre bakarak tahmin edilebilir. Bu gösterge banknot

hacmindeki gelişmelerdir. Banknot hacminin 1979 ve 1980 yıllarının ilk üç ayındaki gelişmesi, bu konuda daha iyi yargılara ulaşılmasını sağlayacaktır.

Ay sonları banknot hacmi rakamlarının 12 aylık dönemlerdeki artış hızları incelendiği zaman, enflasyonun 1980 başında henüz kontrol altına alınmadığı görülmektedir. Ocak ayı sonlarında banknot hacmi 1978'de 78 milyar TL., 1979'da 119 milyar TL. ve

**YURT EKONOMİSİNE
GÜÇLÜ KATKINIZ!**

BANKAMIZDAKI
TASARRUFLARINIZLA
ESNAF, SANATKAR, KÜÇÜK VE ORTA
ÖLÇEKLİ SANAYİCİLERİMİZİ
DESTEKLİYORSUNUZ

"tasarruflarınızın
% 24,5'a kadar faiz
veriyoruz"

Yurdunuzun her köşesine yayılmış 525'e
ulaşan şubemiz ve Almanya'daki Köln
temsilciliğimizle tüm bankacılık işlemlerinde
emrinizde ve hizmetinizdeyiz.

«BYFICA»
Köln temsilciliğimizdeki TELEKS
sistemini ile hava kârlarını YILDIRIM
HIZIYLA Türkiye'ye ulaştırıyoruz.

emeğin övüncü
çalışanın güvenci

**TÜRKİYE
HALK BANKASI**

1980'de 189 milyar TL. düzeyindedir. 12 aylık dönemlerde 1978'den 1979'a artış % 53, 1979'dan 1980'e artış hızı % 59'dur. Şubat aylarının benzer oranları sırasıyla % 53 ve % 57'dir. Aynı oran Mart ayları için % 54'ten % 46'ya, Nisan ayları için % 50'den % 51 düzeyine değişmiştir. Bu rakamlar gösteriyor ki, 12 aylık dönemlerde henüz banknot hacmi genişleme hızında belirgin bir düşüş yoktur. Mart ayındaki yavaşlamanın geçici olduğu ve genişlemenin Nisan'da yeniden hızlandığı görülmektedir. 25 Ocak 1980'de yapılan devalüasyonun ve KİT fiyatlarındaki yüksek oranda artışların yardımı ile Mart sonuna kadar banknot hacmi, Aralık 1979'daki 183 milyar TL. düzeyinde tutulabilmiş, 28 Mart-4 Nisan haftasında 19 milyar TL. artarak 202 milyar TL.'na yükselmiştir. Nisan ayı içinde vergi tahsilâtı nedeniyle düşen banknot hacmi, 2 Mayıs'ta yeniden 202 milyar TL.'lık düzeyine ulaşmıştır.

Bu gelişmeler, fiyat artışlarının yavaşlatılması açısından en önemli etken olan banknot hacminin henüz kontrol altına alınamamış olduğunu göstermektedir. Üstelik içinde bulunduğumuz günlerde tarım ürünleri için taban fiyatlar ilân edilmekte ve devletin tarım ürünleri satın alması yüzünden önümüzdeki günlerde hızlı banknot hacmi artışları beklenmektedir.

Banknot hacminin tam anlamıyla kontrol altına alınabilmesi ve önümüzdeki günlerde fiyat artışlarının yavaşlaması; devlete ek vergi geliri sağlayacak vergi kanunlarının çıkarılmasına, kamu kesimine personel alımının gerçekten durdurulmasına, kamu kesimindeki maliyetlerin düşürülmesine bağlıdır. Parlamento Cumhurbaşkanlığı seçimi nedeniyle tıkalı olduğu, Cumhurbaşkanı seçiminden sonra da oldukça iyi yönleri bulunan bir istikrar programını uygulayan hükümetin yaşama şansı bulunmadığı

için, istikrar programının tamamlanması amacıyla alınabilecek tedbirlerin geleceği belirsiz bulunmaktadır. Bu nedenle önümüzdeki günlerin enflasyon oranını tahmin etmek oldukça güçleşmiştir.

Bu günlerde açıkça görünen odur ki, hükümet, enflasyonu kontrol etmek açısından en kritik noktadadır. Banknot hacmindeki genişlemeye henüz tam hâkim olunamamışken; iş hayatından para darlığı yakınmaları ve baskıları, işletmelerde iflâsların başlayacağı konusunda tehlike belirtilebilir, sağlanan dövizlerin endüstriyi beslemeye yeterli olmaması yönünden üretim düşüklükleri haberleri gelmeye başlamıştır. Önümüzdeki dönem tarım ürünlerine büyük devlet harcamalarının yapılacağı dönemdir. Yaz sonundan başlayarak iş hayatı mevsimlik yüksek konjonktür ve genişleme dönemine girmektedir. Yılın ilk üç ayında banknot hacmini kontrol etmek ne kadar kolay idiyse, yılın son 9 ayında onu kontrol etmek o kadar zordur. İşte tam bu sırada, hükümetin banknot hacminin kontrol edilmesi açısından büyük güce sahip olması gereken bir dönemde, yaşamasının tehlikeye girmiş olması, büyük şanssızlıktır. Cumhurbaşkanlığı seçiminden sonra hükümet düşerse, istikrar programının sahibi de kalmayacaktır. Ondan sonraki hükümet nasıl ve ne biçimde kurulur, hükümet buharını ne kadar sürer ve yeni hükümetin istikrar programı nasıl olur? Bu sorular cevaplanmadan bir âfet halini almış bulunan ve bütün kötülüklerin temel nedeni olan enflasyonun ilderde hangi düzeylere çıkacağını kestirmek oldukça güçtür.

Enflasyonun kontrol altına alınması sorunu, ekonominin hâlâ en önemli sorunu olma özelliğini sürdürmektedir. O çok kısa sürede kontrol altına alınamazsa, vay hallimize...

ekonomik göstergeler

	1978	1979	1980		
			Ocak	Şubat	Mart
T. C. MERKEZ BANKASI					
Altın ve döviz mevcudu (milyon \$)	645.8	651.1	547.9	729.9	746.5
Tedavüldeki banknotlar (milyon TL.)	113662	180318	188593	191633	183165
Merkez Bankası kredileri (milyon TL.)	241886	371170	393263	421635	431209
Hazineye kısa vadeli avans (milyon TL.)	56639	86735	89786	92063	95111
BANKALAR (milyon TL.)					
Toplam Mevduat	322916	492222	479614	491152	
Ticari	87280	155197	149454	158299	
Tasarruf	160757	236305	237858	240780	
Vadesiz Tasarruf	105380	144417	144676	146246	
Vadeli Tasarruf	55377	91888	93182	94534	
Resmi	35348	53529	45126	44367	
Bankalar	39531	45885	45894	46363	
Diğer Mevduat	—	1306	1282	1343	
Toplam Krediler	297602	448142	452924	483330	
Tarım	61156	116600	116037	116046	
Kalkınma Bankaları	13415	23868	34250	34789	
Küçük Esnaf ve Sanatkâr	13707	23088	23201	23695	
İpotek Karşılığı	10807	13293	12287	12268	
Ticari, Sınai, sair	190352	262226	258009	287197	
İller Bankası	8165	9067	9140	9335	
PARA ARZI (Milyon TL.)	290450	453635	463377	483835	
FİYATLAR (1963 = 100; Tic. Bak.)					
Toptan Eşya Fiyatları	869.9	1577.8	1722.9	2227.9	2325.7
Gıda Maddeleri ve Yemler	813.9	1349.0	1494.9		
Sanayi Hammadde ve Yarı Mamul	963.1	1959.1	2103.1		
İstanbul Geçinme İndeksi	1049.0	1907.5	2106.1		
Ankara Geçinme İndeksi	873.7	1500.2	1652.9		
DIŞ ÖDEMELER (milyon \$)					
Dışalım	4599.0	5064.5	419.6	1005.3	1709.3
Dışsatım	2288.2	2261.2	227.9	470.4	699.7
İşçi Dövizleri	983.0	1691.7	83.3	256.3	368.6

1 — Rakamlar yıl ve ay sonları itibarıyla birikmeli (kümülatif)'dir.

2 — Toplam kredilere ve kalkınma bankaları kredilerine, Devlet Yatırım Bankası kredileri dahil değildir.

Not: Ocak 1980 sütununda gösterilen T.C. Merkez Bankası'na ve Para Arzı'na ilişkin veriler, 1 Şubat 1980 tarihi itibarıyledir.

ekonomik yorumlar

AÇIK OTURUM

KATILANLAR :

- Prof. Dr. Erdoğan ALKİN
- Prof. Dr. Mustafa A. AYSAN
- Kemal KURDAŞ
- Osman Nuri TORUN

YÖNETEN :

- Dr. Öztin AKGÜÇ

Türkiye ekonomisinde 1980 yılının ilk dört ayında alınan sonuçların değerlendirilmesi. Önümüzdeki aylarda beklenen gelişmeler ve alınması gereken yeni önlemler

AKGÜÇ — Bugün tartışılacak konuları şu üç başlık altında toplamak mümkün: (1) Ekonomide, 1980 yılının ilk dört ayında alınan sonuçların bir genel değerlendirmesini yapmak. (2) 1980 yılının ikinci altı ayında Türk ekonomisinde ne gibi gelişmeler olabileceği konusunda tahminlerde bulunmak. (3) Ekonomik önlemler paketini tamamlamak için alınması gereken yeni önlemleri belirlemek. Bu konulardaki görüşlerinizi rica edeceğim. Tartışmayı açmak için mevcut bilgi ve verileri sunayım.

ekonomik panorama

Yılım ilk üç aylık üretim rakamlarına göre, temel malların üretimin-

de genellikle bir gerileme gözleniyor. Taşkömürü, hampetrol, çimento, demirçelik, sigara, dokuma, kâğıt, blister bakır ve otomotiv endüstrisinde bu gerileme çok daha dikkati çekiyor. Petrol ürünleri ile linyit üretiminde artış gözleniyor. 81 temel malda, bir önceki yıla göre üretim gerileyişi % 8,5 oranında, petrol ürünleri hariç tutulursa bu gerileyiş % 18,2'ye varıyor. Fiyat hareketlerine gelince... Ticaret Bakanı'nın açıklamalarına göre, ilk üç aydaki fiyat artışları % 43,4 oranında olmuştur. Ticaret Bakanlığı konjonktür dairesi toptan eşya fiyat indeksine göre artış oranı % 47,5'dur. İstanbul Ticaret Odası ve Devlet İstatistik Enstitüsü indekslerine göre de % 40'ın üzerindedir ilk üç aydaki fiyat artışları. Geçen yılın aynı dö-

nemindeki fiyat artışları ise % 14,6 oranında idi. Fiyat artışlarında dik-kati çeken diğer bir gelişme toptan fiyat endekslerinin geçim endeksle-rinden çok daha hızlı bir biçimde art-makta oluşudur. Gerek Ankara geçim-e endeksi, gerekse İstanbul geçim-e endeksindeki artış hızı, toptan fiyat endekslerindeki artış hızının bir hayli gerisinde kalmış görünmekte-dir. Buna göre Ankara geçim-e en-deksi yılın ilk üç aylık döneminde % 39,7; İstanbul geçim-e endeksi de % 29,8 oranında bir artış göstermiş-tir.

Diğer dikkati çeken bir gelişme, bu üç aylık dönemde tarımsal ürün-lerin fiyatlarındaki artışın, sinai mal-ların fiyat artışından daha hızlı olu-şudur. Tarım ürünlerindeki fiyat ar-tışı % 48,2; buna karşılık sinai mal-lar fiyatlarındaki artış ise % 46,6 ora-nındadır. Son yıllarda sinai ürünleri-nin fiyatları tarım ürünleri fiyatları-nın üstünde bir gelişme göstermekte iken, bu eğilimin değiştiği gözlenmek-tedir.

Mevduat, krediler ve emisyonla ilgili bilgiler ise şöyledir: Emisyon 2 Mayıs tarihi itibariyle yılbaşına gö-re 19,5 milyar lira dolayında bir artış göstererek 202,5 milyar liraya yüksel-miştir. Emisyondaki artış oranı % 10' un üzerindedir. Merkez Bankası kre-dilerindeki gelişmelere baktığımızda, Merkez Bankası kredileri, 2 Mayıs ta-rihi itibariyle yılbaşına göre 82 milyar liralık bir artış göstermiştir. Bu ar-tışın, 30 milyar lirası kamu kesimine, 42 milyar lirası da bankacılık kesimi-ne açılan kredilerden oluşmaktadır. Elimizdeki sınırlı rakamlara göre, Ni-san ayı ortası itibariyle konsolide mevduatta artış oranı % 10,4'dür. Ge-çen yıl aynı dönemde konsolide mev-duat artışı ise % 7,4 oranında idi. Banka kredilerindeki gelişmeler ise yine 18 Nisan tarihi itibariyle rakam-ları vereyim: 1980 yılının ilk üç bu-çuk aylık döneminde banka kredile-riindeki artış % 12,3 oranındadır. Hal-

buki geçen yıl bu dönemde banka kre-dileri binde 2 oranında bir gerileme göstermiş idi. Banka kredilerindeki genişleme, geçen yıla kıyasla, hızlan-mış görünmektedir.

Para arzına ilişkin rakamlara ge-lince; ancak para arzının tanımlandı-ğı şekliyle ne kadar anlamlı bir gös-terge olduğu tartışılabilir. Biliyorsu-nuz, para arzı konusunda ekonomist-lerin çok farklı görüşleri var. Para arzı tanımımıza göre, 1980 yılının yine ilk 3,5 ayında artış % 10,1 oranında-dır. Geçen yılki artış oranı ise % 12,2 idi. Belki tartışılmak gereken önemli bir sorun. Emisyonun artmasına ve banka kredilerinin genişlemesine karşın şiddetli bir para sıkıntısının ekonomide hissedilmekte oluşudur. Bunun önemli bir nedenini, Türkiye'-de son iki yıldır enflasyonun likidi-de genişlemesinden çok daha hızlı artmasında görmek mümkündür. Tür-kiye, bu sorunun çözümünde bir kısır döngüye düşme tehlikesi ile karşı kar-şıyadır. Çünkü para arzı artışı, eğer daha hızlı bir enflasyona yol açacak ise, ekonomideki para sıkıntısını bu yolla da çözmeğe imkân olmayacaktır. Bence üzerinde durulması gereken önemli bir olay, enflasyonun, para arzı genişlemesinden çok hızlı oluşu-dur.

Dış ödemelere ilişkin rakamlara baktığımız zaman, yılın ilk üç ayı iç-erisinde dışsatımın % 5,7 oranında art-tığını görüyoruz. Geçen yılın ilk üç ayında dışsatım 661,7 milyon dolar iken, bu senenin ilk üç ayı sonunda dışsatımı 699,7 milyon dolar olmuştur. Artış hızı % 5,7'dir. Buna karşın dışalım aynı dönemde geçen yıla kı-yasla % 11,8 oranında bir artış gös-termiştir. Geçen yılın ilk üç ayında dışalım 1 milyar 194 milyon dolarken bu yılın ilk üç ayında dışalım 1 mil-yar 355 milyon dolar olmuştur. An-cak burada dikkati çeken bir gelişme, Ocak ve Şubat aylarında dışalım çok hızlı bir artış göstermişken, Mart ayında dışalımın geçen yılki düzeyi-

AÇIK OTURUMA KATILANLAR: Yukarıdaki fotoğrafta, soldan sağa doğru; Dr. Öztin Akgüç (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Erdoğan Alkin (İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Öğretim Üyesi), Prof. Dr. Mustafa A. Aysan (İstanbul Üniversitesi İşletme Fakültesi Öğretim Üyesi), Kemal Kurdaş (Orta Doğu Teknik Üniversitesi eski Rektörü ve eski Maliye Bakanı) ve Osman Nuri Torun (Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş. Mali Koordinatörü); tartışma sırasında görüşüyorlar.

nin de altına düşmesidir. Geçen yılın Mart ayının 525 milyon dolarlık dışalımına karşın 1980'in Mart ayında 349 milyon dolar düzeyinde dışalım yapılmıştır.

İşçi dövizlerinde de şöyle bir gelişme görüyoruz: Geçen yılın ilk üç ayında 214 milyon dolarlık işçi döviz girişi karşın, 1980 yılının aynı döneminde 368 milyon dolarlık bir işçi döviz girişi olmuştur. İşçi dövizleri girişindeki artış % 70 dolaylarındadır. Ancak anımsayacağınız gibi geçen yıl işçi dövizleri özellikle Mayıs ayındaki primli kur uygulamasından sonra büyük bir sıçrama göstermişti. Bu yıl Ocak ayındaki yüksek oranlı devalüasyona karşın, işçi dövizlerinde beklenen gelişme olmamıştır. Rezervlere gelince, Mayıs ayı başı itibarıyla kullanılabilir rezerv 778 milyon dolardır. Yılbaşına göre 205 milyon dolarlık bir rezerv artışı görülmektedir.

Benim genelde söyleyebilecekle-

rim, verebileceğim rakamlar bunlar. Elde mevcut olan bilgileri sundum. Sayın Kurdaş, 1980 ilkbaharında Türk ekonomisinin genel değerlendirilmesini sizden rica edelim.

yeni bir anlayış yanlış bir uygulama

KURDAŞ — Bir hükümetin ekonomik politikasını tam manası ile değerlendirebilmek için; fiyatlar, üretim, istihdam, yatırım, tasarruf, dış ödemeler, gelir dağılışı, büyüme hızı gibi temel alanlarda çok yakın tarihleri kapsıyan sağlıklı rakamlara ihtiyaç vardır. Tartışmayı yaptığımız şu sırada yılın ilk 4,5 ayı için, bütün bu temel alanlarda güvenilir rakamlara sahip bulunmuyoruz. Ben bu bakımdan, Demirel Hükümeti'nin ekonomik politikasını iki ayrı kısma bölerek değerlendirmeyi daha faydalı

görüyorum. Demirel Hükümeti'nin ekonomik politikasının da aslında iki ayrı kısmı var. Birincisi, bence önemli olanı, ekonomik politikaya getirdiği anlayıştır. İkincisi ise, dış yardıma dayalı bir istikrar programını uygulamaya koymasındır. Demirel Hükümeti'nin ekonomik politikaya getirdiği anlayış, piyasa kurallarına dönüş, ekonomiyi piyasa mekanizmasının kurallarına uygun biçimde yönetiş felsefesi olarak özetlenebilir. Ancak bu felsefede çok açık değişimler. Uygulamaları da aslında böyle bir anlayışın tam paralelinde olmuyor. Bu hususu bilhassa vurgulayayım.

Mesela: «Fiyatlara müdahale etmeyeceğiz, fiyatlar arz ve talebe göre belirlenecek.» diyen ve bir kısım mallardaki fiyat kontrollerini bu anlayışla ve isabetle kaldıran, karaborsa ile resmi fiyatlar arasındaki ikili fiyat ayırımına son veren hükümet; döviz kurunda aslında bir fiyat tesbiti anlamına gelecek bir sabit kur politikası izlemiştir. Döviz kuru da bir fiyattır. Ama onun fiyatını hükümet tesbit etmektedir ve aşağı yukarı üç aydır ufak ayarlamalar dışında da sabit tutmaktadır. Bununla beraber Demirel Hükümeti, icaplarını tam uygulamamakla beraber, ekonomik politikaya yeni bir anlayış getirmiştir. Bence bu anlayış, Türk ekonomisi bakımından, Türk aydınının kafasında yeni, olumlu ve yapıcı bir yön açmak bakımından büyük önem taşımaktadır. Çünkü biz 1945'den beri bir yonde şartlandık. Biz, bir piyasa ekonomisinin, tebliğlerle, yasalarla, fiyat tesbit eden hükümet kararları ile yönetilebileceğini zannetmiş bir kuşakız. Böyle bir ekonomik politikanın da Türkiye'yi nerele getirdiği artık sonuçları ile ortaya çıkmıştır. Buna karşılık şimdi piyasa kuralları içinde ekonomiyi yönetme fikri getiriliyor. Müdahaleler de şüphesiz piyasa kuralları içinde yapılacaktır. Bence bu çok olumlu bir harekettir, tutum-

dur. Bunun faydaları da şimdiden görülmeye başlanmıştır.

Mesela hükümet KİT fiyatlarını ayarladığı gibi, aşırı da olsa uyguladığı taban fiyatları politikasına karşı, hiç olmazsa mamül fiyatlarına akılsızca müdahale etmemek gibi bir yolu seçebiliyor. Şeker enteresan bir örnek burada. Eskiden olsa idi, üreticiye yararlı zannedilerek pancar fiyatlarına zam yapılır, şeker fiyatları artırılmıyacak diye beyanet verilir ve artırılmazdı da. Bu defa hükümet, pancar fiyatına zam yapıyor; fakat hiç olmazsa şeker fiyatını da gerçek ekonomik değerine çıkarıyor. Aslında tabii, sistemin kendi mantığı içinde hükümet, ne pancar fiyatına müdahale etmeliydi; ne de şeker fiyatını tesbit etmeliydi. Geçmişte pancar fiyatına müdahale edildi, şeker fiyatı uzun yıllar sabit tultu, devlet her yıl 7-8 milyar sübvansiyon yaptı; fakat bunun büyük zararları görüldü. Verilen pancar fiyatı üreticiyi tatmin etmediği gibi, şeker tüketimi de gereksiz şekilde teşvik edildi. Şimdi ekonomik anlayıştaki bu yeni yöneliş, bence ilk meyvelerini vermiş bulunuyor. Ekonomide bir iki mal dışındaki ikili fiyatlar büyük ölçüde ortadan kalkmıştır. Hükümet de bu açıdan fiyat politikalarında daha tutarlı davranıyor. Ancak bu yönde alınacak çok daha mesafe vardır. Ama bir başlangıç yapılmıştır ve bir yol ayırımı seçilmiştir. Bu, bence Türkiye'de ekonomik politikanın rasyonelleşmesine büyük katkı yapacak bir harekettir. Bu harekete karşı; «Türkiye'de faiz politikası işlemez, kur politikası işlemez, fiyatlar hâlâ geniş müdahaleler var, hatta fiyat mekanizmasını serbest bıraksanız dahi işlemez.» şeklinde olumsuz davranışta bulunmak; bence bir çıkmaza gidiştir. Çünkü bunun alternatifi eski tip bir politika olur ki, onun da Türkiye'yi nereye getirdiği açıktır. «Türkiye'de faiz politikası, kur politikası işlemez.» şeklinde menfi bir tutum

lakınmak yerine; faiz politikasının; döviz kuru politikasının da piyasa ekonomisi kurallarına göre yönetilmeleri savunulmalıdır. Fiyat politikasına idari kararlarla yapılacak müdahaleler de gene piyasa ekonomisi kuralları içinde reddedilmelidir. Bir malın fiyatının idari kararlarla tesbitini Türkiye hakikaten bir türlü anlıyamadı. Aslında fiyatlara idari müdahale çıkışı olmayan bir yoldur. Eğer bu resmi fiyat, piyasa ekonomisine, piyasanın şartlarına göre belirlenecek fiyatın altında ise, o fiyat uygulanamaz. Veyahut uygulanmaya çabalanırsa, üretimi, bütün ekonomik

Kemal Kurdaş

faaliyeti çığırından çıkarır. Eğer belirlenen fiyat, ekonominin normal fiyatlarının üstünde ise, onu da tesbite zaten gerek yoktur. Türkiye bu çıkmaz içinde 30-35 yıl bocalamıştır. Yeni politika, bir yol ayrımı getiriyor milletin karşısına. Bu bilimsel bir yol ayrımıdır. Şüphesiz her parti sosyal politikasını, piyasa ekonomisinin kuralları içerisinde uygulamaya kalkar. Bir piyasa ekonomisi demek, ille libe-

ralizm demek değildir. Piyasa ekonomisine, sosyalist açıdan da, Keynesian açıdan da, refah ekonomisi açısından da çeşitli müdahaleler yapılabilir. Ama bu müdahaleler piyasa ekonomisinin kuralları içerisinde olmalıdır. Bence bu hükümetin ekonomi politikasına yaptığı en büyük katkı, getirdiği bu yeni anlayıştır.

dış yardımlar ve bütçe : eski tas eski hamam

Bunun dışında alışılmış ve Para Fonu ile uyuşulan bir istikrar politikası var hükümetin. Bu politikanın karakteristiği, dış yardıma dayalı oluşudur. Yani Türkiye'nin yeniden daha fazla borçlanmasına yol açacak bir politikadır. Bence bu bir oportünist politikadır. Türkiye aslında, dış yardım almadan istikrar politikasının icaplarını düşünmeli ve ona göre tedbirlerini almalı idi. Politikacı, dış yardıma dayalı bir istikrar politikası önererek ve bunun ancak beş yılda sonuç verebileceğini söyleyerek, aslında mutad oportünizmini uyguluyor. Bu anlayış çerçevesindeki istikrar programına, şüphesiz yönetilebilecek bir sürü tenkit vardır. Yalnız eleştirilerde çok aşırılığa kaçılmamalı, olaylar bedbin bir bakışla değerlendirilmemelidir.

Şimdi fiyatlardaki gelişmeleri ele alalım. Önce şunu belirteyim; hükümet istikrara dönük bir bütçe politikası izlemedi. Bu bütçe esas itibariyle Müezzinoğlu'nun hazırladığı bütçeye çok benzer bir bütçedir. Hükümet vergi konusunda da hiçbir şey yapmadı. Meclise götürdüğü vergi paketi aslında istikrar açısından olsa da olur, olmasa da olur niteliktedir. Olsa olsa adalet bakımından bir ufak fayda getirir, fakat beraberinde bir sürü sakıncalar taşıyor. Hükümetin istikrar konusunda yaptığı, makule yakın devalüasyon ile fiyat politikasına da sübvansiyonları büyük ölçüde kal-

dıran hareketlerden ibarettir. Bir de temel anlayışındaki rasyonel davranış söz konusudur.

Yılın ilk dört ayında % 50 dolayında bir fiyat artışı olmuş. Aynı zamanda dış ödemelerimizdeki açığta da önemli bir artış var. Hem ticaret hem cari işlemler dengesinde bir açık var ve bu açık dış yardım ile finanse ediliyor. Tabii bu durum menfi bir hüküm vermeğe insanı teşvik edebilir. Ama fiyat artışlarının gerisine baktığımız zaman şöyle bir manzara belirliyor: 1979'da Türkiye'de para arzı bir yılda % 53-55 dolayında artmış idi. Fiyatlardaki artış ise % 81 dolayında oldu. Bu ilk 4 ayda para arzındaki artış % 10 dolayındadır. Fiyatlarda % 50'ye yakın bir artış olmuştur. Aslında bu anormal bir durum. Parasal genişlemenin çok üstünde bir fiyat artışı var. Bunun nedenlerini aramak lâzım. Nedenlerden biri, Türkiye'de kamu kesimi fiyatlarının aralıklarıyla ayarlanmasıdır. Kamu kesiminde beklentilen fiyat ayarlamalarının yapıldığı dönemlerde fiyat endeksleri birden bire kabarma gösteriyor. Bu alanda bu yıl daha da ileri gidildi, piyasadaki çift fiyatlar kaldırıldı. Biz istatistiklerimize resmi fiyatları esas alıyoruz. Halbuki piyasada bildiğimiz serbest fiyatlar var. Bu defa serbest fiyatlar istatistiklere girmeğe başladığından, fiyat endeksinde parasal gelişmenin çok üstünde bir artış görülmektedir.

Türkiye'de 1979'da ve 1980'in ilk dört ayında fiyatların para arzındaki artışın çok üstünde gelişmesinin diğer bir temel kaynağı, üretimdeki tıkanıklık ve hatta düşüşlerdir. Bunları müsaadenizle ayrıntıları ile tahlil edeyim. Çünkü zannediyorum bundan sonra alınacak tedbirlere yol gösterici olabilecektir. Milli gelir rakamlarına baktığımız zaman, son tahminlere göre, geçen yıl Gayri Safi Milli Hasıla'daki artış hızı % 2'dir. Fiyat hareketleri bakımından milli gelir rakamlarında ikili ayırım yapmak lâ-

zım. Biri mal üretimi rakamları, diğeri de hizmetler üretimine ilişkin rakamlar... Milli gelir % 2 artmış olsa dahi, bu artışın tümü hizmetler sektöründeki gelişmelerden doğuyor. Mal üreten sektörlerde aslında bir önceki yıla kıyasla düşüş görülüyor. Özellikle imalat sanayiinde gerileme var.

ALKİN — Efendim, son tahmini söylüyorum. Sanayi üretimi % 4,9 geriledi. İmalat sanayiinde ise gerileyiş % 6,4. Yalnız tarımda % 2,5 bir artış var.

KURDAŞ — Geçen yıl fiyatların, para arzındaki artıştan daha hızlı artmasının diğer temel kaynağı, üretimdeki gerileme. Bu üretim gerileyişinin önemli bir nedeni ithal güçlükleri. Bu yıl sanayi sektörünün işletme sermayesinde gözlenen daralma da üretimin gelişmesini önüyor. Artan grevlerin de bunda bir rolü olduğunu; toplu sözleşme ve kıdem tazminatının sanayie getirdiği yeni külfetlerin de üretim artışındaki rahatlamayı engellediğini belirtmek isabetsiz olmaz kanısındayım. Bir de şu noktayı vurgulamak lâzım. Biz, para arzının 1979 ve 1980'deki artışını değerlendirirken zannediyorum paranın tedavül hızı faktörünü de tartışmamıza dahil etmek zorundayız. Bu yıl ilk 4 ayda para arzı % 10 artmış ise, bu evvelki yılların % 10 artışı değil. Hakikaten ekonomide paradan ciddi bir kaçış var. Para arzının kompozisyonunda, tedavüldeki naktin oranı gittikçe yükseliyor. Merkez Bankası'ndan çıkan emisyon eskiden banka sistemi kanalı ile ekonomiye yayılırken, şimdi doğrudan doğruya ekonomiye giriyor ve mütemadiyen mal ve hizmet alımlarında kullanılıyor ve para arzında naktin oranı gittikçe yükseliyor. Bu üç temel sebeple Türkiye'de 1979 ve 1980'de fiyatlar, para arzından çok daha hızlı artmış gözüküyor. Bir de şunu ekleyeyim. 1980'in ilk dört ayında para arzındaki artış ora-

nı hayli makul gözüktüyor, % 10 dolayında... Geçen senekinden bile biraz daha yavaş.

Rakamlar, dış görüntü olarak hükümetin para arzını kontrolde başarıldığı izlenimini veriyor. Ancak ben bu açıdan hükümete pek fazla kredi ayırmayı uygun görmüyorum. Çünkü para arzının gerisindeki Merkez Bankası'nın bilançosundaki hareketlere baktığımız zaman, aslında hükümetin para arzını kontrol için çok ciddi tedbirler aldığı kanısını edinemiyoruz. Senenin ilk dört ayında para arzındaki ana kaynak olan Merkez Bankası'nın iç aktifleri, 238 milyar lira, yani % 37,5 oranında artmış. Fakat bu artış, emisyon ve para arzına direkt olarak yansımamış, çünkü bu aktif artışının önemli bir kısmı ithalat karşılıkları olarak, kullanılan dış kredilerin bedelleri olarak ve kur farkları olarak Merkez Bankası'na geri gelmiş. Dört ayda Merkez Bankası'nın aktifleri iç nedenlerle 238 milyar lira artmış; pasifte döviz hesaplarındaki artış da 237 milyar. Rakamların ortaya koyduğu gibi aslında Merkez Bankası'nı pek kontrol etmemişler. Merkez Bankası'na yatırılan kur farkları ve dış ödemeler dengesindeki açık, hükümetin gösterdiği bu gevşekliği massetmiş. Binaenaleyh o açıdan hükümete pek fazla iyi puan veremiyorum.

Fakat burada izlenen para politikası bakımından bir nokta gözüktüyor. Bu dönemde hükümet para arzını bir ölçüde daha artırsa idi, aslında bu ithalat üzerinde fazla bir tazyik yapmaz; fakat belki ekonomideki işletme sermayesi ihtiyacını, likitide darlığını kısmen gidererek mal üretiminde ferahlığa doğru bir hareketi başlatabilirdi. Benim kanaatimce, Para Fonu'nun Türkiye'ye gelen heyeti, istikrar programına çok global rakamlar içinde bakıyor, klasik bir istikrar programı içinde para arzını kısmayı düşünüyor. Bu mekanizmaları derinliğine işlemiyor. Türkiye'de fiyat yük-

salmelerine yol açan en büyük faktörlerden biri, biraz evvel belirttiğim gibi, üretimdeki darboğazın bir türlü giderilememesi. Bunda ithalatın gecikmesinin etkileri var. Fakat likitide darlığının da çok büyük tesiri var. Orta ve küçük sanayi bu likitide darlığını büyük ölçüde hissediyor; üretimini artıramıyor; üretimi için lüzumlu hammaddeleri zamanında almak ve üretim planlaması yapmak yeteneğinden yoksun görüyor kendini. Türkiye, bu dönemde para arzını, işletme sermayesi ihtiyacını ve üretim gereksinimlerini tatmin edecek şekilde yükseltseydi, banka kredilerini üretken kesimlere yönlertseydi, fiyatlardaki artış bu kadar olmayabilirdi. Meselâ hükümet, bu yıl Türkiye Sınai Kalkınma Bankası'nda faraza 50 milyarlık bir işletme sermayesi fonu kursa idi ve bu fon ile sanayi işletme sermayesi ihtiyaçları hafifletilmeye çalışılsa idi, belki üretimdeki artış daha erken gelebilirdi.

Benim kanaatimce bu analiz, hükümetin bundan sonra izlemesi gereken politikaya da bir cins açıklık getirmektedir. Hükümetin, öncelikle, ana felsefesine uygun olarak döviz kuru politikasında tam bir serbestiyi gerçekleştirmesi, buna doğru bir adım atması lazım. Bütün fiyatları serbest bırakmış iken döviz kurunu tesbit etmek hatalı olmuştur. Nitekim o zamandan beri fiyatlar % 50 yükselmiştir. Ama döviz kuru aynı yerde kalmıştır. Bu şartlar altında devalüasyonun, ihracata beklenen büyük faydayı sağlamadığını iddia etmek de doğrusu haklı olmaz. Aslında; «devalüasyon ihracata tesir etmez» diye bir görüş ileri sürmek, «piyasa ekonomisinde bir malın fiyatını yükseltirseniz o malda üretim artışı olmaz» demekle eşittir. Devalüasyon, dövizde gerçek bir fiyat vermek, ihracatı geliştirmenin birinci şartıdır. Diğer rasyonalizasyon tedbirleri onun gerisinde gelir. Hükümet, izleyeceği döviz kuru politikasına bir açıklık ge-

tirmeli. Bence serbestlik getirmeli. Döviz kurunda kısmi bir dalgalanma bu sene gerçekleştirilebilir. Bundan hiç korkmamak lazım. Bir de sanayinin işletme sermayesi ihtiyacına özellikle eğilmek lazım. Hükümet, bu konuya gereken önemle eğilmiyor. Birikmiş ihtiyatların, devlet tahvillerine yatırılmasına zorlanılması, bu konudaki tutuma bir örnek...

üretim yerine fiyat artışı

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş, beni düşündüren bir iki nokta var. Birincisi şu: Bizde işletmelerin büyük bir bölümünde üretim esnekliği yok, benim görebildiğim kadarı ile. İç pazar daralmağa başladığı zaman, firmalar dış pazarlar arayacakları yerde, üretimin daraltılmasını yeğliyorlar. Doğruluğu veya yanlışlığı tartışılabilir, ama benim gözlemim bu. Firmalar, genellikle daha yüksek bir fiyat uyguluyarak kârlarını belli bir noktada tutma eğilimi içerisinde. Üretimi daha artırıp, yeni pazarlar bulma esnekliği yok bizde. İç pazara satacık dediği üretimini dışarıya yöneltme fikri, birçok işletmemize henüz girmiş değil. Belki koşulların zorlaması firmaları bu yola itebilecek. İkinci bir gözlemin de, Türk sanayiine ilişkin olarak; sanayi fon yaratma açısından bir takım araçları kullanmıyor. Firmalar, genellikle fiyat artışı yolu ile fon yaratmayı düşünüyorlar. Halbuki aktif kullanımında rasyonellik sağlamak, fon yaratma açısından çok daha etkili. Bir de bizim işletmelerin, Batı ölçüsüne göre çok değişik bir finans yapısı var. İşletmelerimiz, genellikle aşırı borç oranları ile çalışmakta; öz kaynak yaratmaktan ziyade borç alma suretiyle bu fon açığını giderme içerisinde görünmektedirler. Bu finans yapısı ile işletmelerimizin çoğunun, Batı ölçülerine göre kredi değerliliği yoktur.

İş adamlarımız şimdiye dek ge-

nellikle bilançolarındaki kâr rakamlarına, kâr marjlarına bakmışlar; öz sermaye kârlılığını etkileyen stok devir hızı, alacak devir hızı, aktif devir hızı gibi etmenlere önem vermemişlerdir. Firmalar gereksindikleri fonları kendileri yaratma çabası içerisinde değiller; «ucuz kredi verin, ben bu kredi ile işleri çevireyim» eğilimi içerisinde. Diğer bir gözlemin de şu: Bazı firmalar, yüksek fiyatları koruyabilmek için, iç pazardaki daralmaya koşut olarak üretimi kısıcı bir politika izliyorlar. Kâr maksimizasyonunu, bu şekilde sağlamak istiyorlar. Türk ekonomisinin yönetiminde hatalar var. Bunları kabul ediyorum. Ama, özel kesim işletmelerinin çoğunun, milli ekonomi açısından rasyonel, etkin bir şekilde yönetildiğini kabul edemiyorum.

KURDAŞ — Bakınız, şu sorduğunuz sorular bence enteresan bir hususu dile getiriyor. «Türk iş adamı iç talep daralınca niçin dış pazarlara bakmıyor?» Gayet basit. Biz adamları 40 yıl dışı bakmaktan alikoymuşuz. Dış pazarlara yönelme gafletini gösterenler de sonunda batmış. Ben bir tanınmış iş adamımızdan yıllarca önce iki nasihat duymuşumdur. Demmiştir ki: «Bir, ihracata dönük sanayi kurmayacaksın; iki, hükümetin fiyat tesbiti yaptığı sanayi kurmayacaksın.» Bu ifade Türkiye'de hükümetlerin yaptığı iki vahim hatayı açıkça gözlerin önüne sermektedir. Biz 40 yıl boyunca dış pazarı, iç pazara kıyasla hep dezavantajlı tutmuşuz. Dışsatım yapanlara hiçbir güven getirmemişiz. Hâlâ da getirmiyoruz. Meselâ, hükümet bütün fiyatları serbest bırakırken döviz kurunu tesbit ediyor ve bir daha da değiştirmiyor. Türkiye'de iş adamının dış pazara bakmamasını biz hazırlamışız, 40 yıl boyunca ihracat yapmayı pek kimse düşünmemiş, dış pazarlarla ilişkiler kurulmamış. Hatta nereye baş vuracağını dahi bilmiyor Türk iş adamı.

Aslında ana politikaları bu amaca yönlendirip iş adamlarımıza 5-6 yıl tecrübe kazandırmak ve güven vermek lazım. Güven vermenin başlangıç noktası da, iş adamlarının kazandıkları dövizin gerçek manada değerlendirilmesidir. Haklarını vermektir. İkincisi, Türk ekonomi politikası son 30 yıldır hep enflasyonist, iş adamı da bu enflasyonist politikaya alışmış. Türkiye'de politikacı, ekonomik politikayı, son 30 yıldır hep vermek ve karşılığını almamak şeklinde anlamıştır. İlk defa 30 yıldan sonra Sayın Demirel, vergi tedbirleri söz konusu olduğunda; «100 milyar vereceğiz, ama karşılığını nereden alacağız?» diyor. Aslında Sayın Demirel de bundan önce, 15 yıl süreyle hep verdi, hiç almayı düşünmedi. Şimdi ilk defa düşünüyor.

Diğer konulara gelince... Böyle bir enflasyonist ortamda aktifleri iyi kullanmamak, kredi almaya dönük finansman politikası hatta negatif faizden yararlanmak; iş adamından beklenecek doğal davranışlardır. İstikrar için rekabeti sağlayacak, dış rekabeti sağlayacak bir ortam getirirseniz; o zaman iş adamları da stok politikasını, borç-alacak politikasını, herşeyi rasyonel kullanmak gereğini duyacaklardır. İş adamlarımızın bu davranışları bizim politikalarımızın eseridir, sonucudur. Bir piyasa ekonomisinde iş adamları aslında piyondurlar. Tedbirinizi alırsınız; hepsi hızlı hücreler gibi, atomlar gibi, tedbirlerin doğrultusuna yönelirler. Bütün mesele doğru tedbirler almak ve iş adamlarına çıkarlarının o tedbirlere uymak olduğunu göstermektir. Biz yanlış tedbirlerle iş adamlarımızı yanlış yönde şartlandırmışızdır. Türkiye, 30 yıldır, döviz kurunun serbest bırakılmasının; döviz kurunun gerçekçi bir kur olmasının zorunluğunu anlayamamıştır. Niye? Çünkü öyle şartlandırılmışız. Hâlâ da bir çok kişi bunu anlayamıyor. Onun için ben sizin sorularınızı böyle cevaplandırıyorum.

Mevcut durum, izlenen politikaların günahıdır; iş adamlarının günahı değildir.

reel gelirler azalınca talep hızla düşüyor

AKGÜÇ — Teşekkürler Sayın Kurdaş. Sayın Torun, Türk ekonomisinin 1980 ilkbaharındaki durumu hakkında sizin görüşlerinizi rica edebilir miyim?

TORUN — Efendim, son 3-4 ayın rakamlarına baktığımız zaman, ekonomide; bizim ekonomiye has bir stagflasyon, durgunluk içinde enflasyon durumu görüyoruz; demek geliyor içimden. Çünkü üretim önemli

Osman Nuri Torun

nispetlerde düşüyor. Üretimin düşmesinin nedeni de, aslında iç talebin daralmış olması. Üretim için gerekli girdilerde son 3-4 ay içinde, aslında nispi bir rahatlama var. Özellikle ithalat girdilerinde, ulaştırma hizmet-

lerinde son 2-3 ay içinde nispi bir rahatlama var. Ama buna rağmen fiyat hareketlerine baktığımız zaman, toptan eşya endeksindeki artış, geçim endeksindeki yükselmenin üstünde gidiyor. Burada tipik bir maliyet enflasyonu havası görüyoruz. Talepte daralma, fiyatlarda yükselme olayının altında yatan temel neden ekonominin yapısı ile yakından ilgili. Ekonominin yapısında, bir kez, üretim esnekliğini kaybetmiş; ikincisi, 1980'de gerek kamu yatırımlarında ve gerek özel yatırımlarda belki de son 20-25 yıldan beri görülen en büyük düşme olayı ile karşı karşıyayız. Ekonomik daralmanın en büyük göstergesi olarak inşaat kesimi karşımıza çıkıyor. Ayrıca beyaz mallar dediğimiz dayanıklı tüketim mallarının fiyatlarında, genel fiyatlar seviyesindeki yükselmeye rağmen, gene gerileme olduğunu görüyoruz. Bunlar tamamen gelir yetersizliğinden ve gelir dağılımının bozukluğundan kaynaklanıyor. Örneğin, konut inşaat ve satışına baktığımız zaman, son zamanların olayı olarak, iki tür konuta talep var: Düşük fiyatlı küçük sosyal konutlara ve çok yüksek fiyatlı pahalı konutlara... Ama orta gelirliilerin talep etmesi beklenen normal düzeydeki konutlara karşı talep, aşağı yukarı kaybolmuş denilecek kadar düşüyor. Dayanıklı tüketim mallarında talebin düşüşünün de nedeni aynı, orta gelirli grubun alım gücünün azalması. İlk yapılacak ve yapılması gereken şeylerden birisi, gelir dağılımını ve talebin yapısını düzeltmektir. Bu düzeltme yapılmadıkça, talebin büyümesini sağlayamayız.

Talep düşmesi aslında tam olarak da yansımıyor. Bunun birkaç nedeni var. Bunlardan birisi, üretimde marjinal firmalar dediğimiz firmalar piyasadan çekilmiş değil. Bunların piyasadan çekilmemesini sağlayan olay, ekonomi politikasında piyasa kurallarına dönme gayretine rağmen, tahsislerin hâlâ devam etmesi. Özellikle

döviz tahsisleri, ithalat tahsisleri ve kamu kesimi üretiminden bazı malların, bazı girdilerin tahsisleri elân devam ediyor. Bu tahsisler devam ettiği için, marjinal işletmeler de, daha yüksek verimli işletmelerle aynı koşullar altında çalışma imkânı bulabiliyorlar. Arzı kısıtlayan diğer önemli olay, son zamanlarda yaygınlaşan grevler. Bu grevler, arzın daralmasının yanı sıra, piyasada normal yaşama gücünü kaybetmiş firmaların harcamalarını da kısıtından, bu firmalara sadece genel giderlerini karşılamak suretiyle bir süre daha idare etme imkânını vermiş oluyor. Grevlerin de en yaygın olduğu kesimler, orta gelir tabakasının talebi ile ilgili maddeni eşya, tekstil gibi alanlar. Ekonomide gelir dağılımının düzeltilmemesi, üretimin sağlıklı bir biçimde yürütülmesi imkânlarının sağlanamaması ve firmaların bu amaca zorlanamaması halinde bu yapısal bozukluk devam edip gidecektir.

KURDAŞ — Bir soru sorabilir miyim, Sayın Torun'a?.. Türkiye'de yatırım malları sektöründeki bunalmı, gelir dağılımındaki adaletsizliğin derinleşmesini ön plana almak, bence meseleyi bir parça açıklıktan yoksun kılabilir. Aslında gelir dağılımındaki adaletsizliğin artması, yatırım malları sektöründe talebin azalması da, tek bir ortak sebebin ürünü. O ortak sebep de enflasyondur. Türkiye'de gelir dağılımındaki adaletsizliği bir anda giderirseniz; fakat enflasyon devam etse; enflasyon tasarruf hareketini sifıra indirdiğinden, yatırımcıyı tereddütlere attığından, yatırım faaliyetleri gene durgun olmaya devam edecektir. Binaenaleyh olayı şöyle ortaya koyarsanız, size tamamiyle katılırım: «Türkiye'de son yıllardaki şiddetli enflasyon tasarruf hareketini büyük ölçüde azaltmaktadır. Bu azalış ile birlikte, enflasyonun yarattığı gelir dağılımındaki ek adaletsizlik, Türkiye'de tasarruf hareke-

tini yavaşlatıyor ve tasarruf hareketinin yavaşlaması da yatırım hamlesini zayıflatıyor, yatırım mallarına olan talebi zayıflatıyor.» Olayın bu şekilde ortaya konuluşu, daha açık bir takdim olur kanaatindeyim.

TORUN — Efendim, ben onu demek istemiyorum. Yatırımlardaki azalmanın iki önemli nedeni var bence. Bunlardan ilki, nihai tüketim mallarına karşı olan talebin azalmış olması. Bu olay yatırım kaynaklarından bağımsız olarak, talep düşmesinin sonucu olarak karşımıza çıkıyor. Söylediğiniz tasarrufların azalması gerçek bir olay. Talep düşüşünün altında yatan olay da o. Çünkü reel gelirler azalmış. Reel gelirler azaldığı için, tasarruf yapabilecek olan orta gelir kademesi kalmış ortadan. Bunun sonucu tasarruf yapabilecek iki kesim kalmış ortada. Biri devlet ki, cari harcamalarını dahi karşılayamayacak hale gelmiş. İkincisi çok yüksek gelirli kesim ki, onların büyük kısmı da kurallar dışında çalışıyor. Kurallar dışında çalıştıkları için de zaten birikimlerini Türk ekonomisine aktaramıyorlar. Çünkü yatırım yapmak demek, bir yerde kurallar içinde çalışmak demektir. Kuralların dışında sağlanan kaynakların, kurallar içine aktarılması, aşağı yukarı son derece imkânsız bir olay. O yüzden ben biraz farklı düşünüyorum. Ve bir de tahlillerimizde para politikasına ve parasal olaylara gereğinden fazla ağırlık veriyoruz. Parasal olayların ve para arzındaki nispi daralmanın da etkisi var muhakkak; ancak onun yanında asıl reel bazı problemler var. O reel problemlere yaklaşmamız lazım. İşte orada, üretim düşmesi, talep azalması, gelirlerin düştüğü olması, son derece önemli yapısal olaylar. Şimdi geliri nasıl artırabiliriz? Problem bu aslında. Parasal gelirleri, para arzını istediğiniz kadar artırabilirsiniz. Kısa dönemde bu çok daha kolaydır. Ama uzun dönemde çözüm, bir yerde üretimi, reel talebi ve reel

geliri artırma meselesine gelip dayanıyor. Toplam geliri de büyük kitlenin gelirini artırmadığınız zaman yükseltmiyorsunuz. Büyük kitlenin gelirini artıracaksınız ki, bir talep artışı olarak çıksın o piyasaya. Onun için burada bazı reel ve temel olaylar var, onlara yaklaşmamız lazım.

AKGÜÇ — Sayın Torun, sözümlü kesiyorum. Türkiye'de yaşanan bir temel olay daha var. Rakamla ifade edemiyoruz, ama Türkiye'den önemli tutarda sermaye kaçıış var. Bu da reel bir olgu değil mi?

kural dışı gelişen sermaye piyasası

TORUN — Şimdi ona da girmek istiyorum. Aslında reel ve son derece önemli bir olay. Bir de Türkiye'de hepimizin gözünden kaçan, daha doğrusu üzerine gitmediğimiz bir diğer olay var. Türkiye'de sermaye piyasası kurallar dışında gelişiyor. Kontrol dışında gelişiyor. Para piyasasını kontrol ediyorsunuz, para piyasasını bir disiplin altında götürmeye çalışıyorsunuz, ama sermaye piyasasındaki bu gelişmeler gözlerinizi kapıyorsunuz. Enflasyonun Türkiye'ye has bir görünümü olarak, sermaye piyasasında faiz hadlerinin piyasa faiz hadlerine daha çok yaklaşık olması sonucu, para piyasasından sermaye piyasasına tasarruflar akıyor. Fakat tahvillere akıyor, hisse senetlerine akıyor. Halbuki hisse senetleri, tıpkı taşınmaz mallar gibi, aslında değer muhafazası açısından son derece önemli aletlerdir. Ve doğal olarak enflasyon döneminde tasarrufların hisse senetlerine doğru kayması beklenir. Ama bizim karşılaştığımız olay, tasarrufların, faiz hadlerinin ve kâr nispetlerinin temettü nispetlerinden çok farklı olması nedeniyle, sermaye piyasasında tahvillere doğru kayması ve tahvillere kaymış olmasının nede-

ni de, sermaye piyasasında, piyasa faiz haddine uygun bir faizin oluşması... Bunu para piyasasındaki faiz haddi takip ediyor. Bankaların faaliyetlerindeki nispi daralmanın, para arzındaki daralmanın önemli bir nedeni, tasarrufların kontrolsüz, kural-sız işleyen sermaye piyasasına akması.

Serbest piyasa düzeni içinde de sermaye piyasasının kontrolü gerekir. Bu kontrol serbest piyasa mekanizmasının çalışmasını sağlayacak bir kontroldür. Bu kontrolü sermaye piyasasında yapmadığımız zaman sermaye piyasasında maceracılar çıkar ve bazı maceralar birçok zararlara sebep olabilir, özellikle tasarrufları baltalar. Son yılların önemli bir olayı ve görmek istemediğimiz bir olayı da bu. Gerçekten kurallar dışında çalışan, önemli boyutlara ulaşmış, kaçak servetlerin de akması için bir kanal görevi yapan bir sermaye piyasası geliyor Türkiye'de.

KURDAŞ — Niçin?

TORUN — Sermaye piyasasında çalışan aracı kuruluşlar kontrolsüz, para piyasasında çalışan müesseseler ise kontrol altında. Bu nedenle bankalar, faiz haddini, piyasa faiz haddine yaklaştırma gücüne sahip değiller. Devlet, gerek kredi, gerek mevduat faizlerini düzenliyor, üst sınırlarını saptıyor. Ama tahvil piyasasında uygulanacak azami faiz, Merkez Bankası tarafından son derece sembolik bir şekilde, o da birinci el ihraçlarda, hiç bir müeyyideye bağlı olmadan kararlaştırılmış. Tatbikatta Merkez Bankası kararının hiç bir etkisi yok. Merkez Bankası'nın brüt tahvil faizini % 25 olarak tespit etmesine rağmen, piyasada % 41,5 net faiz ödenir diye ilanlar veriliyor. Bu, tahvil ihraç eden şirket açısından en az % 60 faiz haddi demektir. Enflasyon haddine yaklaşan bir faiz haddi. Aynı şeyi para piyasasında bankalar yapamıyorlar, çünkü kontrol altında-

lar. Ya ikisini de aynı kurallarla kontrol edeceksiniz, veya serbest bırakacaksınız. Birisini kontrol edip, diğeri kontrol etmediğiniz zaman, tasarruflar kontrolsüz tarafa doğru kayıyor ve bankalarda likidite meselesini yaratan olaylardan birisi ile karşılaşyoruz.

KURDAŞ — Biz banka sistemini bir takım tebliğlerle düzenliyoruz. Ondan sonra da çok şiddetli bir enflasyon döneminde mevduat faizini çok düşük tutuyoruz. Tabii onun yanında bir de sermaye piyasası teşekkül ediyor. Fakat şiddetli enflasyon nedeniyle, sermaye piyasasının bir ayağı olan hisse senedi piyasası ölüdür. Hisse senedi piyasası bundan on yıl önce canlı bir piyasa idi. Şimdi kimse hisse senedi almıyor. Tahvil piyasası ise bir takım cevval adamların gayreti ile işler halde. Ashında orada teşekkül eden faiz dahi, Türkiye'de bu enflasyon ortamında oluşacak faizin çok gerisinde... Enflasyon oranı % 80 iken tahvil faizi % 40 dolaylarında... Türkiye'de fonların arzı ile fonların talebi bir serbest piyasa oluşturmuyor. Bir kere devlet kendi fon ihtiyacı için Merkez Bankası'nı kullanıyor. Kendi tahvilleri için de kanuni mecburiyetler koymuş, tahvillerini zorla satıyor. Tahvil piyasasındaki fon arzı, aslında çok sınırlı bir takım fonlar içindir. Tahvil piyasası, özel kesimin bir grubu ile paralarını oraya getiren tasarruf erbabı arasındadır.

AKGÜÇ — Efendim, ben Türkiye'de sermaye piyasasının büyük boyutlara ulaştığı kanısında değilim. Bankacılık sisteminde konsolide mevduat tutarı 500 milyar dolaylarında. Bu yılın ilk dört ayında ihraç edilen özel kesim tahvil tutarı, zannediyorum ki 3-4 milyar... Devlet tahvillerini hesaba katmıyorum. Devlet tahvilleri tutarı, sermaye piyasasının boyutunu göstermez. Bir de şu var, tahvil çıkartmak şirketler açısından daha ucuz bir finansman kaynağı. Ban-

kacılık sisteminde de, eğer bankaların serbest faizli fonlarından yararlanıyorsanız, kredi maliyeti tahvil faizinin üstüne çıkıyor. %46.5, hiç mevduat blokajı yapılmazsa. Mevduat blokajı ile maliyet % 60'a hatta daha yukarılarına çıkartılıyor.

İflâslar artabilir

TORUN — Efendim, olaylara baktığımız zaman üretimde, talep düşmesine bağlı olarak azalış vardır. Talep kısılmasının, tahmin edilenin altında bir üretim kısılmasına yol açmış olmasının bazı nedenleri vardır. Bunlar : (1) Tahsis sisteminin devam etmesi, suni olarak bazı firmaların hâlâ ayakta kalmasına imkân vermektedir. (2) Son zamanlarda artmış olan grevler nedeniyle bazı işletmelerin piyasadan fiilen çekilmiş olmaları, diğerlerine ayakta kalma şansını tanımıştır. Üçüncü olarak da, kamu kesiminde, özellikle Kamu İktisadi Teşebbüsleri kesiminde esnekliğin herşeye rağmen mevcut olmaması... Bu olaylar, talep kısılmasının, ekonomik olarak beklenen sonuçları yaratmasını bugüne kadar geciktirmiştir. Ama bu gecikme devam etmeyecektir. Bir süre sonra Türkiye'de talep daralmasına bağlı olarak bazı iflâslar beklenmektedir. Bazı firmaların, özellikle marjinal firmaların piyasadan çekilmeleri de son derece normal bir olaydır. Gelir azalması, talep daralmasının doğal sonucu, bu talebi şimdiye kadar karşılayan bazı marjinal firmaların piyasadan çekilmesidir. Bazı firmalar hayatlarını, çok tezatlı bir ifade olacak ama, sendikalara borçludurlar. Grevler onlara ucuz bir fiyatla arzı kısma imkânını vermiştir. Ama bu devam etmeyecektir. Grevler, üretimi sağlıklı bir şekilde daraltacağına, yapay bir şekilde daraltılmaktadır. Yapay şekilde daraltılmış olduğu için de, marjinal firmalara suni teneffüs imkânı vermektedir.

Yatırımların canlandırılmaması, uzun vadede son derecede tehlikeli bir olaydır. Yatırımlar, tamamiyle durma noktasına yakın bir yere gelmiştir. Bunun iki nedeni var. Birincisi; kamu kesiminde başlanmış veya karara bağlanmış yatırımlardan hangileri devam ettirilecek, hangileri durdurulacak; bu kararın verilememesidir. Fiyat ayarlamaları yapılamadığından, Hazine'den gerekli tahsisler alınmadığından, kamu kesimi yeni yatırımlara girememiştir ve 1980 yılı bu bakımdan kaybolmuştur. Bundan sonra verilecek yatırım kararları, 1980 yılında yatırımların yapılmasını ve kısası sürede bu yatırımların sonuçlarının alınmasını sağlayamayacaktır. Yatırımlar bakımından ve ekonominin sağlıklı gelişmesini sağlayacak diğer önlemler açısından 1980 yılı kaybolmuştur. Ancak 1981'de yatırımlar başlayabilecektir. Çünkü bugün karar verilese dahi, şartnamenin hazırlanması, mukaveleye bağlanması, müteahhit firmanın yatırımlara başlaması, en azından beş ayı gerektirir. Beş ay sonra da zaten mevsim biter. O yüzden 1981 yılı, 1980'de yatırımların düşmesi nedeni ile çok daha tehlikeli görünmektedir. Özel yatırımların düşmesi ise kaynak yetersizliğindedir. Kaynak yetersizliği, aynı zamanda talebe de bağlıdır. Biraz evvel üzerinde duruldu. İç pazarın daralması halinde firmalar dış pazara açılabilir mi? Dış pazara açılacak firmalar, sektörler vardır. Fakat bu kesimler için selektif bir kredi politikası ve selektif bir teşvik sistemi yoktur. Bugün, dış pazarlara açılacak olan firmalarla açılmayacak olanlar arasında hiç bir ayırım yapılmamıştır; para ve kredi politikamız yönünden, hatta tahsis sistemi yönünden...

KURDAŞ — Sözde var. Şeklen var.

TORUN — Şeklen var; fakat işlemeden, yürümeyen bir sistemdir. İh-

racatı cazip kılabilmek için, bu mak-satla yapılan bütün açıklamalara ve niyetlere rağmen, ihracatçı firma ve sektörler lehine bir ayırım sağlanamamıştır. Bir defa döviz kurlarının idari kararlarla saptanması önemli bir olaydır. Dövizlerin kullanılması üzerinde kontrollerin aynen devam etmesi de bir diğer olaydır. Bu olaylar devam ettiği sürece de, ihracat yapmakta ve ihracat için uzun vade-li kararlar almada firmaların hiçbir çıkarları yoktur. İhracata yönelme bir macera olacaktır, firmalar bakımından. Eğer ihracata yönelme istiyorsak, bu sistemin düzeltilmesi gerekir. Üstelik de içinde yaşadığımız bölgenin ençok ithal talebinin olduğu ve bizim de ihracat gelirlerine en çok gereksinme duyduğumuz bir zamanda, böyle bir politika izliyoruz. Tarihi bakımdan da bu nesil, bugünkü iktisat politikasını böyle yürütmüş olmaktan dolayı, herhalde büyük ithamlarla karşılaşacaktır. Çünkü bu dönemdeki kadar Türk ekonomisinin dışa açılma şansı olmamıştır. Son derece kolaylıkla dışa açılabilir Türk ekonomisi. Son derece büyük bir talep vardır yakınımızda ve bu pazarlarda bize rakip olacak ülkelere göre de çok avantajlı durumdayız. Bu imkânları kullanamamış olmak, bu imkânları kullanmak için gerekli hazırlıkları yapmamış olmak ve gerekli politikaları geliştirmemiş olmak; bugün ekonomik politikayı yürütenlerin başlıca sorumluluğudur.

siyasal sorumluluktan kaçmanın yolu

AKGÜÇ — Çok teşekkürler Sayın Torun. Sayın Alkin, genel olarak gelişmeleri değerlendirdikten sonra acaba dış ekonomik ilişkiler bakımından önümüzdeki altı ayda ne gibi gelişmeler olabilir? Bu konudaki görüş ve tahminlerinizi rica edeceğim.

ALKİN — İlk dört ayı genel olarak değerlendirirken bence, yanlışlıklardan çok eksikliklere ve tutukluklara bakmak gerekir. Gene benim kanaatime göre, yanlışlıklar eksikliklere göre biraz marjinal düzeyde kalıyor.

Personel politikası, KİT'lere bir yön verilememesi gibi çok genel nitelikte yanlışlardan bahsetmiyorum. Onların belli zorunlu yanları var. Çok vakit alacağından tartışmaya da girmek istemiyorum. Genel politik araçları kullanmadaki yanlışlıkları kastediyorum. Sanırım bu konudaki eksiklikler, yanlışlıklara göre çok daha büyük boyutlarda. 25 Ocak önlemler paketinin bu üç ayda uygulamaya alanında ortaya çıkan yansımalarının en olumlu yönü bence, ekonomi politikası üzerinde bizi biraz daha düşünmeğe itmiş olması. Çünkü eksiklikler ortaya çıktıkça, biz bu eksikliklerin nedenlerini düşünerek işin özündeki ana tutukluğu görmeğe başlıyoruz. Bence en büyük eksiklik, gerçekten bir piyasa ekonomisi oluşturma niyetinin var olup olmadığıdır. Bu niyet var ise, niçin bütün gerekleri yerine getirilmiyor? Gereklerin yerine getirilmemesinde bilgi eksikliği mi vardır? Politik engellemeler mi vardır? Yönetenlerin kendi politik koşulları mı bunda rol oynamaktadır? Bunları sanırım ağır ağır düşünmeye başlamamız gerekiyor. Örneğin, Sayın Kurdaş'ın da gözlediği gibi devamlı olarak dış krediye dayanan bir istikrar politikası yürürlüğe konuyor. Bunun bence en önemli nedeni, eğer bu istikrar programında yalpalamalar aksaklıklar meydana gelirse, iktidarlar siyasal sorumluluklarını yumuşatma olanağını buluyorlar. Beklenmeyen bir sonuç çıktığı zaman, yahut özlenen sonuçlar elde edilmediği zaman; «Dış kredi gelmedi de, ondan bu işler olamadı.» diyerek siyasal sorumluluğu kaydırma kolaylığı var. Oysa dış yardıma dayanmayan bir istikrar programında, iktisat politikasının tüm sorumluluğu, siyasi iktidar üzerinde kalıyor.

Herhangi bir özür artık getiremezsiniz. «Dış krediler gelmediği için, Batılılar yardım etmediği için, IMF gerekli anlayışı göstermediği için» gibi özürleri ortaya koymanın olanağı kalmıyor. Ben bunu çok fazla olumsuz karşılamıyorum. Belki böyle bir ilginç dönemde, dış yardıma dayalı istikrar programı, bir geçiş politikası olarak düşünülebilir. Ama eğer bu eğilim çok uzun bir döneme yansiyacak olursa, dönüp dolaşıp yine aynı noktaya gelebiliriz.

KURDAŞ — Bir saplama yapabilir miyim? Benim otuz yıllık tecrübem bana şunu göstermiştir ki, dış yardıma dayalı ekonomik politikanın sonu yoktur. Hiç bir zaman ciddi politikaya dönüşmez.

ALKİN — Dönemez; çünkü sorumluluğu kaydırıyorsunuz, özür bulabiliyorsunuz.

KURDAŞ — Hem kaydırıyorsunuz, hem de ciddi tedbirler almadan hep dış yardımla oyalıyorsunuz memleketi. Bütün suçlarınızı, sorumluluklarınızı dış yardıma kaydırıyorsunuz ve hiçbir zaman bunun sonu gelmiyor. 1923'den 1938'e kadar olan dönem bu genel kaidenin bir istisnasıdır. Lord Curzon'un Lozan'da İsmet Paşa'yı «Sen birgün benden dış yardım isteyeceksin, sana bütün faturaları çıkaracağım.» şeklindeki tehdidinin tesiri ile, Cumhuriyet Hükümetleri o dönemde dış yardıma dönmemişler, kendilerine düşeni yapmışlardır. Ve o dönemde de bütün imkansızlıklara rağmen büyük sonuçlar almışlardır.

TORUN — Siyasi bakımdan güçlü olmaları nedeniyle o ağır faturayı ödeyebilmişler.

KURDAŞ — Ödetmişler. Şimdi bakın yakın bir gelecekte size Para Fonu bir teklif yapabilir. «Siz bu ekonominizi idare edemiyorsunuz, Merkez Bankası'na bir eleman oturtaca-

ğım, o kararları verecek.» diye. Hâlâ ciddi bir bütçe politikası izlemiyoruz. Bütçe 750 milyardan trilyona doğru tırmanıyor. Hâlâ toplu sözleşmeler kamu kesiminde siyasi bir yatırım aracı. Bütün bunların faturası dış borçlarla gelecek kuşaklara yükleniyor. Dış borcun seviyesi düşükken, gelecek kuşaklara yükleyebilirsiniz. Ama dış borç bu düzeye gelince, bir gün birisi çıkıp diyecek ki: «Siz ekonomiyi yönetemiyorsunuz. Ben yöneteyim.» Türkiye hakikaten Osmanlı devrinin 1870'lerine dönecek. Yazık. Ben bir iktisatçı olarak Türkiye'nin bu hale düşmesinden hakikaten utanıyorum. Oportünist politikacılar, rey çıkarları için tüm imkânlarla sahip bu memleketi, bu duruma düşürmüşlerdir. Her sene OECD ülkelerinin bir nevi sadaka listesinin televizyonlarda yayınlanmasını büyük bir içacısı ile gözlüyorum. Onun için diyorum ki: «Dış yardım olsun mu, olmasın mı?» teorik tartışmasını bir tarafa bırakalım. Olmasın da, takkemizi öntümöre koyalım ve ne tedbir alınması gerektiğini düşünelim. Bakın ondan sonra Türkiye değişecek. Ondan sonra ciddi bir kur politikası, ciddi bir bütçe politikası izlenecek; devlet kesimindeki israf duracak...

AKGÜÇ — Sayın Kurdaş bu söylediklerinizin gerçekleşebilmesi için ben iki temel şartı gerekli görüyorum. (1) Kamu yönetiminde kesin şekilde partizanlığa son verilmesi. (2) Özel kesimde sermaye ile yönetimin ayrılması, özel kesim işletmelerinin yönetiminin sosyal sorumluluğu yüksek profesyonel yöneticilerin eline geçmesi... Bu iki koşulu biz sağlayamazsak, alacağımız en rasyonel tedbirleri dahi uygulayamayız.

borç almanın sonu yok

KURDAŞ — Bu fikirleri hakikaten Türkler kafalarına yerleştirmedikçe; her Maliye Vekili olan veya

koordinatör olan insan ömrünün yarısını dışardan borç almakla geçirir ve aldığı borçla itibar sağlamak iddiasında bulunursa, mütemadiyen bu borçlarla sözüm ona istikrar programları uygulanmağa konulursa; Türkiye'nin sonu yok tabii. Dışardaki milletler bize zannediyorun acıyarak bakıyor. Aynı durum 1955-56-57'lerde de var idi. Sadece günümüzde rakamlar büyümüştür. Açıkçası 1950-1960 döneminin hikâyesi ile 1970-1980 döneminin hikâyesi davranış bakımından farklı değildir. Ama şimdi sorumsuzluğun oranı çok daha vahim ölçülerde. Eskiden herkesi titretecek, «Bu bir suçtur.» dedirtecek hareketleri, şimdi herkes içi titremeden yapıyor. Ekonomik politikada israfın ölçüleri aşırılaştırmıştır; bunun faturasını da bize mutlaka ödeteceklerdir.

ALKİN — Ben biraz daha yumuşak düşünüyorum. İllâ bir istikrar politikası dış krediyeye dayanmaz demek istemiyorum. Bütün yükü olduğu gibi dış yardıma bağlamadan da bir istikrar programı yürürlüğe konulabilir. Ama sanırım bizim politikacılarımız, dış yardımı, dış krediyeyi başarısızlık halinde özür olarak kullanma eğilimindedir.

KURDAŞ — Geçen ayki Ekonomik Yorumlar'da çok güzel bir teşhis yapmışsınız: «Bir memleket kendine düşeni yapar. Tasarruf oranını, yatırım oranını kendi imkânları ile çıkarabileceği azami noktaya çıkarır. Dış yardımı ona bir ek olarak düşünür.» Böyle bir dış yardım programına kimsenin itiraz edeceği yoktur. Ama Türkiye son beş yıldır bunu yapmıyor. Son beş yıldır Türkiye'nin yatırım hacmi mütemadiyen düşüyor, dış borçlanma oranı da gittikçe artıyor. O halde aldığı bütün krediyeyi tüketiminde kullanıyor demektir. Böyle bir dış yardım kullanımını şimdi de tekrarlanıyor. Türkiye'de gene yatırım-

lar düşüyor ve gelen dış yardımlar genelde aslında tüketim düzeyini idameye yardım için kullanılıyor. Ben böyle bir dış borçlanma politikasına taraftar değilim. Bunu bir başarı olarak gösteren şahıs ve hükümetlere de doğrusu hayır dua okumuyorum.

ALKİN — Efendim, izlenen ekonomi politikasındaki eksikliklerden bahsediyordum. Kendi kanıma göre iki önemli eksiklik, tutukluk var. Birisi faiz politikasında, öbürü kambiyo politikasında. Buralarda gerekli serbestliği getirmeğe nedense bir türlü elimiz varmıyor. Burada bir tutukluk var. Bu tutukluk oldukça da sanırım piyasa ekonomisi dediğimiz mekanizmayı rayına sokamıyoruz. Bence tam bir piyasa ekonomisi kuralları demeti uygulanmadığı halde, izlenen politika böyle nitelendirildiği için, ileride eğer bu bir olumlu sonuç vermezse, piyasa ekonomisinin yersiz biçimde kötülenmesine kadar gidecektir iş. O bakımdan mutlaka bu tutukluğu giderip, faiz politikasına ve kambiyo politikasına belli elastikiyetleri getirmek lâzım. Bunu, gerek tasarrufların, gerekse döviz gelirlerinin oluşumundaki rolü bir yana, aşırı değerlenmiş TL ile negatif faiz haddi bir arada gelir dağılımını da çığ gibi bozuyor. Şimdi öyle bir döneme girdik ki, üretimdeki aksama kadar gelir dağılımının bozulması da bir takım önemli tasarruf sorunları yaratıyor toplumda... Bu adaletsizliğin diğer toplumsal sorunlara, siyasal sorunlara yansımalarını hiç tartışmıyorum bile. Biliyorsunuz bir postula var: «Hakça olmayan gelir dağılımı genellikle tasarrufları yüksek düzeyde tutar; gelir dağılımı hakça bir hâle getirildikçe, tüketim uyarılır ve tasarruflar düşmeğe başlar.» Ancak gelir dağılımını çok hızlı bir biçimde bozarsanız ve tüketim eğilimleri yükselmeğe çok elverişli olan kesimlere gelir aktarırsanız; bu tür bir gelir dağılımı bozulması, postulanın tam tersine tüketim

harcamalarını aşırı derecede uyarır. Faiz ve kambiyo politikasının oluşturduğu rant gelirleriyle hem tasarruflar doğrudan baltalanıyor; hem de gelir dağılımının bozulması yoluyla da son derece büyük boyutlarda olumsuz bir etki daha yaratılıyor.

gerçekçi bir kambiyo ve faiz politikası gerek

Onun için bence, bu tutukluktan vaz geçip, bu konularda gerekli atılımı yapıp, şu faiz politikası ile kambiyo politikasını da gerçekçi biçimde ele almak gerekiyor. 1979 yılında gerçekleşen tasarruflar ile tasarruf artışı oranlarını, ortalama ve marjinal tasarruf oranlarını bilemiyoruz. Ama tatminkâr olmadıklarını tahmin ediyoruz. Son aylardaki dışsattım ve işçi döviz rakamları bizi yeni yeni düşüncelere de itiyor. İşçi dövizleri bir yükselmeden sonra Mart ayında niçin tekrar düştü. Neden beklenenin altında yetersiz bir gelişme gösteriyor? Niye 25 Ocak kararlarında devalüasyon oranının yetersiz olmamasına karşın, Şubat 1980 ayı dışsattım geliri yetersiz kaldı? Sınırım şimdi parasal politikamızda bazı eksikliklerimiz olabileceğini düşünmeğe başlamamız, bazı sorular sormamız gerekiyor. Acaba 1,5 milyar dolar dolayında yıllık işçi dövizleri gerçekten yetersiz bir gelişme midir? Bunu bilebilmemiz için, yine dışarıya işçi yollayan Yugoslavya, Yunanistan, İtalya, İspanya gibi ülkelere giren işçi dövizlerini ve işçi başına gelen döviz rakamlarını bilip bir mukayese yapmamız gerekiyor. Belki yıllık 1,5 milyar dolarlık bir işçi döviz girişi çok yetersiz bir rakam değildir; belki bir üst sınırdır; belki de bu rakam 2-2,5 milyar dolara zorlanabilir. Bu konuda kesin bir bilğimiz yok. İkincisi, acaba işçi dövizleri girişi dağılımı nasıldır? Bu konuda da istatistikli bilgiler yok. Ancak bazı kişisel gözlemler ortaya çık-

mağa başladı. Özellikle işçi dövizleri buraya belli bir taşınmazın taksidini ödemek, belli bir dayanıklı tüketim malının taksidini ödemek, belli bir aile bireyinin yahut bir aile topluluğunun geçinmesi için yollanıyor; enflasyon genellikle kur düzenlemelerinden daha yüksek olduğu halde para aldatmacası yüzünden dışardaki işçiler ailenin geçimi için daha az döviz yollamaya başlayabilirler ve/veya vadedi gayrimenkul alımlarının taksitlerini ödemek için daha az döviz göndermek gereğini duyabilirler. Şimdi işçi dövizinin gelir dağılımı gibi kademeler şeklinde dökümünü bilmeden bu konuda da bir yeterli sonuca varmak mümkün değil. Eğer para aldatmacası etkili ise ve işçiler TL ile sabit bazı yükümlülüklerini karşılamak için döviz yolluyorlarsa, kuru yükselttikçe işçiler daha az döviz gönderebilirler. Kur yükseltmeleri işçi döviz girdisi tavanını zorlayabilir. Bunu da düşünmemiz gerekiyor. Acaba kuru yükselterek döviz gelişine verdiğimiz dürtü ile döviz gelişini engelleme eğilimleri nerede başabaş gelecektir?

Yapılan devalüasyon, bazılarının göre, dövizin gölge fiyatının üstünde de olmasına rağmen niçin dışsattımı beklenen ölçüde uyardı? Şimdi burada iki şey düşünmemiz lazım. (1) Biz, satınalma gücü paritesine göre döviz kurunu düzeltirken, başlangıç yılımız doğru mudur? Biz genellikle 1970 yılını başlangıç olarak alıyoruz. Anılan yıl baz olmak üzere, Türkiye'deki toptan eşya fiyatları endeksi ile başlıca ticaret yaptığımız 7-8 ülkenin paçal yapılmış ortalama fiyat endeksini saptıyoruz, birinciden ikinciyi çıkartıyoruz ve dünya fiyatları ile hiç olmazsa eş düzeye gelebilmesi için bu aradaki farka göre döviz kurunu düzeltmek lazımdır diyoruz. Acaba başlangıç yılımız doğru mu? 1970'de biraz da yüksek olarak ayarlanan döviz kuru doğru muydu? İşçi dövizine ve dışsattımına gelen dürtü tamamen 1970 yılına kambiyo ku-

rundaki düzeltmenin mi sonuydu? Bunun önemlice bir orandaki kısmı da dünya koşullarının elverişli olmasının sonucu olabilir. Eğer öyle ise belki de 1970 yılında uygulamış olduğumuz kur, uygun bir kur değildi; daha yüksek olması gerekiyordu o kuru. Böyle bir noktadan başladığımızda belki de dışsatımı uyarmak için 1980 yılında bir dolara verilen 73 lira da geçerli bir kur değildi. Daha yüksek saptanması gerekiyordu kuru. Bunu da anlamak için döviz kuru dalgalanmağa bırakmaktan başka çare yoktur gibime geliyor. İkinci olarak şu varsayımı yapabiliriz. Başlangıç yılımız yanlış değildi ve kur düzeltmesini enflasyon hızına uygun olarak yaptık. Eğer bu doğru ise, şu

soruyu yanıtlamamız gerekir. Acaba ihracat yapacak olan sanayilerin kâr hadleri enflasyon oranının üstünde mi geliyordu Türkiye'de? O zaman kuru enflasyon oranı ile düzeltmek de yetmez. Satın alma gücü paritesine göre düzeltmek de yetmez kuru. Gerçekçi kuru el yordamı ile arayacağımıza cesur olup dalgalanmaya bırakalım. Belki de bugün ihracatı uyuracak kur, 100 liranın çok üstündedir. Eğer samimi olarak ihracatı artırmak istiyorsak, bunu da kabul etmemiz gerekiyor. İhracatta tutukluk yaratan bir takım reel engeller de var. Meselâ, tarımsal mal ihracatçıları 25 Ocak kararlarıyla oluşturulan fondan oldukça şikâyetçiler. Fonun, tarımsal mal ihracatını önemli derecede engellediğini söylüyorlar. Bir iki kez, Mart ayında devalüasyon yapılması, bazı Avrupa paralarına karşı Mart ayında ihracatı olumsuz yönde etkilediği gibi, hafif bir güvensizlik de getirdi ihracatçıya. İhracatçıyı frenleyen üçüncü bir neden, geleceğe ilişkin beklentiler. Bu beklentileri de kaldırmak için gene kuru dalgalanmaya bırakmak lazım. Buna cesaret etmemiz gerekir.

banka ve ekonomik yorumlar

Dergisi'nin ciltlenmiş
eski sayıları :

- Bankacılar
- İktisatçılar
- Yöneticiler
- ve ilgili alanlarda
yüksek öğrenim gören
- Öğrenciler

için en yararlı kaynak.

1979 yılı cildi : 450.— TL.
1978 yılı cildi : 300.— TL.
1977 yılı cildi : 200.— TL.
Daha önceki yıllar : 150.— TL.

İSTEME ADRESİ

Catal Çeşme Sokak No. 17
Kat 4; Cağaloğlu - İstanbul
TELEFON : 26 34 11

çelişkili kur uygulaması

TORUN — Bir çıkma yapabilir miyim? Efendim, bu kur alım satımında da hazine yararı anlayışının etkisi var; bir kur ayarlaması yapıldığı zaman ithalatçıdan kur farkı alınır, ama ihracatçıya kur farkı ödenmez. Kararnameler bu konuda çok açıktır. İhracatçı, ihracatı fiilen ne zaman yapmış ise, o zamanki kur üzerinden döviz satmak mecburiyetindedir. İthalatçı ise, döviz ne zaman satın almış olursa olsun, fiilen ithalat gümrük kapısından ne zaman yapmış ise o zaman cari olan kur üzerinden ödemeyi yapmaktadır. Bu gibi küçük hesapların da artık bir tarafa bırakılması gerekir.

KURDAŞ — Bizim eski alışkanlıklarımız aslında bu son devalüasyonda da aynen tekrarlanmıştır. Son devalüasyon ile saptanan bir denge kuru mudur? Çok şüpheli... 1970 devalüasyonunda da kur aslında desteklenmiş bir kurdur. Hem dış yardımla hem de ekonomideki bir dizi kısıtlamalarla destekleniyordu. 1970 kurunu baz olarak şimdi ayarlama yapıyorsunuz. Kaldı ki arada bir sürü şart değişmiştir. Bence şu soruyu sormak lazım, devalüasyon yapılırken: «Ben bütün kısıtlamaları kaldırırsam ve dış yardımlarla ve döviz rezervleriyle desteklemezsem, kuru serbest bırakırsam, cari işlemlerde dengeyi sağlayacak kur nedir?» Böyle bir hesap yaptığımız zaman, kurun dolar = 73 TL. olmadığını derhal göreceksiniz. Tabii bunu bulmanın en kolay yolu da kuru dalgalanmaya bırakmaktır.

AYSAN — Ama işte doların 250 lira olmasından korkuluyor.

KURDAŞ — Hayır. Fakat şu olur bakın. Belki 100 TL. olur, daha fazla olmaz. Hem döviz kuru serbest bırakılmalı, hem de bunun devamlı olacağı konusunda ihracatçıya teminat verilmeli. İhracat sanayii kurmak kolay bir iş değildir. Yıllarca uğraşıp sanayii koruyorsunuz. Bu arada fiyatlar da alabildiğine artıyor, ama devlet döviz kurunu uzun süre sabit tutuyor. Sanayii sökemiyorsunuz yerinden. İhracat sanayiinin çok büyük riskleri var. Şimdi alınan şu son önlemler paketine bakalım. Fiyatlar serbest, ben piyasa ekonomisine gireceğim deniliyor, sonra döviz kuru tespit ediliyor. Daha da ileriye gidilerek tarımsal ürünün her birinden farklı prim alınacaktır deniliyor ve primler de tamamen keyfi bir biçimde tespit ediliyor. Her tarım ürününde siyasi güce göre ayrı kur işliyor şimdi. Tabii bu kur belirlenirken de, bürokrasi hazineye gelir olarak ne alabilirim diye düşünüyor, ondan sonra zorlana

zorlana tarım ürünleri ihracına keyfi kurlar uygulanıyor. Bu şartlarda tarımda da rasyonalizasyon olmaz. Buna mukabil ithalatta da, çok önemli bir kısım mallarda tamamen politlik nedenlerle düşük kur uygulanıyor, sübvansiyonlar veriliyor. Bir taraftan iç pazarda sübvansiyonları kaldıracam diyorsunuz, öbür taraftan düşük döviz kuru ile gübreye sübvansiyon veriyorsunuz. Kararlar çelişkiler içinde. Bütün bunları kaldıracak yol, döviz kurunu serbestçe dalgalanmaya bırakmaktadır. Döviz kuru 1 dolar = 70 TL. olarak Ocak ayında tespit edildi. O tarihten bu yana iş fiyatları azından % 30 arttı. Buna karşı döviz kuru % 5 ancak yükseltildi. Demek ki 25 Ocak kuru gerçekçi olsa dahi -kaldı ki değildi- o düzeyini de kaybetti. Şimdi ihracatçılar da dahil herkes bu kurun uzun süre tutulmaz olduğunu görmeğe başladı.

İhracatçı yaptığı ihracatı düşük gösteriyor veya ihracatını geciktiriyor yahut döviz getirmekte gecikiyor. Bu yüzden ihracat olumsuz şekilde etkileniyor. Hakikaten bütün bunlardan kurtuluş, hurafelerden sıyrılıp, döviz kurunda da serbest düzene gitmektir. Buna karşı bir itiraz var, onu da cevaplandırmalıyız. Diyorlarki: «Döviz serbest bırakırsanız sermaye kaçır.» Bu da son derece yanlıştır. Bugünün Türkiye'sinde sermayeyi dışarıya kaçırmak istesenz, buna herhangi bir mani var mı? Bugün isteyen Tahtakale aracılığı ile istediği kadarını dışarıya transfer ettirebiliyor mu? Ettiriyor. Bu sermaye kaçışını da çok büyütmemeli. Şöyle söyleyeyim: Türkiye'de sermayenin maliyeti % 40-50. Bu sermayenin dışarıya kaçırılması halinde elde edilecek verim çok daha düşük. Bunu rasyonel işadami kesinlikle yapmaz. Burada büyük kayıpları vardır ve buna dayanamaz. Yapacağı nihayet kendisinin ve ailesinin güvencesini temin için dışarıya bir miktar sermaye aktarmaktır. Ancak bu

da çok büyük ölçülerde olmaz. Kal-
dı ki bu olanağa sahip kaç kişi var?

ALKİN — Faizle döviz kurunu
serbest bırakırsanız dengelersiniz.

düşman kardeşler : anarşi ve enflasyon

KURDAŞ — Faizle kuru serbest
bırakın. dışarıdan hatta döviz bile
gelir. Çünkü burada daha iyi değer-
lendirme imkânları var.

AYSAN — Anarşiyi de kaldırır-
sanız.

KURDAŞ — Tabii o ayrı sorun.
İşçi-işveren ilişkilerindeki anarşi, so-
kaktaki anarşi, tabii Türkiye'nin eko-
nomik zorluklarını çok büyütüyor.
Fakat Türkiye'de hakikaten yapılacak
hareketlerden biri, faiz politikasını,
döviz kuru politikasını bir piyasa
ekonomisinin mantığına uygun hale
getirmektir. Ama enflasyonu durdu-
ramazsanız, bu politikalar da yürü-

yemez. Bir piyasa ekonomisinin en
büyük düşmanı enflasyondur. Çünkü
o zaman bütün bu mekanizmalar ar-
lık işleyemez hale geliyor. Enflasyon
dönemlerinde çok yüksek faizlerle o
riske girmek çok büyük sorundur.
A.B.D.'nde bile % 15 enflasyon tasar-
ruflar üzerinde tahribat yapmaya
başladı. Bir piyasa ekonomisinde eko-
nomik politikanın birinci adımı, en-
flasyonu durdurmak, ondan sonra da
bütün politikaları piyasa ekonomisi-
nin mekanizmalarına, kurallarına, uy-
gun hale getirmektir.

ALKİN — Faiz ve döviz kurunu
serbest bırakırsanız, enflasyonist po-
litika bu göstergelerde ayna gibi yan-
sır. O zaman, o kadar kolay değildir
enflasyonist politikayı yürütmek.
Şimdi politikacı, faizi ve kuru sabit
tutmakla, enflasyonist politikanın et-
kilerini, 6-7 ayda yaptığı bütün ha-
taların üstünü örtbilmektedir. Kur
ve faiz serbest bırakıldığı zaman, po-
litikacı olarun sorumluluğundan kaç-
mak olacağını bulamayacaktır.

KURDAŞ — Hatalarını, faiz ve
döviz kurunu sabit tutarak ört, on-
dan sonra dış yardım al, onu kullan.
Politikacının deyimi ile: «Bir ferah-
lık yarat.» Sonra bir ayak oyunu ile
işler tam çukura batacakken hasmını
iktidara getir, ondan sonra git seçi-
me, yen onu.

ALKİN — Anlayamadığım bir
noktaya da değinmeden geçemeye-
ceğim Şimdi belli bir tutukluk var,
bu faizle kambiyo kurunun serbest
bırakılmasında. Bu tutukluğun dışın-
da işi biraz da idolojik cepheden
ele alan bir kesim var. Şimdi ben on-
ların mantığını anlayamıyorum. Yani
nasıl oluyor da serbest bırakılmayan
bir faiz ve kambiyo kurunun gelir
dağılımını hızla bozduğunu, bloklar
halinde rantlar oluşturduğunu ve ge-
liri bir kesimden başka bir kesime
kaydirdiğini göremiyorlar. Eğer bir
ülkede enflasyon % 100, fakat faiz

haddi 4 yıl vadeli % 26 ise, aradaki farkın, birtakım adamların cebinden alınıp, diğer adamların cebine, hem de devlet eliyle, bu politika aracılığı ile aktarıldığını nasıl göremiyorlar? Eğer dövizin karaborsa kuru 90 lira, resmi kuru 73 lira ise, her dolar için yaklaşık 20 liralık bir fark, birtakım adamların cebinden alınıp birtakım adamların cebine aktarılmaktadır. Gelir dağılımının bozulmasına, hem de bu denli bozulmasına en çok karışı olması gereken kesimlerin, niye bu meselelerde anlayış göstermediğini, bir türlü anlayamıyorum. Serbest bırakılan kambiyo kurunun olumsuz etkileri, serbest bırakılan faizin olumsuz etkileri teknik düzeyde tartışılabilir. Ama duygusal düzeyde tartışıldığında, bilimsel bir sonuca varmak olanağı kaybolmaktadır. İktisadi bilene, bilmesi gereken kişilerin gelir dağılımını bu derece hızla bozan mekanizmaların düzeltilmesinin niçin karşısında olduklarını ben anlayamıyorum.

KURDAŞ — Türk aydını genellikle bürokrasiden gelir. Enflasyondan bürokrasi zarar görür, fakat devalüasyondan bürokrasi faydalanmıyor. Türk bürokrati enflasyondan zarar gördüğü için, onu önlemeyi istediği halde, devalüasyon yapılmasını istemiyor. Yanlış kurdan zarar gören, fazla değerleşen kurdan zarar görenler, üretici sektörlerdir.

ALKİN — Efendim, 1980 yılına ilişkin tahminleri de kısaca açıklayayım. Zaten zor tahminler değil. Dışsatım, döviz kurundaki tutukluğun devam edeceği varsayımı altında yıl sonunda 3 milyar doların altında kalacak demektir. 2,8 milyar dolayında kalabilir, işçi dövizleri girişi de herhalde 1,5 milyar doların pek üstüne çıkacağına benzemiyor. Bunun üstüne yaklaşık olarak son sağlanan 600 milyon dolar dolayında program kredisini de eklediğimizde 4,9 milyar dolarlık bir dışalım olanağı belirliyor.

İyimser bir görüşle 1 milyar dolarlık bir petrol kredisi sağlanabileceğini hesaba katarsak 5,9 milyar dolarlık toplu, petrol dahil, bir dışalım olanağı ortaya çıkıyor. Biraz daha kötümser davranıp petrol kredisinin yarım milyar dolar dolayında kalacağını varsayarsak, 5,4 milyar dolar dolayında bir dışalım olanağı belirliyor. Demek ki 1980 yılında ekonomi, döviz girdileri açısından 1979'dan daha kötü olmayacaktır. Ancak bu döviz olanakları ile üretim artışını çok hızlandırmak mümkün değildir. Sanırım bazı yorumlar var, hükümetin deflasyonist politika izlemiş olması nedeniyle üretimin daralmakta oluşu gibi... Geçen yıl hükümet deflasyonist politika uygulamadı da ne oldu? Üretim artışı sıfır oldu. Şunu hesaplı yapseydik, hiç olmazsa, enflasyonu neden olmadan sıfır büyüme hızında kalırdık. Hem % 100 enflasyon hem de sıfır üretim artışı; bu herhalde planlı bir sıfır üretim artışından çok daha kötüdür. Planlı, programlı bir deflasyonist politika bence tutarlı bir politikadır. Yapmasak ne olacak? Yine sıfır büyüme hızında kalacağız, üstelik enflasyonu da % 100'ün üstüne sürüklemiş olacağız. Onun için bu gerçekleri mutlaka görmek lazım. Önümüzde bir borç ertelemesi sorunu var. Uluslararası Para Fonu'yla ikinci dilimin kullanılması için müzakere sorunu var. Bu yıl olumlu bir gelişme, proje kredileri kullanımında görüldüğü. Geçen yıl proje kredileri kullanılmadı. Bu yılın ilk üç ayında geçen seneye göre oldukça önemli boyutlarda, 150 milyon dolar civarında proje kredisi kullanılmış. Demek ki zorlamalarla pekalı proje kredilerinde kullanma oranı yükselbiliyor. Dış ekonomi ilişkileri açısından önümüzdeki dönemdeki beklentiler bunlar.

AKGÜÇ — Teşekkürler. Sayın Asan, sizden de ekonominin bir genel değerlendirilmesini rica edeceğim.

devletin malı deniz

AYSAN — Görüşmelerden benim çıkardığım bir sonuç var. Burada bütün kötülüklerin tabanında enflasyon yatıyor. Hangi olumsuz gelişmeye bakarsanız, arkasında enflasyonu görüyorsunuz. İzlenen ekonomik politikalar, demek ki enflasyondan başka şey yaratmıyor. Hatta periyodik olarak on senede bir ekonomiyi tıkıyor. 1958-1960, 1968-1970, 1978-1980; aynı şeyler oluyor aşağı yukarı. Ve buna karşı tepkilerimiz de aynı. Yani bu işi rasyonelize etmek için çaba gösteriyorsunuz. Bu toplantıda öne sürülen görüşlerin büyük bir bölümüne katılıyorum. Ama şimdi çare arayalım diye baktığımız zaman, önümüzde hızlanmış bir enflasyon olayı var. Enflasyonun nedeni, ben kestirmeden söyleyeyim; herkes, bütün kesimler devletten bedava hizmet istiyor. Tüccarı devlet sırtından kazanmayı istiyor. Sendikacı, devletin kuruluşlarından çalışmasını asgaride tutarak fazla ücret almak istiyor. İşsizi, ihtiyaç olsun veya olmasın devlet kuruluşlarının mümkün olduğu kadar fazla işçi almasını istiyor. İşte üretici, fazla taban fiyatı istiyor. Memurlar, fazla ücret istiyor. Bütün kesimlere bakıyoruz, hepsi istiyor. Ne yapıyor bizim politikacı? Kim ne isterse veriyor. Kaynağını bulunca veriyor, bulmadan veriyor. Şimdi enflasyonun tabanında bu olay yatıyor. Fiyat endeksleri, para arzı, banknot hacmi, onların hepsi gösterge. Bu eğilimin sonucu. Şimdi burada bir büyük kısır döngü kendiliğinden yaratılıyor. Enflasyonun da kendi dinamiği var içinde. Her büyük harcama daha fazla talep yaratıyor. O fazla talep daha büyük harcamalara neden oluyor. Bu enflasyonist kısır döngünün içine on yılda bir ekonomi giriyor. Bu kısır döngüyü kırmanın yolu nedir? Tamamen aynı görüşteyim, dış yardıma bel bağlanmamalı ve hatta sıfıra indirilmeli. Ben diyorum

ki, önümüzdeki dönemde Duyun-u Umuniye'ye benzer bir iş geliyor. Gelmek üzeredir. Bu ekonomik politikalarla, mevcut borçların servisini, faizini ödemek bile mümkün değildir. Tıkanma 1978'den beri vardır. Tıkanma olmuştur ve biz onu ufak tefek tedbirlerle geçiştirmeye çalışıyoruz. Bu kısır döngüyü ne kırar?

Asıl tedbir bence, devlet hizmetinin maliyetini indirmektir. Savurganlık diye ifade edilen olay hem KİT'lerde hem de merkezi devlet teşkilatında vardır. Politikacılar ve bu işi yönetenler bunu görmüyor mu? Bence çok açık görüyor ve anlıyorlar. Ama hükümetler, 4 yıllık bir hedef bile görmediklerinden, meseleleri geçiştirmeye çalışıyorlar. Bunu yapmanın yolu nedir? Meselâ KİT'leri ele alalım. KİT'lerde elek su taşıyor. KİT'lerde fiyat artışlarının; benim tecrübeme göre, bildiğime, incelediğime göre; özelliği var. KİT'ler temel mal üretiyor, temel hizmet üretiyor ekonomiyeye. Birinin fiyatını artırıyorsunuz, öteki KİT'in girdisi artıyor. Bir süre sonra buradaki fiyat artışı da diğer KİT'lerde fiyat artışı doğuruyor ve zincirleme bütün ekonomiyeye yayılıyor. Eğer KİT'lerde maliyet indirmesine gidecek tedbirleri almazsanız, bir süre sonra tekrar fiyat artışlarına başlıyoruz. Nitekim 25 Ocaktan beri bazı KİT fiyatlarında artış ihtiyacı yeniden ortaya çıkmıştır. Çok yüksek oranda bir artıştan sonra dahi artış ihtiyacı doğmuştur. O halde şimdi ne yapacağız? Maliyet indirmesi... KİT'lerin bütün bilançolarını, kâr-zararlarını incelemiş olarak söylüyorum; en büyük gider unsuru personel giderleridir. Ortalama olarak 29 KİT'de personel giderlerinin satış

◆ Kızgınken karar veren, fırtınalı havada yelken açan bir insandır.

Euripides

hasılatı toplamına oranı % 58'dir. Bazı KİT'lerde % 99, bir tanesinde de % 125'e kadar çıkıyor. Bu sorunun üzerine hücum etmek lazım. Buna hücum etmeden ne enflasyonu önlersiniz ne diğer sorunları çözersiniz. Başbakanlık genelge yayınladı. Hiç personel alınmayacaktır diye, ama alınıyor. Tam rakamlar elimizde değil, ama bu yıl sonunda göreceksiniz KİT'lerde çalışan personel sayısı yine artacak. Merkezi hükümet teşkilâtında çalışanların da sayısı artmaktadır. Personel almayı durdurursanız, 5-6 ayda önemli tasarruf sağlanır, bu bir.

İkincisi KİT'lerde üretim artışının sağlanması... KİT'lerde fazla per-

Prof. Dr. Mustafa A. Aysan

sonel genellikle çok vasıfsız personel dir. Bu vasıfsız personelin çok sayıda olması da üretimi kısıtlayan en önemli faktörlerden biridir. Onun için kamu kesiminde maliyet indirici tedbirler almazsanız, kemer sıkmayı kamu kesiminden başlatmazsanız, bunun sonu yeniden hızlı bir enflasyondur. Piyasa ekonomisine yönelik, ku-

run dalgalanmaya bırakılması, bunlara katılıyorum. Ama içerde maliyet tasarrufu sağlayarak ucuz mal üretmek lazım. Yoksa devletten bedava hizmet, bedava mal talepleri durmayacak. Harcama talepleri giderek artacak. Fiyat artışları konusundaki göstergelere fazla güvenmiyorum. Şubat ayında çok yüksek resmi fiyat ayarlanması yapıldığı için, endeksler yükselmiş göründü. Ancak önümüzde Temmuzdan sonra çok alevli bir parasal dönem geliyor. İşletme sermayesi ihtiyaçları nedeniyle tarım ürünleri desteklenmesi nedeniyle Merkez Bankası üzerindeki talepler artacaktır. Burada bu parasal sıkışmanın bir çaresi bulunmalıdır. O çare de vergiden geçer. Vergi tedbirlerinin alınması ihtimali de gittikçe azalıyor. Bu çıkmadan, ne enflasyonu kontrol etmek, ne de üretimi kamçulamak mümkündür. Onun için bu vergi tedbirlerinin alınmasının geciktirilmesi çok tehlikelidir. Zannediyorum ki bu gelişmeler çok yakında «Devletin işlevleri neler olmalıdır?» sorusunu getirecektir gündeme. Devletin şüphesiz iktisadi kalkınmada görevleri var; bu görevinin, işlevinin gereği iktisadi faaliyetlerde de bulunacaktır; ancak bunun bir sınırı olmak lazım. Devlet bakkalık yapmaya dahi teşebbüs ederse, kamu harcamalarına sınır çizmeye imkân kalmaz. Onun için bence, devletin hangi işleri yapması lazım geldiğinin yukarıdan aşağıya bir listesi düzenlenmeli ve onun dışında kalan faaliyetler kamu kesimine yasaklanmalıdır. Bu da yapılmadıkça gene enflasyonun durdurulabileceğini tahmin etmiyorum. Personel politikası konusu gündeme geldiğinde 657 sayılı Kanun'a bakmak lazım. Devlet harcamasının önemli kanalı olan personel giderleri merkezi devlet bütçesi içinde, 657 sayılı Kanun'un kendisinde öyle büyük bir aksaklık yok, ama uygulamasında hatalar var. Kamu kesimine bir giren ilelebet devletin bordrosunda kalıyor. Bu girişin dışı doğru çıkışını da tan-

zim etmek lazımdır. Onun için ben 657 sayılı Kanun artık değiştirilmediğini diyorum.

denetimsiz ve başıbozuk bir sermaye piyasası

Sermaye piyasasındaki gelişmelere gelince, piyasanın kontrolsüz olması büyük tehlikeyi yaratıyor. Hisse senedi piyasası öldü zaten. Ama tahvil piyasasında bir canlılık var. Tahvil maliyeti % 60'lara yaklaşıyor. % 60 maliyetle sağlanan paralar bazı yerlere yatırılıyor. Bu kadar yüksek maliyetli paranın, tahvillerin geri ödemesi geldiği zaman ne problemler yaratacağının düşünülmesi lazımdır. Bu, ileride ekonomi için o kadar önemli mesele yaratır ki, tahvil piyasası da ölür. Denetim olmadan, firmaların bilançoları, kâr-zararı yayınlanmadan bu iş yürümez. Nitekim öyle de oluyor, şimdi hisse senedi piyasası öldü. Böyle bir hadise tahvilde de olabilir. Tahvil ödemelerinin hepsi aynı vadeye gelirse, bu aracı kuruluşlar o kadar nakdi nereden çevirip de bunları ödeyecekler? İşletmeler, ödeme için gerekli nakdi sağlayabilecekler mi? Muhtemelen sağlanamayacak ve o zaman önemli bazı hadiseler olacaktır.

ALKİN — Parayı sistem içerisinde alan banker kuruluşların belli birtakım planları, programları olabilir.

AYSAN — Sistem içinde gibi gördüklerinizin birçok muameleleri de sistem dışındadır. Yapılan işlemler de öyle pek rasyonel, serbest piyasa ekonomisinin kurallarına uygun işlemler değil. Kayıt dışı birçok işlemler var.

TORUN — Önemli vergi kazançları var. Devletin alması gereken gelir vergisi kesintileri bile, bankerlerde tamamen veya kısmen kalabiliyor.

AYSAN — İşte her türlü var. Bir iş gizli oldumu, kötülüğün sınırı

yoktur. Ama bu kötülükleri bir tarafa bırakalım, tamamen rasyonel davrandıklarını farzedelim: öyle olsa dahi, % 60 faizle yapılan bir yatırımın nakde dönüşmesi çok zordur: ana para ödenmesi geldiği zaman, O zaman ne olur? Burada çok önemli bazı tehlikeler vardır.

KURDAŞ — Sermaye piyasasının düzenlenmesini istiyorsunuz. Eğer bu düzenlemeyi devlet yapacaksa, ben onların ne gibi art niyetlerle, istenenin tam tersi sonuçlar verecek tedbirler getireceklerini bilemem. Korum şudur ki, düzenlemeyi devlete bırakırsanız, para piyasasında olduğu gibi anormal bir yapı ortaya çıkar.

AYSAN — Hayır efendim, ben sadece kamuya açıklanacak bilanço ve kâr-zarar denetlensin diyorum.

KURDAŞ — Sermaye piyasasının ana giriş emniyet çerçevesini çizsin hükümet. Nasıl Amerika'da SEC (Security Exchange Commission) bunların bilimsel kontrolünü yapıyor...

AYSAN — Çok basit olarak, ben şunu demek istiyorum: Tahvil satan aracı kuruluş % 41,5 faiz veriyor. Bunu nereden, hangi kaynaktan veriyor? Bunu bilmek lazım.

KURDAŞ — Aracı kuruluşlar, hayli tanınmış firmaların tahvillerinin satışında aracılık yapıyorlar. Ben bu devleti tanım, devleti nereye tanzim etmeye çağırırsanız, oradan ölü çıkar. Ekonomiyi 1950'den bu yana devletin eline vermişiz. Şimdi ekonominin halini görüyorsunuz. Neyi düzenliyor? Bir kere kendisini dahi düzenleyemiyor bu devlet.

ALKİN — Endişeniz için söyleyeyim. Orta vadeli kredinin faizinin % 46,5'a geldiğini gördük. Anlaşılıyor ki, banka sisteminde de bir % 46,5'luk faiz var. Niçin endişeleniyorsunuz? Bankadan orta vadeli serbest faizle kredi alan, bu parayı nasıl geri ödeyecek diye düşünmüyoruz da, ban-

ker piyasasındaki % 46,5 faizden en-
dışeleniyoruz? İkisinin arasında fark
yok.

AKGÜÇ — Müsaade ederseniz
ben de bir iki nokta eklemek isti-
yorum. Sayın Aysan. Tahvili ödemek
sorumluluğu, aracı kuruluşa değil,
tahvili çıkartan şirkete aittir. Tah-
vili çıkartan şirketin ödeme gücü ol-
duğu sürece, sorun yoktur. Serbest
faizli banka kredilerinin de maliyeti
şeklen % 46,5; aslında % 60 - % 65'e
kadar yükselir. Tahvil maliyeti ger-
çekte daha düşük. Reel olarak faiz ne-
gatif bile olsa...

AYSAN — Şimdi efendim sırası
ile yanıtlayayım. Ben yüksek faizden
korkmuyorum. Yüksek faizle alınan
para yatırımlarda kullanılıyor, işlet-
me sermayesinde kullanılıyor. Ana-
paradan korkum var. Anaparanın
ödemesi geldiği zaman, bu para bir
yerden çıkıp ödenecek. Bu enflasyon
devam ettikçe ödersin. Enflasyon
durdumu, o nakit çıkmaz oradan.

ALKİN — Orta vadeli kredi için
önceden 7 sene için imza atıyorsunuz.
O ne olacak?

AYSAN — Orta vadeli kredide ne
var bakınız. Orta vadeli kredi banka-
lık sisteminden geliyor. Bankacılık
sisteminin bilançosunu hiç olmazsa
senede bir görüyoruz.

ALKİN — % 46,5 faizle para kul-
lananın bilançosunu da bilmiyoruzki.
O nasıl ödeyecek bankaya geriye?

AYSAN — Ancak banka kredi
alandan hesap vaziyeti istiyor ve
onun durumunu izliyor. Ayrıca ban-
kanın bazı yükümlülükleri var. Asga-
ri dispoñibilite oranını tutmak, Mer-
kez Bankası'nda mevduat karşılığı
tesis etmek gibi... Ama aracı kurulu-
şun hiç bir yükümlülüğü yok. Hatta
bilançosu bile ortada yok. Bilançola-
rın denetlenmesi, kamuya açıklan-
ması, çıkartılan menkul değerlerin
borsaya kote edilmesi, fiyatlarının
sunulması lazım. Yok ortada böyle

şeyler. O tahvil çıkartıyor, bu tahvil
çıkartıyor. Yarın, öbür gün göreceksi-
niz; bunlar taklit de edilecektir. Çün-
kü borsada kayıtları bile yok. Borsa
bir denetim organıdır. O denetim de
yok bizde. Ben bu durumu bir muha-
sebeci olarak, gelecek dönem için bü-
yük bir tehlike addediyorum. Hani
hep çırpınıyoruz, enflasyon dursun
diye. Enflasyon durdu mu, birçok ku-
ruluş da gidecek, bunu dikkate al-
mak lazım.

TORUN — Orta vadeli kredide
banka alacaklı, firma borçlu. Ban-
kanın teminatı var. Firma gidebilir,
bankanın alacağı gidebilir. Tahvilde
firma borçlu, bir sürü alacaklı var.
Banka alacaklı olarak sıkı denetim
yaptığı ve teminatı olduğu halde,
tahvil alıcısının hiç bir teminatı yok.
Denetim yapma gücünden de yoksun.
Sadece reklamın tesiri altında kalan
sayısız miktarda tasarruf sahibi var.

AYSAN — Ona eklemek için söy-
leyeyim, bankanın arkasında ayrıca
Merkez Bankası da var.

KURDAŞ — Tahvil çıkarırken
Merkez Bankası'ndan müsaade alını-
yor ve muayyen şartlar aranıyor. Bu,
bankanın aracı olması halinde ek bir
teminatır. Bununla beraber, aracı
bankerler kanalıyla çıkarılan tahvil-
lerde de risk bir manâda azalıyor;
bankerler de hiç olmazsa faiz öde-
mesini garanti ediyorlar.

genel değerlendirme

AKGÜÇ — Bugünkü tartışmamı-
zı, bazı konularda tam bir görüş bir-
liğine varılamamış olmakla birlikte,
şöyle özetlemeye çalışayım :

Elde mevcut ekonomik gösterge-
ler, yılın ilk yarısındaki ekonomik
gelişmeleri, tam bir değerlendirme
yapmaya yeterli olmamakla beraber,
petrol ürünleri ve bazı kimyevi gübre
türleri dışında, temel mallarda üre-
timin düştüğü; ikil fiyatların büyük

ölçüde ortadan kalkması ve karaborsa fiyatlarının resmi endekslere yansımaları sonucu, fiyatların geçen yıllara kıyasla daha hızlı arttığı; emisyon, para arzı ve Merkez Bankası kredilerindeki genişlemeye karşın, enflasyonun etkisiyle firmaların işletme sermayesi gereksinmelerinin artışı sonucu, ekonomide likidite sıkıntısı çekildiği; iç pazarda talebin daraldığı; dışalım, dışsatım ve işçi dövizlerindeki gelişmenin umulan boyutlara ulaşamadığı; işçi- işveren ilişkilerinin bozulduğu gözlenmektedir.

1980 yılının tümü için beklentilere gelince, imalat sanayiinde geçen yıllara kıyasla bir gelişme beklemek gerekir. İmalat sanayiinde yaratılan katma değer, büyük bir olasılıkla geçen yılki düzeyin de altında kalacaktır. Ekonominin büyüme hızı, tarım sektörüne bağlı olarak sınırlı düzeyde kalabilecektir. Tarım sektörünün yarattığı katma değer artmaması halinde, bu yıl büyüme hızının negatif olması olasıdır. Önümüz-

deki aylarda sıkı para politikası izlenirse, enflasyon hızı, geçen yıl düzeylerinde kalabilir. Aksi halde, enflasyonun üç rakamlı olması kaçınılmaz bir sonuç olur. Dışsatımın 2,8 milyar dolar, işçi dövizlerinin 1,5 milyar dolar ve dışalımın da 6-6,5 milyar dolar dolaylarında olması beklenebilir.

Alınacak önlemler arasında; amaçlara uygun vergi tedbirleri, kamu kesiminde savurganlığın azaltılması, para ve sermaye piyasalarının daha etkili denetimi, dışsatımda bazı engellerin kaldırılması sayılabilir. Türkiye ayrıca, faizin serbest ve döviz kurunun dalgalanmaya bırakılmasını deneyebilir. Ancak serbest faiz ve dalgalanmaya bırakılacak döviz kurunun doğurabileceği sonuçlar konusunda tam bir görüş birliğine varılamamıştır.

Dergi'nin Notu : Yukarıda sunulan «Açık Oturum», 16 Mayıs 1980 tarihinde yapılmıştır.

"İşinizi uzmanına yaptırmalısınız.."

Çağdaş yöntemleri,
uzman personeli ile
her türlü bankacılık
işlemlerinizi için
farklı bir banka...

TÜRK DIS TİCARET BANKASI

"bankacılıkta uzmanlık"

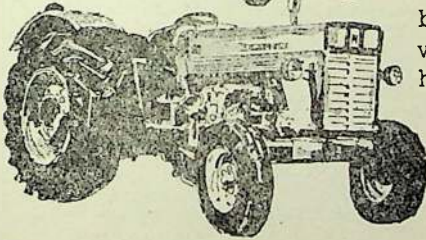
güçlü yatırım International

4-10001-10001

INTERNATIONAL, traktörü, kamyonu, değişik modeldeki iş makineleri, pamuk toplama makineleri, yükleyicileri ve çekicileri ile Dünyada ve Türkiyede önderdir.

INTERNATIONAL satış sonrasında da gülyüzle süren bakım ve onarım hizmetleri, bol orijinal yedek parça stokları, ve gezici servisleri ile her zaman, her yerde hizmetinizdedir.

International en güçlü yatırımdır
International alın
geleceğe güvenle bakın

İmalatçı firma

**TÜRK
OTOMOTİV
ENDÜSTRİLERİ A.Ş.**

TOB ve MAT Ordu Yardımlaşma Kurumu'nun (OYAK) iştirakidir.

Türkiye Genel Distribütörü.

**MOTOLLU
ARAÇLAR
TİCARET A.Ş.**

Merkez 4. Levant Tel. 64 49 90-91-92

Telex: 28238

İSTANBUL

Tasarruf sahipleri için yepyeni ve değer artışı çok yüksek bir yatırım olanakı:

MYF

Meban Yatırım Fonu

MYF, Batıda 100 yılı aşkın süredir
başarıyla uygulanan yatırım fonlarının
ülkemizdeki ilk ve tek örneğidir.
Haziran 1979'da MYF/Birinci Dilim,

Aralık 1979'da da MYF/ikinci Dilim hizmete sunuldu.

- Tek başına verimli bir yatırım yapamayacak tasarruflar, MYF'de birleşmenin gücüyle ve sermaye piyasamızın onderi Meban'ın uzmanlığıyla büyük bir güç kazanıyor.
- Temel ilke olarak "o anda piyasada bulunan ve en fazla değer artışı göstermekte ya da gösterecek olduğu saptanan menkul ve gayrimenkul alanlarının tümüne birden yatırım yapma"yı benimsiyor MYF. Bu dinamizmi sayesinde de, her yatırım alanında bulunabilecek muhtemel riskler aşırıya, değer artışı olanakları ise azamiye yükseltilmiş oluyor.
- Gerek MYF/Birinci Dilim'in gerek MYF/ikinci Dilim'in aylık değer artışları, yılda % 50'yi aşan bir değer artışını ifade etmektedir.
- 10 bin, 25 bin, 100 bin liralık katılma olanakları sunan MYF iştirak belgeleri, tüm değer artışıyla birlikte, istendiği anda paraya çevrilebiliyor.

MYF, Meban uzmanlığının ve hizmet anlayışının kanıtlarından biridir.

MYF

"bilinçli tasarruf sahiplerinin
yararlandığı olanak"

TÜRK SANAYİİNİN TEMEL SORUNLARI

Prof. Dr.
EROL MANİSALI

TÜRK sanayiinin sorunları ortaya konurken çok defa sebepler ve sonuçlar karıştırılmakta ve sonuçlar sorunlar şeklinde ortaya konulmaktadır. Bu kısmen doğrudur. Sanayiinin içe kapalı oluşu veya imalât sanayiinin yapısındaki dengesizlikler, gerçekte sonuçlardır. Esas olan, bu sonuçlara götüren sebeplerin incelenmesi ve çözüm yollarının getirilmesidir.

Bununla birlikte sonuçların da açıklıkla ortaya konması gerekir. Çünkü, sonuçlar ortaya konmadan, sanayiinin sorunları ve yapısal bozukluklar görülemez ve dolayısıyla çözüm yolları da araştırılmaz. Biz burada Türk sanayiinin temel sorunlarını, makro açıdan ele alacağız.

Türk sanayiinin temel sorunlarını, ortaya koyup bunlara çözüm yolları ararken, Türk sanayileşme sürecinin iyi değerlendirilmesi ve önümüzdeki yıllarda ve on yıllarda, Türk sanayileşmesinin yönünün ve arzulan yapısının ne olması gerektiği konusunda «tercihlerin belirlenmesi» gerekir. Çünkü, çözüm için önerilerin bazıları, farklı tercihlere (stratejilere) göre, farklı biçimde olabilir. Bizim, önümüzdeki yıllarda ve on yıllarda Türk sanayii için temel tercihlerimiz şunlardır :

1 — Türkiye, yaygın ve dengeli bir sanayileşme yapısını devam ettirmek zorundadır. Çünkü;

— ölçeği (büyüklüğü),

— önümüzdeki on yılların bir teknoloji çağı olacağı,

— Türkiye'nin Orta-Doğu'daki kritik konumu,

bunu zorunlu kılmaktadır.

2 — Türk sanayii aynı zamanda –en azından bazı sanayi dallarında–, teknoloji üretmek zorundadır. 20. yüzyıla girerken teknolojik gelişmede çok geride kalan ülkeler, gerçek anlamda bir sanayileşme sağlayamazlar.

3 — Üçüncü nokta ise Türk sanayiinin dışa açılma zorunluluğudur. 1970'lere kadar, –belki gerekli– fakat yanlış uygulanmış ölçüsüz bir koruma politikası, sanayiinin dışa açılmasını engelleyen faktörlerden birisi oldu. Dış piyasalarda da etkin duruma gelip ihracat yapabilen bir sanayi, ekonomiyi yük olmak yerine, ekonomik gelişmeyi sürükleyen bir lokomotif olur.

Biz, Türk sanayiinin temel sorunlarını, bu tercihleri göz önüne alarak değerlendireceğiz.

Sanayideki Temel Sorunlar Nelerdir?

Bugün Türk sanayiinde «sorun» niteliği taşıyan faktörlerin bir kısmı kısa ve orta vadeli, bir kısmı da uzun vadeli. Bunların neler olduğunu sırasıyla görelim :

1 — Sınai Yatırımlarda ve Yatırımların Dağılımındaki Yetersizlik ve Bozukluklar :

Gerek sanayi yatırımları bir bütün olarak, gerekse imalât sanayii alt-dallarındaki dengesizlikler, sana-

yimizin en önemli uzun vadeli sorunlarından birisini meydana getirmektedir.

İlk olarak alt-yapı ve enerji yatırımları, sanayii beslemekten çok uzak kalmıştır. Sanayimizde enerji yetersizliğinin, 1978 yılında üretimin düşük kalmasındaki nispi ağırlığı alt-dallar itibariyle şu şekildedir (1):

Madencilik	: % 70,9
Gıda-İçki	: % 29,6
Orman ürünleri	: % 16,9
Metal ana sanayii	: % 11,8
Madeni eşya sanayii	: % 11,5

Üçüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde yıllık % 13 dolayında ortalama enerji üretimi artışı, artan talebin çok gerisinde kalmış bulunuyor. Son 5-6 yıldır, enerji alanındaki yatırımların, toplam sabit sermaye yatırımları içindeki payının arttığını görüyoruz. Enerji yatırımlarının toplam sabit sermaye yatırımları içindeki payı 1977-1979 döneminde aşağıdaki gibidir (2):

1974	% 6
1975	% 6,5
1976	% 7,8
1977	% 8
1978	% 9,7
1979 (T.)	% 11,4

Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı döneminde, enerji alanında öngörülen yatırımlar gerçekleştirildiği takdirde, 1984 sonrasında bu alanda bir rahatlama beklenebilir.

İmalât sanayiinin yapısındaki aksaklıklara gelince... 1970'lere kadar yatırımların imalât sanayii alt-dallarındaki dağılımı, Türk imalât sanayiinin sağlıklı bir duruma girmesine yol açmış bulunuyor. Yatırımların dağılımında, ara ve yatırım mallarından çok tüketim malları ağırlıklı bir dağılımın ortaya çıkması;

— İmalât sanayii içindeki dikey tamamlamaları (vertical integration) önemi,

- Sanayii dış girdi ihtiyacının yüksek olmasına neden olmuş,
- Teknolojik gelişme hızımızın düşük olması sonucunu doğurmuştur.

Özellikle ilk iki beş yıllık plan döneminde, bu yöndeki gelişmeler siddetli oldu.

Türkiye bugün sınıai üretim kapasitesinin ancak % 50'sini kullanabiliyor ise, sınıai yatırımların dağılımındaki bozukluk bunun en önemli nedenini meydana getirir. Hemen şunu belirtelim; Türkiye'de imalât sanayiinin tam bir dikey tamamlama içinde olması beklenemez. Böyle bir şey düşünmek bugünün gerçeklerine ters düşer. Bununla birlikte bazı alanlarda bu tamamlamaların gerçekleştirilmesi gerekir idi.

İmalât sanayii yatırımlarındaki yetersizlik de özellikle 1974-1979 döneminde belirginleşmiş ve önümüzdeki yıllarda -sanayileşme hızı açısından- olumsuz etkilerini etkili bir şekilde gösterecek duruma gelmiştir.

1978-1979 döneminde, ekonomideki sermaye yatırımlarının artış hızında büyük bir düşme oldu. Ayrıca, toplam sabit sermaye yatırımları (T.S.S.Y.) içinde imalât sanayii yatırımlarının da payının azaldığını görüyoruz (3);

Yıl	T.S.S.Y.
	İçinde İmalât Sanayiinin Payı
1974	% 30,1
1975	% 30
1976	% 26
1977	% 24,7
1978	% 23,6
1979 (T.)	% 22,5

(1) «1978 Yılında Döviz Darboğazının Sanayi Üzerindeki Etkileri», I.S.O., 1979.

(2) Maliye Bakanlığı, «Yıllık Ekonomik Rapor - 1979».

(3) Maliye Bakanlığı, «Yıllık Ekonomik Rapor - 1979».

İmalât sanayii içinde, uygun olmayan yatırım dağılımına ek olarak, imalât sanayii yatırımlarının nispi olarak hızla gerilemesi, üzerinde önemle durulması gereken bir olgudur.

2 — Sanayiın İçe Dönük Yapısı ve Döviz Dengesindeki Bozukluklar :

Türk sanayii esas olarak iç piyasaya dönüktür; gıda, dokuma ve konfeksiyon dışında; dış piyasa projeksiyonlu yatırıma girmek imkânsız gibidir.

Sanayileşme sürecimiz içinde, ithal ikamesi ve ihracat birlikte yürütülmüş olsa idi, bugünkü durum ortaya çıkmazdı. Özellikle son 18-20 yıl içinde sanayiın üretim yapısı değişirken, en azından belirli bazı sanayi dallarının dış piyasalarda da etkin olması sağlanabilse idi, ekonomimiz petrol krizinden bu denli etkilenmezdi. Sanayiın dışa açılması;

- gümrük politikaları,
- vergi yapısı,

- kredi politikaları,
- kur politikaları ve
- kamu ait-yapı yatırımları

ile son 20 yılda yeterince yönlendirilememiştir. Bunun sonucunda da sanayiın döviz dengesi büyük açıklar verir duruma gelmiştir. Son birkaç yılın ortalaması göz önüne alındığında, imalât sanayii üretiminin ancak % 9-10'unu ihraç edebilmektedir.

100 TL.'lık sınavı üretimde 9-10 TL.'lık kısım ihraç edilebilirken, 100 TL.'lık sınavı üretimi için gerekli ithalât 40 TL.'nin üzerindedir. Bu iki sayı bile,

- sanayiın içe dönüklüğünün ve
- sanayiın dış açığının

belirgin bir göstergesidir. 1978 yılı için yaptığımız bir etüdün sonucunda sanayiın dış dengesindeki açığın, G.S.M.H.'nin % 7'sini bulduğunu gördük.

Bugün ilginç bir durumla karşı karşıyayız; Türk imalât sanayii % 50 dolayında bir kapasite ile çalışabilmektedir. Düşük kapasite kullanım oranının ana nedeni ise; döviz darboğazına bağlı olarak hammadde, ara malı ve yakıt yetersizliğidir. Şu halde, kullanmadığımız bir yatırım stoğu (üretim kapasitesi) bulunuyor. Ancak;

- sanayi dışa açılmadığı yani yeterli döviz sağlayamadığı için (döviz yetersizliği) ve
- sınavı yatırımların dağılımındaki dengesizlikler (daha fazla döviz kullanılması)

dolayısıyla bir darboğaz ile karşı karşıyayız.

3 — İç Finansman Sorunu :

Kısa vadeli bir sorun gibi gözükmele birlikte, bu dönemi aşacağı da söylenebilir. 1980 yılı söz konusu olduğunda, ekonomik istikrar önlemleri ile birlikte kısıcı bir politikanın izlenmesi zorunluluğu da açıktır. Zaten, kısmen 1978 ve 1979 yıllarında, özel-

OKUYUCULARIMIZA DUYURU

1980 yılı için, gerek kişisel gerek grup abonelerini henüz yenilemeyenlerin acele etmeleri rica olunur.

Yıllık Abone : 480.— TL.

Öğrenci Abone : 240.— TL.

Abone bedelleri, posta ile adresimize gönderilebileceği gibi, aşağıdaki banka hesaplarına da yatırılabilir.

İş Bankası Türbe Şubesi : 1541

Akbank Türbe Şubesi : 4512

Ziraat Bankası Beyoğlu Şubesi : 768

İlkle işletme sermayesi sıkıntısının süregelmiş oluşu, sorunu daha da ağırlaştırıyor. Bugün, kısıcıcı bir para ve kredi politikası sürdürülür ise bunun;

- maliyetler (iç finansman maliyeti) ve
 - üretim
- üzerinde olumsuz etkileri görülebilecektir.

Sorunun çözümü ise, üretime yönelik selektif bir kredi politikasının yürütülmesine bağlıdır.

4 — Enflasyon ve Belirsizlikler :

Son iki yılda % 50 ve % 75'e ulaşan enflasyonun 1980'de % 75'in altına düşmesini beklemek çok iyimser bir tahmin olur. Türkiye özellikle son 4 yıl içinde şiddetli bir enflasyonist beklentiye içine girmiştir. Bu beklentiler gerek üreticiler gerekse tüketiciler açısından enflasyonu tehrik eden bir unsur olmaktadır.

Sürekli bir enflasyonist tırmanış içine giren ve ekonomik istikrarsızlıklar yanında sosyal ve politik istikrarsızlıkların yaygınlaştığı bir ekonomide;

- uzun vadeli projeksiyonlar yapılarak yatırımlara girişmek,
 - dış piyasalara göre, yatırım değerlendirmeleri yapmak,
 - yapılmak istenen yatırımlara iç ve dış finansman kaynakları bulmak,
- normal dönemlere oranla bütçünün zorlaşmakta ve kaynak dağılımından «sanayiden caydırıcı» bir etki yapmaktadır.

Bugün sanayi en önemli sorunlarından birisi enflasyon ve belirsizlikler dersek, burda bir abartma görmemek gerekir. Enflasyonist yapıımızda «üretim-produktivite-kâr» ilişkisi tamamen bozulmuş bulunmaktadır. Aşırı enflasyon, üretim ve produktivite artışına dayanarak kâr maksimizasyonunu ortadan kaldırmış bulunuyor.

1974-1979 döneminde gerek ekonomi politikaları, gerekse sanayi yön-

lendirme politikaları ve önlemleri olarak sürekli değişiklikler ve çok defa çelişkiler içinde bulunulması, bu kesimin çekiciliğini giderek azaltmıştır.

5 — Sanayide İkili Yapı ve KİT'ler :

Türk sanayiinde kamu ve özel sanayi iki ayrı departmanı meydana getirmektedir. KİT'lerin yapısındaki binlinen bozukluklar ve tamamen ayrı bir yapı içinde yönlendirilmeleri sonucu;

- Türk sanayiinin içe kapalılığı artmış,
- Temel girdi üreten KİT'lerdeki üretim yetersizlikleri, yüksek girdi fiyatları ve çift fiyatlar sanayi yapıyı daha da bozmuş,
- KİT'ler, siyasal iktidarların tercihleri doğrultusunda ekonomik değil, fakat siyasal ve idari kurumlar haline dönüşmüştür.

Bu noktayı, yukarıda belirttiğimiz, istikrarsızlık ve belirsizlikler faktörüne bağlayabiliriz.

1955-1979
yılları
arasında
Türkiye'nin
temel
ekonomik
sorunları

✱

**Hatalı
tutum ve
politikaların
doğru
cevapların
bulunması.**

Neden ve nasıl bu günlere geldik ?

İsteme adresi: Ekonomik ve Sosyal Yayınlar A.Ş.
Çatalçeşme Sokak No. 17/4, Çarşıoğlu - İstanbul
Telefon : 26 34 11

TÖBANK

Ekonomik Araştırma Yarışması

konu :

TÜRK SERMAYE PİYASASI ve TÜRK SANAYİİNİN FİNANSMANI

YARIŞMA KOŞULLARI

- 1- Gönderilecek Araştırmalar:
 - a- 150 Sayfaya geçmeyecektir.
 - b- 8 Nüsha halinde, daktilo ile normal aralıkta ve kağıdın bir yüzüne yazılmış olacaktır.
 - c- Daha önce Üniversitelerde tez olarak yazılmamış ve herhangi bir yerde yayınlanmamış olacaktır.
- 2- Yarışmaya katılmak isteyenler, "TÖBANK Eğitim ve Araştırma Müdürlüğü"ne bizzat veya mektupla başvurarak, katılmak için gerekli belgeyi sağladıktan sonra, doldurarak iade edeceklerdir.
- 3- Yarışmaya takma ad ile katılma mümkün olacak, ancak gerçek isim ve soyadı kapalı bir zarf içinde ayrıca tevdi edilecektir. Kazanamayan katılımcılara bu zarfları iade edilecektir.
- 4- Araştırmanın en son gönderilme tarihi 31 Ekim 1980 dir. Posta ile gönderme halinde, postaya verildiği tarih esas alınacaktır.
- 5- Ödül kazanan araştırmaların her türlü telif hakları TÖBANK'a ait olacaktır. Kazanamayan çalışmalar sahiplerine iade edilecektir.
- 6- Değerlendirme sonuçları kazananların adreslerine bildirileceği gibi basın yolu ile de duyurulacak ve ödüller TÖBANK'ın kuruluş yıldönümünde yapılacak toplantı sırasında sahiplerine verilecektir.
- 7- Yarışmaya TÖBANK ve TÖBANK iştiraklerinde çalışanlar dışındaki tüm araştırmacılar en fazla 2 şer çalışma ile katılabileceklerdir.
- 8- Kızla bilgi için TÖBANK Eğitim ve Araştırma Müdürlüğüne başvurulabilir.

BÜYÜK JÜRİ

- 1- Prof. Bedri Gürsoy
(Eski Maliye Bakanı, S.B.F. Öğretim Üyesi)
- 2- Prof. Aydın Yalçın
(S.B.F. Öğretim Üyesi, Beşyazar)
- 3- Kemal Cantürk
(D. P. Teşkilatı Eski Başkanı, Kontenjan Senâtörü)
- 4- Prof. Dr. Cumhur Ferman
(A.Ü. Eski Rektörü, İstanbul Ün. i.F. Öğretim Üyesi)
- 5- Prof. Dr. Sait Kemal Mimaroğlu
(S.B.F. Öğretim Üyesi, Töbank - Yön. etim Kurulu Başkanı, Dünya Bankalar Birliği Eski Başkan Yr.)

YARIŞMA ÖDÜLLERİ

1. Ödül 150.000 TL
2. Ödül 100.000 TL
3. Ödül 50.000 TL

Ayrıca

- 3 Adet 25.000 TL'lık Mansiyon

TÖBANK

TÜM
KATILACAKLARA
BAŞARILAR DİLER.

YAPI ve KREDİ BANKANIZ

Türkiye'nin her iline yayılmış

576'yi aşkın

şubesi ile sizlere

daima en iyi ve en yeni

Bankacılık

hizmetlerini

sunmaktadır.

YAPI ve KREDİ BANKASI

Daima en iyi hizmet

AYIN EKONOMİK OLAYLARI

DOÇ. DR. YILDIRIM KILKIŞ

Para Darlığı Devam Ediyor

1980 yılının başlarından beri para darlığının şiddeti gittikçe artmaktadır. Fiyat artışları dolayısıyla tüketicilerin satın alma güçleri bir hayli etkilendiği gibi, ticari firmalar da gerek iş hayatındaki durgunluktan ve gerekse likidite sıkıntısından dolayı cari ödemelerini yapmakta büyük zorluk çekmektedirler.

Para darlığı yüzünden protesto edilen senetlerin sayısında azalma olmakla beraber, Devlet İstatistik Enstitüsü'nden derlenen bilgilere göre, protesto edilen senetlerin değerinde geçen yılın aynı dönemine nazaran % 60'a yaklaşan bir artış meydana gelmiştir. 1980'in ilk iki ayında protesto edilen senetlerin toplam değeri 7 milyar lirayı geçmektedir.

Para darlığının yarattığı diğer bir durum da bazı orta ve küçük cesameti firmaların faaliyetlerini durdurmalarıdır. Büyük firmaların bazıları, sermaye artırımına giderek para sıkıntılarını gidermek istemektedirler. Bazı bankaların da bu şekilde sermayelerini artırdıkları görülmektedir.

Bu durumun esas amacı fiyatlar genel seviyesinin düşmesini sağlamaktır. Hükümetin bu amaca yönelik para ve kredi musluklarını kısması, biraz sonra daha ayrıntılı olarak açıklanacağı gibi, bazı maddelerde fiyat gerilemelerine yol açmıştır. Ancak yine hükümet tarafından bazı temel maddelerin ve hizmetlerin fiyatlarının artırılmasına da devam edilmektedir.

Taban Fiyatları

Tarımsal üretim mevsiminin gelmesiyle birlikte birçok madde için hükümet tarafından destekleme alım fiyatlarının ilân edildiği görülmektedir. Bu fiyatların bir kısmı 2 Mayıs 1980 tarihli mükerrer sayılı Resmî Gazete'de yayınlanmıştır.

Tiftik Fiyatları : Tiftik ve Yapağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği ile Türkiye Yapağı ve Tiftik A.Ş.'nin tiftik alımı ile görevlendirildiği bu konuda, Ziraat Bankası'na her iki kuruluşa 1 milyar 250 milyon TL. kredi açılmış bulunmaktadır. Toplam olarak 2,5 milyar liralık bir ödemenin bu suretle piyasaya akması beklenecektir. Birinci kalite tiftiğin her kilosunun alım fiyatı şöyledir :

Tiftiğin Cinsi	Kg./TL.	Tiftiğin Cinsi	Kg./TL.
Oğlak	765	Kastamonu	630
İnce	672	Konyaova	540
İyi	600	Çengelli	559
Sıra	540	Tali tiftikler	404
Konyadağ	630	Deri malı ve diğerleri	383

Gül Çiçeği Fiyatları : 1980/81 dönemi yağlık gül çiçeği ürününün üreticiden alımlarında Gül, Gülyağı ve Yağlık Tohumlar Tarım Satış Kooperatifleri Birliği

görevlendirilmiştir. 240 milyonu reeskontabl, 48 milyon lirası da işletme kredisi olarak Ziraat Bankası'na kredi sağlanmıştır. Yağlık gül çiçeğinin beher kilosu için üreticiye 30 TL. ödenmesi kabul edilmiştir.

Yaş Koza Fiyatları : Bursa Tarım Satış Kooperatifleri Birliği'nin görevlendirildiği 1980 ürünü yaş koza alımları için Ziraat Bankası tarafından toplam 920 milyon TL. kredi ayrılmıştır. Yaş kozanın beher kilosu için 800 TL.'lık alım fiyatı tespit edilmiştir.

Şeker Pancarı Fiyatları : 1980 yılı kampanyasından itibaren % 16 polar şeker ihtiva eden firesi düşürülmüş pancarın fiyatı kilo başına 275 kuruş olarak tespit edilmiştir.

Yaş Çay Fiyatı : Gümrük ve Tekel Bakanlığı tarafından yapılan açıklamaya ve 5 Mayıs 1980 tarihli Resmî Gazete'de yayınlandığına göre, 1980 dönemi yaş çay fiyatı beher kilosu 25 TL. olarak tespit edilmiştir. Çaykur tarafından yapılacak alımlar için Maliye Bakanlığı 14 milyar 570 milyon TL. kredi tahsis etmiş bulunmaktadır.

Haşhaş Kapsülü Fiyatları : 1979-80 tarım döneminde Toprak Mahsulleri Ofisi tarafından satın alınacak çizilmemiş haşhaş kapsülüne uygulanacak fiyatlar şöyledir :

- Kışlık ekilmiş haşhaşlardan üretilen kapsüller : 35 TL./Kg.
- Yazlık ekilmiş haşhaşlardan üretilen kapsüller : 27 TL./Kg.

Merinos Yapağısı Fiyatları : 5 Mayıs 1980 tarihli Resmî Gazete'de yayınlanan diğer bir taban fiyatı da, 1980 yılı merinos yapağısı ile ilgilidir. Türkiye Yapağı ve Tiftik A.Ş.'nin görevlendirildiği bu alımlar için Ziraat Bankası'na toplam 575 milyon TL. kredi tahsisi yapılmıştır. 56 randıman merinos yapağının beher kilosu için aşağıdaki kalitelere göre tespit edilen alım fiyatları şöyledir :

Kaliteler	56 Randıman Kg./TL.
64/70	291.—
60/64	270.50
58/60	249.50
56/58	229.—
46/56	208.—
Renkliler	187.—
Yünler	187.—

EV

sahibi olmak
SİZİN DE
hakkınızdır

Fiyatlar

Tüketicinin satın alma gücünü zorlayan fiyat seviyeleri ve nakit para sıkıntısı dolayısıyla geçen yılların alışılmış canlılığına kavuşmayan piyasalarda, bazı maddelerin fiyatları gerilemeye devam etmektedir. İnşaat demiri, çinko, kurşun, siyah ve galvanizli sac, paslanmaz çelik, plastik hammaddelerinden bazıları, alüminyum ve bakırdan mamul maddelerin fiyatları 1980 Nisan ayında bir hayli gerilemiş bulunmaktadır.

Buna karşılık tüketicileri bir hayli rahatsız eden önemli bir zam çaya yapılmıştır. Gümrük ve Tekel Bakanlığı tarafından çaya yapılan zam oranları, % 150 ile % 300 arasında değişmektedir. Yeni çay fiyatları 6 Mayıs 1980 tarihinden itibaren uygulanmaya konmuştur. Aşağıda çeşitli çay cinslerine yapılan zamdan sonraki fiyatlar ile eski fiyatlar TL. olarak gösterilmektedir.

A d ı	Eski Fiyatı	Yeni Fiyatı	A d ı	Eski Fiyatı	Yeni Fiyatı
Yeni Ekstra	100.—	250.—	Lüks Kaşgar	—.—	500.—
Kaşgar	125.—	250.—	Lüks Yeşil Rize	200.—	500.—
Zihni Derin	150.—	250.—	Kokulu Tomurcuk	400.—	1000.—
Buruk	—.—	300.—	Tahta Kutu Harman	300.—	800.—
Tiryaki	—.—	350.—	Lüks Poşet	200.—	600.—
Lüks Kamelya	180.—	500.—	Altın Süzme	445.—	1.000.—
Filiz	—.—	500.—	Özel Çay	—.—	500.—

Türk Hava Yolları'nda bir müddetten beri süren grev ve lokavt sorunu, 11.5.1980 günü Hava-İş Sendikası ile yapılan toplu sözleşme anlaşmasıyla sona ermiş bulunmaktadır. Bu anlaşma ile THY uçakları normal seferlerine başlamışlardır. Ancak, uçak bilet ücretlerinde % 100'ün üzerinde zamlar da anlaşmanın peşinden gelmiş bulunmaktadır. Kargo taşımalarında da % 114 oranında zam yapılmıştır. Buna göre asgari 70 lira olan kargo ücreti 150 liraya yükselmiştir. THY biletlerinin eski ve yeni fiyatları (TL. olarak) aşağıda gösterilmiştir:

H a t	Eski Ücret	Yeni Ücret	H a t	Eski Ücret	Yeni Ücret
Ankara - İstanbul	1500.—	3250.—	İstanbul - Adana	2150.—	5000.—
Ankara - Adana	1200.—	3000.—	İstanbul - Antalya	1750.—	3750.—
Ankara - Antalya	1100.—	2300.—	İstanbul - Diyarbakır	2600.—	5000.—
Ankara - Diyarbakır	1500.—	3000.—	İstanbul - Elazığ	2600.—	5000.—
Ankara - Elazığ	1400.—	3000.—	İstanbul - Erzurum	2600.—	5000.—
Ankara - Erzurum	1600.—	3000.—	İstanbul - Gaziantep	2000.—	5000.—
Ankara - Gaziantep	1200.—	3500.—	İstanbul - İzmir	1500.—	3750.—
Ankara - İzmir	1850.—	3750.—	İstanbul - Kayseri	2350.—	4350.—
Ankara - Kayseri	1000.—	2250.—	İstanbul - Malatya	2050.—	5000.—
Ankara - Malatya	1250.—	2650.—	İstanbul - Samsun	2350.—	4100.—
Ankara - Samsun	1000.—	2200.—	İstanbul - Sivas	2150.—	4250.—
Ankara - Sivas	1100.—	2850.—	İstanbul - Trabzon	2400.—	5000.—
Ankara - Trabzon	1500.—	3800.—	İstanbul - Van	3200.—	5000.—
Ankara - Van	1850.—	3500.—	İzmir - Antalya	1150.—	3000.—

Türkiye Elektrik Kurumu, fuel-oil zamları dolayısıyla elektrik üretim maliyet artışlarını % 4-5 civarında hesaplamıştır. Bu maliyet artışının tüketicilere ne oranda yansıtılacağı hakkında henüz bir bilgi bulunmamaktadır. Enerji ve Tabii Kaynaklar Bakanlığı'nın onayından geçecek belediyelerin elektrik tarifelerine göre, yeni fiyatların belirleneceği anlaşılmaktadır.

1980 Mayıs ayında hükümetin yapmış olduğu diğer bir zam da şeker fiyatlarıyla ilgilidir. Şeker pancarı taban fiyatlarına yapılan % 114 oranındaki zam, şeker fiyatlarını da etkilemiş bulunmaktadır. Daha önce perakende kilo fiyatı 29.— TL. olan toz şekerin ve 32.— TL. olan kesme şekerin yeni fiyatları TL. olarak şöyledir :

	Fabrika Fiyatı:	Toptan Fiyatı:	Perakende Fiyatı:
Toz şeker	40.—	45.40	50.—
Küp şeker (50 kg.'lık ambalajlarda)	45.—	50.80	55.—
Küp şeker (25-30 kg.'lık paketlerde)	47.—	55.85	60.—
Küp şeker (dökme kutu)	47.—	53.—	57.—

Dış Ticaret ile İlgili Yeni Kararlar

6 Mayıs 1980 tarihli Resmi Gazete ile yayınlanan Maliye Bakanlığı tebliği

AKBANK

Sanat galerileri

Cesitli sanat yayınları

Türkiyemiz dergisi

Ankara oda orkestrası

Yaratıcı gücü teşvik yarışmaları

Halk el sanatları yarışmaları

Çocuk dergisi (BAŞARI)

Çocuk tiyatrosu

Çocuk korusu

Çocuk sineması

Kukla ve Karagöz oyunları

Radyo programları

kültür ve sanat hizmetlerinde de öncü banka

AKBANK

ile, döviz tutma yetkisi olan bankaların, transferlerdeki önceliklere uyma ve elde ettikleri dövizleri resen kullanabilme hakları sınırlandırılmıştır.

Tebliğ, döviz tutma yetkisi olan bankaların, ihracatçıların getirdikleri dövizlerin % 50'sini serbest olarak kullanma hakkını, sadece serbest döviz sağlanması durumu ile sınırlamıştır. Anlaşmalı Doğu Bloku ülkelerine yapılan ihracat dolayısıyla elde edilen kilingli hesaplar bu hakkı kullanamayacaktır. Diğer taraftan, eski Tebliğ'de bankalara bırakılmış olan gübre, ilaç ve 1980 yılında alınmış lisansların karşılıklarını transfer yetkisi kaldırılmıştır.

Buna karşılık kabul krediyle ithal edilebilecek maddelerin listesi genişletilmiştir. Yeni listede, demir-çelik, kalay, ham kurşun, nikel, alüminyum gibi metaller ile gübre hammadde, kömür, çimento, ilaç hammadde ve petrol yer almaktadır.

6 Mayıs 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan Sanayi ve Teknoloji Bakanlığı Sirküleri'ne göre, standart dışı kullanılmış plastik hammaddelerinin ithaline, yetkili bir tetkik heyetinin ekspertiz raporu ile müsaade olunacağı bildirilmektedir.

Citybank Türkiye'de Şube Açıyor

8 Mayıs 1980 tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan bir Bakanlar Kurulu Kararı'na göre, merkezi ABD'nde bulunan Citybank'ın ülkemizde şube açmasına müsaade edilmiştir. 6224 sayılı Yabancı Sermaye Kanunu'na göre verilen bu müsaade ile Citybank, Türk Lirası üzerinden her türlü bankacılık hizmet ve faaliyetleri yapacak ve mevduat kabul edecektir.

Citybank ayrıca Türkiye dışında dövizli mevduat kabul etmek ve döviz tutmak işlerini de yapacaktır. İstanbul ilinde kurulmasına müsaade edilen bu banka şubesinin sermayesi kuruluşta 1 milyon dolar olacaktır. Şubenin sermayesini 50 milyon dolara kadar artırmaya izin verilecektir.

Milletlerarası Anlaşmalar

Türkiye'nin dış borçlarının ertelenmesiyle ilgili olarak hükümetlerin yapmış oldukları teşebbüslerin sonuçları alınmakta ve 25 Temmuz 1979 tarihinde yapılan ana anlaşmaya uygun olarak borç erteleme kararları Resmi Gazetelerde yayınlanmaktadır.

28 Nisan 1980 tarihli Resmi Gazete'de, İspanya Hükümeti'nin İspanyol İhracat Kredisini Garanti Kurumu ile hükümetimiz arasında yapılan anlaşma yayınlamıştır. Bu anlaşmaya göre, 1986'ya kadar sürecek olan borç ödeme süreleri, bir geri ödeme planına bağlanmış bulunmaktadır.

29 Nisan 1980 tarihli Resmi Gazete'de ise, İsviçre Hükümeti'nin yaklaşık 75 milyon İsviçre Frangı tutarındaki borçlarımızın ödenmesinin kolaylaştırılması için bu borcun % 85'ine ulaşan bir krediyi TC Merkez Bankası'na vermeyi kabul etmesiyle ilgili anlaşma yayınlanmıştır.

15 Mayıs 1980 tarihinde Fransa ile yeni bir kredi ve borç erteleme anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmaya göre Fransa OECD anlaşması çerçevesi içinde Türkiye'ye 100 milyon dolarlık kredi vermekte ve ayrıca 1980 yılı ithalât ihtiyaçlarımız için 65 milyon ve 63 milyon dolarlık iki borç erteleme kabul edilmiştir. Ertelenen borçlara uygulanacak faiz oranı % 7-8 olup, uzun vadeli borçlar 1983 yılından başlamak üzere 5 yılda, kısa vadeli borçlar ise 1982 yılından başlamak üzere 4 yılda ödenecektir. Bu anlaşma ile 228 milyon dolarlık bir mali destek sağlanmış bulunmaktadır.

Dişlerinizin beyazlığını keşfedin...

KALSİMİN'Lİ

FLORAN®

Farklı bir diş macunudur Floran.
Temizleme gücü, bilinen tüm diş macunlarından üstündür.

Bileşiminde, ileri temizleme ve beyazlatma
gücü olan bir madde vardır: KALSİMİN.

KALSİMİN dişleri temizlerken güçlendirir
eşsiz bir beyazlık, parlaklık kazandırır.

Deneyin Floran'ı... Dişlerinizin beyazlığını keşfedin.
Hep gülümseyin!

FLORAN®

Kalsimin'li Diş Macunu

"Dişlere beyazlık ve parlaklık kazandırır."

Yönetim Sorunları

ERGİN
TANBERK

Söyleşi

BESİM
BAYKAL

BAYKAL — Başında bulunduğunuz «Presiz Metal» ve «Presiz Ticaret» şirketleri hakkında biraz bilgi verir misiniz?

TANBERK — Presiz Metal İmalât Sanayii A.Ş. 1969 yılında dış satıma dönük olarak çeşitli elektrikli ev ve el aletleri üretmek üzere ku-

rulmuştur. 1969-1973 arası şirket için yatırım yılları olmuş ve Tuzla'da kurulan üretim tesisleri 1973 sonunda faaliyete geçmiştir. 1976'da bu şirketin pazarlama grubu olarak Presiz Ticaret ve Pazarlama A.Ş. kurulmuştur.

Her iki şirketin de büyük hissesi Türkiye İş Bankası'na aittir. Pre-

Yük. Müh. Ergin Tanberk 1940 yılında Manisa'da doğmuştur. İlk ve orta öğrenimini Ankara'da tamamlamıştır. 1962'de Orta Doğu Teknik Üniversitesi Makina Bölümü'nden mezun olmuştur. 1963'de aynı öğre-

tim kurumunda «Üretim Teknolojisi» üzerine master yapmıştır. 1968'de CENTO bursu ile İngiltere'ye gitmiş ve Manchester Teknik Üniversitesi'nde «Saç Üretimi Teknolojisi» alanında bir yıl lisans üstü öğrenim görmüştür. Başarılı araştırmaları sonucu 1969'da «Institute of Sheet Metal Industries» in üyeliğine kabul edilmiştir. 1976'da İngiliz Mühendisler Birliği'nce kendisine «Senior Engineer» payesi verilmiştir. 1965-1973 arasında Arçelik A.Ş.'nde görev almıştır. 1973'de Presiz Metal İmalât Sanayii A.Ş.'nde Teknik Genel Müdür Yardımcısı olmuştur. 1978'den beri aynı şirketin Genel Müdürü, ayrıca Presiz Ticaret ve Pazarlama A.Ş.'nin Yönetim Kurulu Başkanı'dır. İngilizce ve Almanca bilmektedir. Eulidir ve iki çocuk babasıdır.

sız bugün 25.000 m²'lik bir kapalı üretim sahasına yayılmış, öz varlıkları 1,6 milyar TL. olan ve 950 kişi çalıştıran büyük bir üretim ve pazarlama merkezi haline gelmiştir. 1978 yılında Türkiye'nin en büyük 100, 1979'da da en büyük 50 şirketi arasında yer almıştır. Şirketin ana üretim programı, elektrikli ev aletleri üretimidir. Mamul parkında dört tip mamul bulunmaktadır. Bunlar buzdolabı, çamaşır makinası, elektrik süpürgesi ve termosifondur.

Presiz dışsatıma yönelik bir kuruluştur. 1979'da 2,5 milyon \$'lık dışsatım gerçekleştirmiştir. Presiz'in en büyük özelliklerinden birisi, ev aletleri konusunda teknoloji dışsatımı yapan ilk Türk kuruluşu olmasıdır. Irak, Libya, Sudan için komple fabrika projeleri yapmış ve Suriye'de faaliyet gösteren iki üreticiye buzdolabı konusunda lisans vermiş ve «know-how» satmıştır. Halen başta İran olmak üzere bir çok Orta-Doğu ve Arap ülkesine sürekli dışsatım yapmaktadır. Öte yandan Presiz, iç piyasada da yeni teknolojilerin öncüsü olmuş ve daima daha ekonomik ve daha iyi mamul üretimini ön plana almıştır.

BAYKAL — Türk iş hayatının başlıca temel darboğazları sizce nelerdir? Bunlar arasından hangilerine öncelik vermek ve çözümlenmek üzere derhal ele almak gerekir?

TANBERK — Sayın Baykal, bugün Türk iş hayatının üç temel darboğazı vardır. Bunlardan birincisi ve en önemlisi üretim, ikincisi döviz, üçüncüsü ise para ve kredi darboğazıdır.

Bugün üretim Türkiye'de fevkalâde düşük bir düzeydedir. Başta enerji ve temel hammadde üretimi olmak üzere, tarımsal üretim dahil, hiç bir üretim yeterli seviyede değildir. Üretim eksikliği kanımca iki nedenden kaynaklanmaktadır. Birincisi, bugün için faal durumda bulu-

nan tesisler tam kapasite ile çalıştırılmamaktadır. İkincisi, bu tesislerin kapasiteleri genellikle istenilen düzeyde değildir. Pek tabii olarak hemen şu soruyu soracaksınız: Enerji üretimi yeterli düzeye getirilmeden, döviz ihtiyaçları karşılanmadan, içinde bulunduğumuz para ve kredi darboğazı açılmadan üretim tesislerinin tam kapasite ile üretim yapmaları nasıl mümkün olabilecektir?

Bence konunun düğüm noktası burada yatıyor. Bildiğiniz gibi bugünkü dışsatım hacmimiz 3 milyar dolar seviyesinde ve bu seviyenin aşılabilmesi bugün için olanak dışı. Buna karşılık dış alımımızı 6 milyar dolarla kısıtlamak mecburiyetinde kalıyoruz. Gerçekçi olarak bir hesap yapmak gerekirse: atıl kapasitenin hizmete alınması, dışsatıma dönük yatırımların tamamlanabilmesi, enerji darboğazının giderilebilmesi için; bugünkü fiyatlarla yaklaşık 10 milyar dolarlık bir dışalım ihtiyacı kolayca belirlenebilir. 7 milyar dolarlık bir açığın devletten devlete borçlanma ile karşılanabilmesi olanaksızdır. Dışsatımın artırılması birinci derecede bir üretim sorunu olduğundan ve yeterli döviz sağlanamadan, bu döviz satın alabilecek yeterli para ve kredi temin edilemeden üretim artışı da mümkün olamayacağından, kanımca sorunun iki çözümü vardır.

Birinci çözüme hiç kuşkusuz yabancı sermaye teminidir. İkinci çözüm ise dışsatımın prefinansman kredileri ile realize edilmesidir. Prefinansman kredileri halinde borç verme riskleri performans riskleri haline dönüşeceğinden, bu tip kredileri temin ve döndürme olanağı devlet kredilerine oranla çok daha fazladır. Pek tabii kredi için temel şart, dış pazarların istediği niteliklerde ve kalitelerde ürün üretimidir. Prefinansman kredisi hem döviz gereksinmesini karşılayacak, hem de iç para ve kredi darboğazına çözüm getirecektir.

SÖYLEŞİ: Fotoğrafta Ergin Tanberk (solda), Besim Baykal ile görüşürken görülüyor.

Ancak modelin sağlıklı işleyebilmesi için bankacılık sistemimizde de büyük değişikliklere ihtiyaç vardır. Ülkemizde uluslararası bankaların faaliyet göstermelerine mutlaka ihtiyaç vardır. «Citybank»ın şube açması, bu açıdan memnuniyet vericidir ve uygulama çoğaltılmalıdır. Gerçekte bu model dışsattımın bir ölçüde kârlı olduğu varsayımı üzerine bina edilmiştir. Bugünkü dışsattımı özendirici tedbirlerin yanında hızlı bir döviz transferi temin edilebilir ve para ihtiyacı, para maliyetleri çok daha düşük olan dış piyasalardan karşılanabilirse, bu varsayım gerçekçi olabilir. Bunun örnekleri yaşanmaktadır.

BAYKAL — Ülkemizin bugün içinde bulunduğu koşullar (özellikle ekonomik ve sosyal sorunlar) şirketlerinizin faaliyetlerini ne yönden ve ne derece etkilemektedir?

TANBERK — Şirketlerimizin faaliyetleri Türkiye'nin genel ekonomik ve sosyal yapısı içinde yukarıda belirttiğim üretim, döviz, para ve kredi sorunlarından etkilenmektedir. Enflasyon nedeniyle para ve kredi

ihtiyacı çok büyük boyutlara erişmiştir. İhtiyacın iç banka kredileri ile temin olanağı kalmamıştır.

Bunun paralelinde ürün fiyatlarının eriştiği düzey alıcılarımız için de büyük bir para ve kredi sorunu yaratmıştır. Bugün satış ancak kredili olarak mümkün olabilmektedir. Üretici olarak bizler, kendi para ve kredi gereksinimlerimizi karşılıymazken, alıcılarımıza kredi sağlamak durumu ile karşı karşıya gelmiş bulunmaktayız. Üretimi enerji, döviz ve para darboğazları nedeniyle yeterli düzeye getiremediğimizden, dışsattımın artırılabilmesi de yeterince mümkün olamamaktadır.

Soruna geçici olarak bulunan çözüm, halk tasarruflarının değerlendirilmesi olmaktadır. Şimdilik bu tahvil ihracı ile gerçekleştirilmektedir. Ancak ileride şirketlerin halka açılması veya birleşerek büyümeleri kaçınılmaz olacaktır. 1980 ve 1981 yılları bu şartlar altında aşılabılırsa, ileriki yıllarda dışsattımın artışına paralel olarak prefinansman kredileri sistemi ile ekonomimiz sağlıklı bir yapıya kavuşabilir görüşündeyim.

Türkiye'nin bugünkü sorunlarını 1955-1960 devresinde İtalya yaşamıştır. Bu devrede İtalya dışarıda yaptığı hamlelerle ekonomisini kuvvetlendirebilmiştir. Pek tabii İtalya ekonomik bir mücadele verdiği o yıllarda bugün Türkiye'nin yaşadığı sendikal sorunları yaşamamıştır. Özetlemeye çalıştığım tüm bu görüşlerin düzenli bir çalışma barışının var olduğu bir ortam içinde geçerli olabileceğini ayrıca vurgulamak isterim.

BAYKAL — Bu sorunların çözülmesinde sizin görüşünüze göre iş adamlarına ve tepe yöneticilerine düşen görevler nelerdir?

TANBERK — Bu devrede iş adamlarımıza ve tepe yöneticilerimize pek tabii çok büyük görevler ve sorumluluklar düşmektedir. Görevlerin ve sorumlulukların en büyüğü tüm plan, program ve tedbirlerin uzun vadeli derin bir perspektif içinde ele alınması zorunluluğudur. Bugün Türkiye'de hiç bir plan, program ve icraat fabrika duvarları, il sınırları ve hatta millî sınırlar içinde ele alındığında başarılı olamaz. Yapılan ve yapılacak planlar, programlar, icraatlar kısa dönemde işletmelerimize şu veya bu şekilde rahatsızlık verebilecek nitelikte olsalar bile, uzun vadeli hedeflere yönelik olmalıdırlar. Bu da değişik bir eğitim, değişik bir mantık, değişik bir bakış açısı gerektirmektedir. Üzülerek söylemek istiyorum ki, bugün pek az iş adamımız, tepe yöneticimiz bu değişikliklerin bilincine varabilmişlerdir. Bu açıdan eğitimci olarak sizlere çok büyük görevler düşmektedir.

BAYKAL — İşçi-işveren arasındaki gerilimin sizin görüşünüze göre gerçek nedeni nedir? İşçilerle olumlu bir diyalog kurulabilmesi için özel sektör temsilcilerinin yapması gereken şeyler nelerdir?

TANBERK — İşçi-işveren arasındaki gerilim bugün için Türkiye'nin

en büyük ve en karmaşık sorunlarından biridir. Bu denli enflasyon olan bir ülkede sendikaların üyelerinin yaşam standartları için mücadele vermelerini son derece doğal karşılamak lazım. Ancak bu mücadelede anlaşılmalı olan nokta üretimin aksatılmasıdır.

İşçilerin ekonomik standartlarının yükseltilmesinin, üretim ile doğru orantılı olduğunun kanımca açıklanmasına dahi gerek yoktur. Durum böyle iken işçileri dolaylı veya dolaysız hiç bir şekilde etkilemeyen sorunları bir işçi-işveren sorunu haline sokarak üretimin aksatılmasını anlayabilmek bana mümkün gözüküyor.

Çalışma temposunun bugün için Türkiye ortalaması % 60-65 seviyesindedir. Durum böyle iken işçi-işveren ilişkilerinde bir düzelleme olabileceğini beklemek kanımca hayalcilik olur. Sosyal ve ekonomik olmaktan çok ideolojik bir görünüm veren bu ilişkilerin düzene sokulması, işverenlerin de örgütlenmeleri ve eğitilmeleri ile mümkün olabilir. İşçi-işveren konularında işverenlerin eğitim ve bilinç düzeyleri sendikal örgütlerin çok altında kalmıştır. Böyle bir örgütlenmeyi devletin gerçekleştirmesi çok zordur ve hatta olanaksızdır, özel sektör temsilcileri bu yönde her türlü fedakârlığa katlanmalıdırlar. Endüstriyel ilişkiler konusu eğitim programlarına alınmalı ve bu ilişkilerde ihtisaslaşmaya gidilmelidir. Çünkü işçi-işveren anlaşmazlıklarının bir bölümü, sorunların bilinçsiz olarak ele alınmasından doğmaktadır.

BAYKAL — İşyerlerinde arzulan üretim ve başarının sağlanabilmesi, amaçların gerçekleştirilebilmesi, ancak vasıflı elemanların varlığı ile mümkün olabilir. Hal böyle iken gerekli niteliklere sahip yöneticilerin bulunabilmesinde güçlük çekildiğinden söz edilmekte ve bu durumun işyerleri için önemli bir sorun teşkil ettiği söylenmektedir. Bu soruna neden

olarak. aranan niteliklerle donanmış yöneticilere duyulan gereksinme ile bu tür yöneticilerin yetişme temposunun birbirine paralel olarak gelişmediği ileri sürülmektedir. Yani, işyerlerinin gelişmesindeki hız, bunun doğurduğu karmaşık sorunlar, bu meydana vukua gelen büyük çaptaki teknolojik ve sosyal gelişmeler, bu tür bir dengenin oluşmasını güçleştirmektedir. Diğer taraftan da gerek yurt içi ve gerekse yurt dışı rekabet koşulları her gün biraz daha artmakta ve vasıflı yöneticilere duyulan ihtiyaç kendini daha kuvvetli bir biçimde hissettirmektedir. Bu durum tepe yöneticilerini düşündürmekte midir? Onlara ne gibi görevler yüklemektedir?

TANBERK — Vasıflı eleman sorununu Türkiye'de çok büyük boyutlara erişmiştir. Eğitiminin bir bölümünü yurt dışında tamamlamış bir kişi olarak, Türk eğitim müesseselerinin çok iyi olduklarını rahatlıkla ifade edebilirim. Ancak, son 5 yıl içinde bu müesseselerin düzenli çalışmaması Türk iş hayatında büyük bir eleman boşluğu yaratmıştır. Türk sanayinin gelişme hızının 1960'dan sonra eğitim hızının çok üstünde seyrettiği bir dönemde, eğitim sistemindeki bu aksaklık sanayi kuruluşlarımızı ciddi şekilde etkilemektedir.

Sorun iki yönlüdür. Birincisi eleman bulma sorunudur. İkincisi nitelikli eleman bulma sorunudur. Türk sanayinin sorunları iyi eğitilmiş, bilgili, yetenekli profesyonel yöneticilerle çözümlenebilecek düzeye gelmiştir. Yönetimlerini bu tip yöneticilere devredebilen müesseseler gelişebilmekte, diğerleri ise yok olup gitmektedir.

Bugün Türk sanayinin gereksinme duyduğu yönetici tipinin yalnızca bir üniversite eğitimi ile yetiştirilebilmesi olanaksızdır. Bir üniversite ile sağlanacak ve günümüzün gereksinmelerine ve gerçeklerine uygun temel

eğitim mutlaka çalışma hayatı süresince de devam ettirilmelidir. Mesleki eğitimin yanında yöneticilerimize uluslararası ilişkiler kurabilmelerini sağlayacak temel kültür eğitimi de yaptırılmalıdır. İş başı eğitiminde dış olanaklardan azami istifade sağlanmalı ve genç yöneticilerimize uluslararası sorunları kavrayabilecek, değerlendirebilecek ufuk sağlanmalıdır.

Özel müesseselerin bu yönden sorumlulukları, görevleri vardır. Üniversitelerimize yön vermek devletin olduğu kadar özel sektörün de görevidir. Sanayi yöneticileri üniversitelerdeki bilgi birikiminden istifade etmeyi öğrenmelidirler. Üniversitelerin olanaklarının sanayinin ihtiyaçlarına göre yönlendirilmesi, ancak özel sektörün ilgisi ve desteği ile mümkün olabilir.

Sanayi müesseseleri belli bir büyüklüğe geldikten sonra kendi bünyelerinde eğitim organizasyonları yapmalıdır. Bu tip organizasyonların Türkiye'de çok başarılı örnekleri bulunmaktadır. Bu organizasyonları yapan müesseselerin Türkiye'nin en başarılı müesseseleri arasında yer almaları bir tesadüf değildir.

Vasıflı yönetici bulamamasının bir nedeni de Türk sanayi müesseselerinin gençliğidir. Bildiğiniz gibi sanayileşmiş ülkelere bir sanayi geleneği vardır. Bu gelenek içinde bir çok yetenekli genç, tabiri uygunsuzca yoğunlukta ve bunlar arasında çok yetenekli, gelenek sahibi yöneticiler çıkmaktadır. Bir müessesede gelenek süreklilik ile sağlanabilir. Müesseseler yetenekli yöneticilerden sürekli hizmet sağlayabilecek olanakları, madden ve manen yaratmak mecburiyetindedirler. Kanımca bu faktör de, yetenekli eleman bulunamayışında veya bulunan elemanlardan yeterince istifade sağlanamayışında önemli rol oynamaktadır.

BAYKAL — Teşekkür ederim.

yurt içinde ve dışında
büyük çapta

YOL
KÖPRÜ
BARAJ
KAZIK TEMEL
RIHTIM İSKELE KIZAK
FABRİKA
SANTRAL
SU ALTI
İNŞAATLARI

ENKA
İNŞAAT VE SANAYİ A.Ş.

Enka Hanı Balmumcu Şevki Bey Sok. İST
Tel.662215 Tlx.22 639 Pima-TR

"Kuruluslara güc, tasarruflara güven,"

SERMAYE PİYASASINDA EKSİKSİZ HİZMETİ YALNIZ MENTAS VERİR.

Kapıdan başlar Mentas'ın eksiksiz hizmeti.
Güleryüzle, içtenlikle karşılar sizi.

Dilerseniz elektronik cihazlarda yayınlanan
menkul değerlerin gerçek piyasa rayıçlerini izler,
Mentas'la fikir alışverişi yaparsınız.

Dilerseniz hiç beklemeden sorunlarınıza eğilir Mentas.

TASARRUF SAHİBİ İSENİZ

Yatırımlara ilişkin sorularınızı cevaplar.
Ayrıntılı bilgiler verir. Oneriler getirir.

Sunduğu tahvillerin tümü üst düzeyde gelir sağlar
Ülkemizin en güçlü holdinglelerinin güvencesini taşır
Ve Mentas eksiksiz hizmetini
anapara ve gelirlerinizin taşıdığı güvenceyi pekiştiren
"Garanti Belgesi" ile tamamlar.

KURULUŞ TEMSİLCİSİ İSENİZ

İhraç edeceğiniz tahvillerle ilgili
tüm işlemleri planlar. Organize eder. Dilerseniz uygular.
Kuruluşunuz için en verimli sonuçları sağlar...

VE SİZ GÜVENLİ GELECEKLERE DOĞRU
SAĞLAM ADIMLARLA ÇIKARSINIZ MENTAS'TAN...
MENTAS YAŞAMINIZDAN ÇIKMAZ.

mentas

menkul değerler ticaret a.ş.

Gümüşsuyu, İnönü Cad. No: 72 K. 2 Taksim-İstanbul

Tel: 45 55 29-49 99 27-45 66 14-44 85 57-49 34 38

44 30 45 Teleks: 23 196 İame TR

Sermaye Piyasası

DOÇ. DR. ŞEREF TÜREN

GENELLİKLE ülkemizde Mayıs ayı, dividend dağıtımlarının tamamlanmasından kaynaklanan fiyat azalışlarının olduğu aydır. Bugünkü koşullarda ve durumluğun hâkim olduğu pay senedi pazarında ise, işletmelerin kârpayı ödenimlerini tamamlamalarından sonra, pay senetlerinin fiyatlarında eski yıllara oranla daha önemli düşmelerin olması doğaldır. Nitekim portföyümüzdeki 45 pay senedinden 2 tanesi fiyat artışı göstermiş, 29 tanesi Nisan fiyatlarını korumuş ve 14 tanesi de fiyat azalışı göstermiştir. Ortalama fiyat düşüşü 540 TL. olup geçen ayın düşüşü olan 341 TL.'na oranla bu düşüş % 58 daha fazladır. Önemli fiyat düşüşlerinin olduğu pay senetleri 300 TL ile Sunta, 400 TL. ile Pimaş, 500 TL. ile Nuh Çimento, 800 TL. ile Kav ve 4250 TL. ile İzocam'dır. İzocam'daki bu büyük fiyat gerilemesinin gerisinde, dividend ödenimleri ile rüçhan haklarının kullanımını bulunmaktadır.

Bu gelişmenin sonucunda pay senedi pazar indeksimiz geçen aya oranla % 2.56 gerilemiş ve 101.63 düzeyine inmiştir. Bu ise, geçen yılın aynı ayına oranla % 15.58 ve Ocak 1980'e oranla % 0.13 bir gerilemenin simgesidir.

Sermaye Pazarında Yasal Düzenlemelerin Yapılması Gereği

1979 yılında ekonominin toplam tasarruf ve yatırımlarında 1978 yılına göre ciddi bir gerileme vardır. Bu bir yandan, artan tüketim harcamaları nedeniyle özel tasarrufların reel olarak düşmesi ve diğer taraftan da kamu harcanabilir gelirlerinin düşük kalması şeklinde ortaya çıkmıştır.

1980 Programı'nda kamu tasarruflarının % 24.7 ve özel tasarrufların da % 8.3 oranında artması düşünülmüştür. Özel tasarruflardaki bu mütevası gelişmenin nedeni, özel tasarruf oranınının 1979'da % 13.1 iken 1980'de % 11.6 olacağı ve marjinal özel tasarruf meylinin de 1979'daki seviyesi % 11'den 1980'de % 10.8'e gerileyeceğinin beklenmesidir.

Bu gelişmelerin sonucunda kamu tasarrufları 207.7 milyar ve özel tasarruflar da 344.7 milyar TL. düzeyine gelecektir. Buna rağmen tasarruflar programda öngörülen yatırımları karşılamaya yetmeyecek, tasarruf-yatırım dengesi 108.3 milyar TL. açık vererek bu tutarda dış kaynak gereksinimi doğacaktır.

Programda öngörülen bu tasarruf düzeyine ulaşabilmek ve hatta dış kaynak gereksinimini giderebilmek için ekonomideki birimlerin tasarruf meylili artırılmalıdır. Bunu sağlayacak belli başlı etmenlerden biri de, gönüllü tasarrufların artırılmasını ve menkul değerlere yatırılmasını sağlamak için küçük tasarruf sahiplerinin hak ve çıkarlarını koruyacak yeni düzenlemelere gidilmesi gerekliliğidir.

Kamu düzenlemelerinin daima pozitif etkileri olmadığı, bazen de negatif etki yaratabildiği ve dolayısıyla toplum refahını artırıcı olmadığı söylenebilir. Fakat bu yasal müdahale işletmelerin sorumluluklarını ve menkul değerlere güveni artırarak pay senedi alımlarını artıracaktır. Problemleri çok ve uzun vadeli nitelik arzeden sermaye pazarlarımızda bir taraftan yeni kurumlar kuracak, bir taraftan da mevcutlarına işlerlik kazandıracaktır.

Bu nedenle 29.11.1972 tarihinde 35 No.lu Geçici Komisyon Raporu olarak Millet Meclisi Başkanlığı'na verilen sermaye pazarı kanun taslağı, bugüne kadar meydana gelen değişimleri de dikkate alarak düzeltildikten sonra yasalasmıştır.

Sermaye pazarı mevcut Türk Ticaret Kanunu çerçevesinde düzenlenemez. Düzenlemeye çalışılsa bile hem kanunun bütünlüğü bozulacak ve hem de sermaye pazarının bütün özellikleri ve kurumları kapsanamayacaktır.

Bu kanunu tamamlayıcı özellikte bir kanuna daha gerek vardır ki, o da pay senedi ve tahvil ihraçlarının kote edileceği organize ve muhtar bir borsayı düzenleyecektir. 16 Mayıs 1929 tarih ve 1447 sayılı «Menkul Kıymetler ve Kambiyo Borsaları Kanunu» çok eskimiştir. 21.4.1970 tarihinde Millet Meclisi Başkanlığı'na verilen tasarı güncel değişiklikleri kapsayarak yasalastırılmalıdır. Borsanın şu önemli işlevleri vardır: Menkul değerler için devamlı bir pazar oluşturur, yani önceki satış fiyatına çok yakın bir değerden menkul değerleri alıp veya satma olanağı yaratır. Bu tip devamlı bir pazar, kişisel yatırımcıların likidite sorunuyla karşılaşmalarını sağlayacaktır.

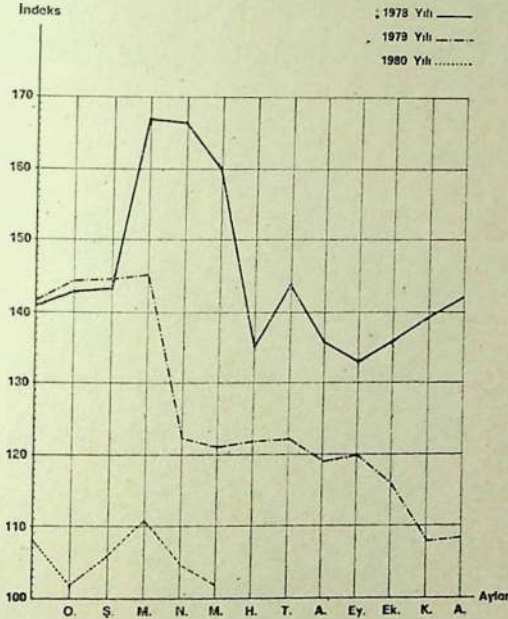
Borsa ayrıca menkul değerlerin fiyatlarının oluşmasına da yardım eder. Şöyle ki, fiyat alım-satım emirleri (arz veya talep) ile oluşur ve borsalar ülkenin her yönünden gelecek alıcı ve satıcı emirlerini karşılaştıran pazar olacaktır. Haberleşmedeki sürat ve doğruluk menkul değerlerin arz-talep fiyatları arasındaki farkların azalmasına olanak verecektir. Ayrıca kişisel yatırımcının yatırım alternatiflerini daha doğru değerleyerek, doğru yatırım kararı vermesine olanak hazırlar. Böylece ülkede sermayenin dağılım etkinliği artacaktır. Ayrıca nüfus ve tasarrufların yoğun bulunduğu bölge ve şehirlerde de borsaların faaliyete geçirilerek aralarındaki süratli haberleşme bağının kurulması gerekir. Böylece farklı bölgelerdeki yatırımcılar gerçek dışı haberlerle karşılaşmayacak ve menkul değerlerin fiyatları en yeni bilgi ve haberlere uygun olarak değişim gösterecektir.

Sermaye pazarı için gerekli bir organ olan Sermaye Pazarı Denetleme Kurulu da oluşturularak, borsada faaliyette bulunan ekonomik birimleri ve finansal araçları denetlemek gerekir. SPDK'nun rolü genellikle bir gözetimdir. Nitekim borsalar kendi işlevleriyle ilgili olarak bazı kuralları koyabilir ve faaliyetleri sırasında bu «özel kuralları» uygulayabilirler. Eğer bunlar kamu çıkarlarına bir zarar vermiyorsa, SPDK bu kuralları onaylamalıdır. Ama eğer bu «özel kuralları» zararlı iseler, bunları geçerli kılmayarak kendisi bir uygulama ortaya koymalıdır.

SPDK'nun önemli bir görevi de, bir işletmenin yöneticileri veya bunların akrabaları, o işletmenin pay senetlerinden borsada kayıtlı tutarın önemli bir kısmına (örneğin A.B.D.'de bu oran % 10'dur) sahip ise, bu kişilerin yapacağı

işlemleri takip etmektedir. «Insider» denilen bu tip yatırımcılar, yaptıkları işlemleri aylık raporlarla SPDK'na bildirmelidirler.

Getirilecek yasal çerçeve ayrıca halka açık anonim ortaklık ve izin verilmiş sermaye gibi çok gerekli uygulamaları da beraberinde getirecektir.

**Banka ve Ekonomik Yorumlar Dergisi
Hisse Senedi Fiyat İndeksi ve Grafiği**

(Ocak 1974 = 100)

Aylar	1975	1976	1977	1978	1979	1980
Ocak	95.26	118.85	118.91	142.21	144.23	101.76
Şubat	96.11	118.57	120.82	144.09	144.25	105.08
Mart	96.67	121.11	123.65	166.76	144.79	110.80
Nisan	97.86	125.34	136.12	166.05	122.40	104.31
Mayıs	97.23	118.00	127.26	159.26	120.40	101.63
Haziran	96.67	119.13	128.05	134.63	121.36	
Temmuz	94.58	119.81	128.22	143.21	121.69	
Ağustos	96.33	124.15	125.56	135.39	119.05	
Eylül	98.65	126.02	134.48	132.82	119.48	
Ekim	101.24	137.81	139.11	135.55	115.69	
Kasım	104.46	119.19	139.00	138.71	107.66	
Aralık	109.20	117.44	141.93	141.58	107.81	

Sıra No	Kuruluşun Adı	Koyulmuş Sermaye (600) TL.	Özsermaye Sermaye (600) TL.	Tebahin Yılı Kari (600) TL.			Dogulan Kar Payı (%)			Private Equity (TL.)			
				1978	1977	1976	1978	1977	1976	Mayıs 1979	Mart 1980	Nisan 1980	Mayıs 1980
1	ARGUMENTO	105.000	105.000	47.300	38.000	87.400	70,00	75,00	30,00	2.400	2.100	1.600	1.600
2	ALIAS	30.000	30.000	19.400	21.000	12.500	15,00	20,00	20,00	1.100	1.100	1.100	1.100
3	ANADOLU ÇİM.	350.000	350.000	17.000	80.000	83.000	7,00	7,00	7,00	1.400	1.400	1.400	1.400
4	AROMA	87.500	45.000	617	45.000	14.700	20,50	30,00	7,00	1.000	1.000	1.000	1.000
5	ASIAN ÇİMENTO	478.800	708.100	7.500	10.100	(100.000)	—	4,87	7,00	750	500	400	400
6	BACIĞAS	108.000	60.000	60.000	50.000	41.000	49,00	30,00	25,00	1.700	1.050	1.200	1.250
7	BASTAS	108.000	108.000	1.800	3.300	13.400	—	—	8,00	550	700	750	750
8	BATI ANAĞOLU ÇİM.	73.600	73.600	49.600	68.400	10.000	10,00	35,00	50,00	3.000	1.700	1.500	1.400
9	BURSA ÇİMENTO	143.800	143.800	18.800	18.800	70.000	20,00	43,75	56,25	3.700	2.000	2.000	2.000
10	ÇELİK HALA1	108.000	108.000	71.375	71.375	14.000	30,00	35,00	40,00	2.350	3.400	3.000	2.900
11	ÇİNSA	160.000	160.000	11.950	11.950	14.000	12,00	12,00	12,00	1.400	1.700	1.250	1.100
12	ÇUKUROVA EIFALRIK	400.000	400.000	210.200	220.100	375.600	25,00	30,00	60,00	1.000	1.000	1.000	1.000
13	ÇZACIĞIYI YATIRIM H.	160.000	160.000	21.182	33.000	48.900	19,00	20,00	23,00	1.000	1.000	1.000	1.000
14	FGC GÜBRE	400.000	400.000	—	1.500	(48.900)	—	—	—	500	300	300	300
15	GÜBRE FAR.	400.000	400.000	110.000	38.700	63.000	28,58	16,25	27,75	1.000	1.000	1.000	1.000
16	GODD YEAR	81.000	81.000	40.600	21.000	64.200	50,00	30,00	40,00	1.400	1.300	1.250	1.250
17	HEKTAŞ	200.000	100.000	26.169	30.300	64.400	25,00	25,00	30,00	1.400	1.300	1.400	1.400
18	İS BANKASI	40.000	40.000	323.815	620.100	701.550	201,50	231,50	231,00	25.000	20.000	25.000	25.000
19	İZOCAM	33.100	33.100	26.200	31.000	29.100	10,00	140,00	100,00	1.400	1.400	1.400	1.400
20	KARTONSAN	308.000	298.000	35.600	83.600	184.200	35,00	40,00	50,00	1.400	1.400	1.400	1.400
21	LA V	30.000	30.000	17.482	30.400	65.100	25,00	50,00	60,00	1.000	1.000	1.000	1.000
22	KOC HOLDING	300.000	275.000	247.000	412.600	568.900	70,00	25,00	22,50	1.000	1.000	1.000	1.000
23	KOC YATIRIM	400.000	400.000	118.000	175.300	150.800	19,00	20,00	28,00	1.000	1.000	1.000	1.000
24	KORİSA	375.000	262.500	89.000	79.600	145.100	15,00	30,00	35,00	1.000	1.000	1.000	1.000
25	KORUMA TARIM	315.000	157.500	21.800	29.000	105.600	35,00	35,00	40,00	1.000	1.000	1.000	1.000
26	LASSA	1.200.000	1.200.000	—	(24.000)	(30.000)	—	—	—	1.000	1.000	1.000	1.000
27	MAKINA TARIM	175.000	100.000	30.068	23.200	32.100	35,00	35,00	100,00	1.000	1.000	1.000	1.000
28	MENSUCAT SANTRAL	81.000	81.000	26.800	200.000	166.700	10,00	25,00	35,00	1.000	1.000	1.000	1.000
29	NASAG	195.000	195.000	106.000	124.300	186.100	20,00	25,00	20,00	1.000	1.000	1.000	1.000
30	NUH ÇİMENTO	71.500	71.500	16.800	119.000	178.800	25,00	62,50	96,75	4.000	6.500	7.500	7.000
31	OLUK	150.000	150.000	46.800	69.100	59.800	25,00	30,00	30,00	1.000	1.000	1.000	1.000
32	OTİSAN	270.000	270.000	—	212.000	145.000	77,70	130,00	96,25	2.700	3.250	2.500	2.100
33	PİNAS	100.000	100.000	12.600	40.000	48.100	15,00	20,00	30,00	1.400	1.350	1.300	1.300
34	PLASTIFAY	16.000	16.000	21.779	25.000	7.700	30,00	30,00	30,00	2.100	2.200	2.600	2.550
35	POLYLEN	130.000	130.000	26.500	65.700	70.400	20,60	35,00	43,75	2.700	2.300	2.300	2.300
36	RABAK	280.000	280.000	98.500	132.300	187.000	35,00	35,00	35,00	1.650	2.300	2.200	2.150
37	SARAYCIŞAN	150.000	150.000	—	138.900	103.400	70,00	50,00	50,00	3.000	3.000	3.000	3.000
38	SIEMENS	70.000	70.000	49.900	19.100	117.400	30,00	7,00	25,00	2.100	2.100	1.900	1.900
39	SİFAS	104.000	104.000	43.978	88.500	127.500	25,00	30,00	40,00	3.150	3.400	3.400	3.400
40	SUNTA	80.000	80.000	45.100	60.300	104.000	40,00	40,00	38,00	2.600	3.100	3.000	2.700
41	T. SİSE VE ÇAM FAB	200.000	200.000	64.600	178.600	248.000	22,00	30,00	35,00	2.850	2.850	2.900	2.900
42	TRANSTURK HOLDING	300.000	300.000	33.317	46.000	85.500	11,00	20,01	24,00	1.200	1.550	2.000	2.000
43	T. DENİZ OKUMU FAB	204.000	153.000	27.900	61.600	132.700	30,00	70,00	70,00	2.650	2.500	2.500	2.500
44	UNİROYAL	150.000	150.000	38.558	34.600	94.100	18,75	15,00	40,00	2.500	1.400	1.400	1.400
45	YAPI VE KREDİ BANKASI	600.000	600.000	251.600	310.900	127.800	25,00	20,00	25,00	5.000	1.500	3.000	3.000

Notlar: 1) Özsermaye sermayesi Mart 1980 tarihi itibarıyla düzenlenmiştir.

2) Pozitifler önceki rakamlar zaron göstermektedir.

3) (*) Kuponlu faizler verilmiştir.

4) z.m. = zatarı muhtasem, z = zarar

Kaynak: MİNTAŞ ve MİBAN Sermaye Piyasası Bölümü

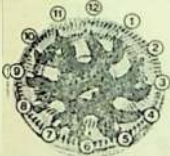
YENİ

36 bıçaklı Philips tıraş makinası ile **GERÇEK TIRAŞ** Daha çabuk, daha rahat

90 Kanallı Süper Oynar Başlıklar

Uç oynar başlık yüzün en uzak kısımlarına kadar yakın temas sağlar. Cildi tahriş etmeden, en netçi kılların bile dipten kesilmesini temin eder.

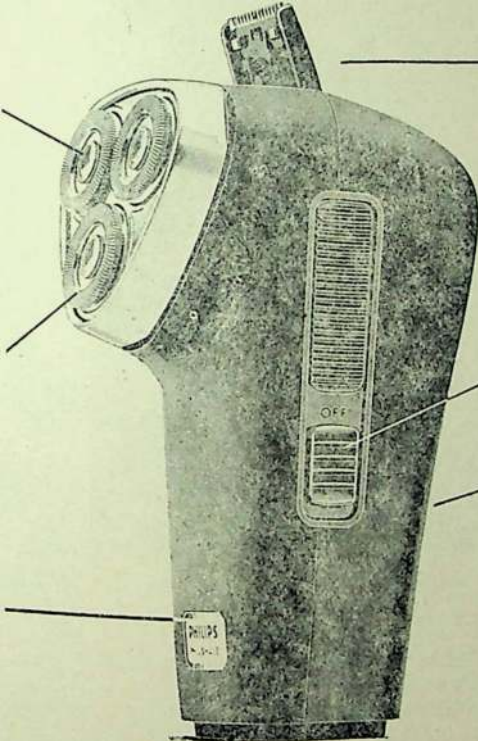

18 Yerine 36 Bıçak

Uç oynar başlıkta simdi toplam 36 dener bıçak var. Ozel çalısın yapılmıs, askaların daha çabuk, daha dipten kesilmesi için.

Kalite Sembolu

Philips, dünyada en çok satılan tıraş makinasıdır. Kalite ve dayanıklılık sembolüdür. Servis ve bol yedek parçası uaima, her yerde emrinizdedir.

Yeni Favori Bıçak: Bir başlıkta, kullanmaya hazır, kapanma çözümler. Favori ve bıyıkların düzensiz olarak düzeltilmesini sağlar.

Yeni Çalıştırma Düğmesi Basmamağınız ucunda, sürge, rahat ve çabuk.

Yeni Bir Bilem Sıcak ve gövde ince cıgırlara sahip, gık ve modern. Ele daha iyi oturur. Tümyle hafif ve dengeli.

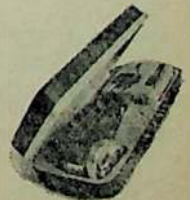

Bıçak sayısını %100 artırdık. 36 bıçaklı Philips tıraş makinası simdi Türkiye'de. Sağalınız ister bir günlük, isterse bir haftalık olsun, daima aynı mükemmellikte tıraş olacaksınız. Susuz, sobunsuz, kesiksiz, çabuk ve rahat bir tıraş. Kıyacası modern ve gerçek tıraş. Bayilerimizde, büyük mağazalarda, ocza ve perfümlerlerde.

PHILIPS

PHILISHAVE

Modern erkeğin ^{Yeni} tıraş makinası

Her zaman, her yerde

SEL *PAK mendil

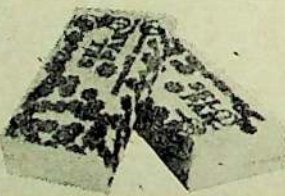
Nezle olduğunuz zaman Selpak mentollü mendil kullanmalısınız : mikrobu, kiri cebinizde ya da çantanızda taşımamak için. Selpak mentollü mendil nezleyi durdurur, burnu açar, solunumu kolaylaştırır.

Selpak mendile ise her zaman, her yerde ihtiyacınız olabilir : Selpak mendil evinizde, iş yerinizde, gezilerinizde sizi güç durumdan kurtaracak ; daima temiz olmanızı, temiz kalmanızı sağlayacaktır.

PERBANKA

SEL
***PAK** kâğıdın ipeği
temizliğin gereği

Ekonomik Çarpılma ve Enflasyon - Devalüasyon Kısıkaç

DOÇ. DR. KUTLU MERİH

BİR ekonominin iç ve dış mal ve hizmet akım elastikliklerini etkileyecek uygun bir oranda gerçekleştirilmiş bir devalüasyonun ekonomi üzerindeki etkilerine ilişkin tartışmalar, ampirik gözlemler yerine ekonomilerin kuramsal modellerinden kaynaklandığından, yorum ve beklentiler ile görüntülerin genellikle uyumadığı gözlenir (1). Devalüasyon tartışmalarının kaynaklandığı ekonomik modeller genellikle basit statik yapıda olduklarından, karmaşık dinamik sistemlerin şok özümleme ve yörunge koruma doğrultusundaki güçlü eğilimleri, devalüasyon tartışmalarına yansımamaktadır. Son gözlem ve çalışmalar, çeşitli geleneksel önlemlere rağmen ekonomilerin yine devalüasyon öncesi dengesizliklerine ulaşma eğilimlerine girdiklerini göstermektedir (2). Devalüasyonlar genel olarak ödemeler dengesini iyileştirdikleri halde, ticaret dengesini iyileştirememektedirler. Bu durum ekonomik dengesizliklerin ekonomi dışında nedenleri bulunabileceği konusunda uyarılarda bulunmaktadır. Buna göre bir denge noktası civarında uygulanan devalüasyon ile denge noktasından oldukça uzaklaşmış ve yapısal olarak çarpılmış bir ekonomide uygulanan devalüasyon kuramsal olarak öngörülemeyecek sonuçlara yol açabilir. Teknolojilerini ve stratejik girdilerini dışardan

ithal eden gelişme ekonomileri, dış ticaret sektörü üzerinde kısıtlamalar, faktörlerin yanlış fiyatlandırılması, devlet ve ekonominin aşırı girişi ile çarpık bir yapı edinmişlerdir.

Dengesiz ve çarpık ekonomilerden çok sık bahsedildiği halde, bunun ne anlama geldiği konusundaki tartışmalara pek rastlanmamaktadır. Bazı açıklama çabaları genellikle ideolojik duygusalılıklarla aşırı yüklü olduklarından, konuya ışık tutmak yerine bulanıklığın artmasına neden olmaktadır. Gerçekte bu kavramın anlaşılabilmesi için ekonomik süreçleri, geleneksel kavram ve kategoriler dışında kavrayan yeni yaklaşımlar gerekmektedir. Türkiye'nin sorunlarına çözüm bulabilmekte özel bir anlam taşıyan bu konuyu aydınlatabilmek için «Von Neumann Modeli» ile «Matematik-Sibernetik Planlama» tekniklerinden yararlanmaya çalışacağız.

Ekonomik süreçler genel olarak üretim faktörleri denilen ve kendilerinin üretilmedikleri varsayılan birtakım

(1) BRUNO, Michael: Exchange Rates, Import Costs and Wage Price Dynamics: Journal of Political Economy, Cilt 86, No. 3, 1978.

(2) MILES, Marc A.: «The Effects of Devaluation on the Trade Balance and the Balance of Payments: Some New Results» Journ of Polit. Ec. C. 87/3, 1979.

girdileri zaman ve uzay içinde birtakım mal ve hizmetlere dönüştüren aktiviteler toplamı olarak düşünülür. Ekonomik süreç devamlı olarak hangi aktivitelerin ne zaman, nerede ve nasıl gerçekleştirileceğine cevap bulmak zorundadır. Bu nedenle ekonomiler organizmik bir biçimde örgütlenmiş ve kurumlaşmış yapılardır. Aktiviteler ekonomik örgüt ve kurumlar tarafından gerçekleştirilir ve bir süreç içinde koordine edilir. Koordinasyon için her türlü örgütlenmiş ekonomide bir kontrol mekanizmasının gerekli olduğu açıktır. Çeşitli toplumların tarihleri incelendiğinde, kontrol mekanizmasının bu toplumların dünya ve insan ilişkileri anlayışlarına göre farklı yapılarda oluştuğu gözlenmektedir.

Ekonomik süreçlerle diğer sosyal süreçlerin kaçınılmaz bir biçimde etkileşim halinde olması, kontrol sorununu güçleştirmekte ve ekonomik süreçlerin yalnızca teknik kavram ve kategoriler yardımı ile analizini olanaksız hale getirmektedir. Buna göre ekonomik süreçlerin kontrol ve koordinasyonu için tarihte iki temel sosyoteknik örgütlenme gözlenmektedir : (i) Temel bir pazar kurumu etrafında örgütlenmiş otonom ekonomik birimlerin fiyat sinyalleri yardımı ile koordine olduğu «merkezkaç» ekonomiler; (ii) Koordinasyonun, bütün ekonomik birimleri doğrudan kontrol yeteneğine sahip bir merkez tarafından gerçekleştirildiği «merkezci» ekonomiler. Günümüzde geleneksel olarak «Kapitalist» ve «Sosyalist» olarak adlandırılan bu ekonomi tipleri günümüze özgü olmayıp tarihin çeşitli dönemlerinde çeşitli sosyopolitik süreçlerle birlikte gözlenmektedir. Örneğin Roma İmparatorluğu birinci tip, Osmanlı İmparatorluğu ise ikinci tipten kontrole örnek olarak verilebilir.

Günümüzde bu sistemlerin birbirine karşı üstünlüklerini savunan görüşler devamlı olarak ileri sürülmekle birlikte, sanayi toplumunun teknolojik ve karakteristikleri veri olduğun-

da, bu tartışma anlamını kaybetmektedir. Teknolojik gelişmenin ve büyümenin belirleyici özellik olduğu süreçlerde, pazar mekanizması ve merkezci kontrol yeterli koordinasyon olanaklarını sağlayamamaktadır. Bu mekanizmalar üzerinde (duygusal ve politik olmaktan öteye anlam taşımayan) ısrar edilmesi halinde ekonomik süreç zaman ve uzay üzerinde ideal koordinasyonunu sağlayamamakta, geri besleme ve deneme-yanılma süreçleri kaynakların israfına ve ekonomik yapının çarpılmasına yol açmaktadır. Türk sanayileşme modeli bu soruna ideal çözümü bulmuş gibi gözükmeyle birlikte, bu modelin henüz ayrıntılı bir şekilde kuramlaştırılmamış olması, modelin başarılarına tam olarak ulaşmayı engellemektedir.

Ekonominin rasyonel bir mekanizma olabilmesi için, ekonomik süreçte çıktı olarak elde edilen mal ve hizmetlerin girdi olarak tüketilen faktörlerden daha faydalı olması gerekir. Buradaki fayda kavramı fizikteki kütle ve enerji gibi tanımsız aksiyomatik bir kavram olarak kabul edilmektedir. Faydaların ölçülebilir ve görünür hale gelebilmesi için, sisteme para mekanizması ilâve edilmekte ve böylece faydalar ortaklaşa bir para birimi cinsinden karşılaştırılabilir hale gelmektedir. Sosyoteknik yapı ile tutarlı bir şekilde örgütlenmiş bir ekonomide girdilerin faydaları «Von Neumann Büyüme Katsayısı» adı verilen sabit bir oranla çıktı faydalarına dönüşür. Von Neumann Katsayısı, sistemin bütün olarak kârlılık ve büyüme oranını belirlemektedir (3). Görüldüğü gibi kâr makro seviyede teknik bir kavram olup sistemin sosyo-politik örgütleniş şekline bağlı değildir.

Girdiler ekonomik süreçte dönüşüme uğrayarak yok oldukları için, bunların akıllıca kullanılmaları çıktı-

(3) KOS, J. ve KOS, M.W. : Mathematical Models In Economics, North-Holland, Amsterdam, 1974.

lar cinsinden değerlendirilmeleri ile mümkün olur. Tüketicilerin mal ve hizmetler üzerindeki tercihleri mal ve hizmetleri oluşturan girdilere de yansıtılmalıdır. Bunun uygun bir şekilde kurumlaşmış pazar mekanizmasında arz-talep ve fiyat sistemi ile gerçekleştirilebildiği varsayılır. Gerçekte ise pazar bu özel sorunu başarı ile çözebilecek yeteneğe çeşitli nedenlerle sahip değildir. Buna göre özellikle Türk ekonomisi gibi pazarı tam anlamı ile gelişmemiş örneklerde faktörlerin fiyatları bunların ekonomik değerleri yansıtma yeteneğine sahip değildir. Faktörlerin üretilmediği ve her nedenle bedava oldukları halde bunların çıktılar cinsinden ölçülen bir ekonomik değerlerinin bulunduğu varsayılmaktadır. Bununla beraber herhangibir girdinin eksikliği çıktılarda bir eksilmeye neden oluyorsa, bu girdinin bir biriminin ekonomi için değeri, bu birimin eksikliği halinde kaybedilen çıktılarının toplam değerine eşittir. «Matematik-Sibernetik Planlama» dilinde bu değere girdinin «fırsat maliyeti» veya «gölge fiyatı» adı verilmektedir.

Sosyal süreçle ekonomik süreç aşırı bir girişim halinde olduklarından, ekonomik haberleşmenin en üst düzeye yükseldiği gelişmiş bir pazar ekonomisinde fiyat mekanizması yalnızca ekonomik aktiviteler arasındaki ilişkileri değil sosyal ilişkileri de yansıtabilmektedir. Bunun nasıl gerçekleştiğini açıklamak, uyuşkan (adaptive) sistemlerin sibernetik analizine ilişkin kavram ve yöntemler gerektirdiği için bu tartışmanın dışında kalmaktadır. Bununla beraber sosyal hareketliliğin zorunlu olarak ekonomik hareketliliğe yol açacağını göstermesi bakımından, bu olgu tartışmamızda özel bir önem taşımaktadır.

İdeal denge ve yapıya ulaşmış bir ekonomide bütün girdilerin fiyatları ile ekonomik değerleri birbirine çok yakın durumdadır. Bunun yanında sosyal hareketlilik içinde olan bir

toplumda ekonomik denge de sağlanamayacağından, bu tür toplumlarda girdilerin ekonomik değerleri ile fiyatları arasında sürekli olarak farklılıklar oluşacaktır. Buna göre denge-siz ekonomilerde girdilerin, ekonomik sürecin iç mantığı ile tutarsız bir şekilde kullanımına ve ekonomik yapısının giderek çarpılmasına neden olur.

Ekonomiyi dengesizliğe sürükleyen bir kaynağın sosyal hareketlilik olduğunu belirlemiş olduk. Diğer önemli bir kaynak girdiler üzerinde oluşan kısıtlar ve darboğazlardır. Doğal olarak bunun da nedeni sosyal hareketlilik olabilir. Bu durum geleneksel arz yetersizliği gibi yorumlanmamalıdır. Girdiler üretilmedikleri için belli bir ekonomik sistem için yok durumuna gelmeleri ekonomik araçlarla giderilemez ve teknolojik çözümler gerekebilir.

Teknolojinin yeterli olmadığı durumlarda sistem eksik girdilerini dışardan tamamlamak durumundadır. Günümüzün sanayileşmiş ekonomilerinin hemen hepsinde stratejik girdiler açısından darboğazlar bulunduğu düşünülürse, bu olanağın da oldukça kısıtlı olduğu görülür. Girdi darboğazları pazar ekonomileri için önemli bir çarpılma kaynağıdır. Belirli bir girdi için oluşan darboğazlar bazı aktiviteleri olanaksız hale getirmekle, diğer girdilerin kullanımını da etkiler. Pazar mekanizması bu teknolojik olayı uygun bir şekilde haberleşebilmek ve fiyatlara yansıtabilmek olanağına sahip değildir. Böylece pazar ekonomisi ile çalışan bir sistemde herhangi bir girdi darboğazının ortaya çıkması halinde çeşitli kanallarda aşırı rant gelirleri oluşur. Bu durum gelir bölüşümünün çarpılmasına ve likit fonların yatırımcı birimlerden tüketici birimlere kaymasına neden olur. En büyük fon kaybına uğrayan kurum devlettir. Bazı hallerde cari harcamalarını dahi karşılayamayacak duruma düşen devlet, eski durumunu koruyabilmek için açık finansman yöntemlerini uygular;

bu ise enflasyon-devalüasyon kıskaçının temel kaynağıdır.

Türk ekonomisinin çarpılmasına yol açan eğilimlerin tartışmasına geçmeden önce, ekonominin yukarıda sözü geçen stratejik girdilerinin neler olduğunu kısaca özetlemek yararlı olacaktır: Geleneksel ekonomi, faktör adı verilen stratejik girdileri «Doğa», «Emek» ve «Kapital» olarak özetler. Bunların aşırı şekilde yığılık (aggregate) kavramlar oldukları açıktır. Bunlar üzerindeki herhangi bir kısıtın ekonomik sürecin gelişimini ve koordinasyonunu büyük ölçüde etkileyeceği açıktır. Bununla beraber ekonomik çarpılma olayını açıklayabilmek için, bu faktörlere uzun bir süre önemli bir ilgi görmemiş olan «Zaman», «Bilgi (Teknoloji)», «Enerji» ve «Girişim»i eklemek gerekmektedir. Bunların her biri ekonomide ayrı fırsat maliyetlerine sahiptir. Bunlar veri olduğunda, kapital faktörüne diğer bütün faktörlerin kristalize olmuş ve

zaman üzerinde kaydırılabilir hale gelmiş şekli olarak bakılabilir. Burada enerji de geleneksel anlamının dışında ekonomik sürecin yaratmadığı karbon kökenli kömür, petrol ve doğal gaz stoklarıdır. Girişime emeğin özei bir şekli gözü ile bakılabilir. Gerçekte ekonomik süreç içinde emekten oldukça farklı bir fırsat maliyetine sahip olduğu gözükmektedir. Teknoloji, üretime yönelik olarak birikmiş bilgidir. Yapısında zaman boyutunu taşıdığı için, zamanın ekonomik değerinin oldukça yükselmesine neden olur.

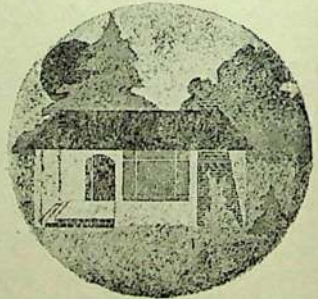
Türkiye gibi modernleşmesini ve sanayileşmesini hızla tamamlamaya çalışan bir ülkede yukarıda belirlenen stratejik faktörlerin yeterli bir seviyede bulunmayacağı açıktır. Bu darboğazlar ancak dış ekonomilerden ithal edilerek aşılabilir. Bu durum «Yabancı Parayı», bütün diğer faktörlere dönüşebilen yeni bir faktör olarak ekonomik sürece dahil etmekte

..size de

450.000

**lira
ev kredisi**

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ
BANKASI**

dir. Buna göre modernleşme ve sanayileşme sürecinde olan toplumlar stratejik faktörler açısından kaçınılmaz şekilde dışa bağımlıdır. Bu nedenle «döviz» en stratejik girdi haline gelmekte ve bunun fiyatlandırılması ekonomik sürecin koordinasyonu açısından özel bir önem taşımaktadır.

Türkiye'de teknoloji ve enerji gibi stratejik faktör eksikliği yanında seçilen «yatay sanayileşme», yani bütün sektörlerde uzmanlaşma stratejisi de faktörlerin ikame esnekliklerini azaltan diğer, bir olgu olarak gözlenmektedir. Bu strateji nedeni ile Türkiye'nin ödemeler ve ticaret dengesi sürekli bir baskı altında devamlı olarak açık vermekte ve ekonomik gelişme dış kaynak desteği ile sürdürülebilmektedir. Türkiye'nin kırlarında uzun yılların ihmali sonucu da birikmiş ve kilitlemiş olan üretim ve tüketim potansiyellerinin giderek çözülmeye başlamış olması, ekonomik ve sosyal gelişme düzeylerini daima tahminlerin ötesine sürüklemektedir. Bu nedenle Türkiye'de iç pazarın talep yönü beklenenin üstünde bir gelişme göstermiş ve yatay sanayileşme stratejilerine destek sağlayabilecek bir esneklik kazanmıştır.

Türkiye'nin modernleşme süreci emek, kapital ve girişim üzerindeki darboğazları kaldırabilmeyi başarmıştır. Bunun yanında emek ve kapitalin göreceli olarak bollaşması, zaman, enerji ve döviz faktörlerinin hızla kıtlaşmasına ve ekonomik değerlerinin yükselmesine yol açmaktadır. Türkiye'de devletin ekonomiyi aşırı kontrolü, bu olayın fiyatlara yansımaları uzun bir süre engellediğinden, 1970'lerde Türk ekonomisi çarpık ve irrasyonel bir sanayileşme sürecine sürüklenmiş ve enflasyon-devalüasyon makasının hızlandığı görülmüştür. Türkiye'nin bu çıkmazdan kurtulabilmesi, kısa dönemde dış ticaret ve döviz sorununa ciddi ve ayrıntılı bir yaklaşım yapması ile gerçekleşebilir.

Kalkınma stratejisinde benimsenmiş olan bazı dogmaların yeniden gözden geçirilmesi ve tartışmaya açılması bu sorunun çözümüne katkıda bulunabilir.

Gelişmiş ve uygun bir şekilde kurumuş pazar mekanizmaları dahi zamana ve sosyal tercihlere ilişkin birçok sorunu çözebilecek yeteneğine sahip değildir. Türkiye'de ise pazarın gelişmiş olmasına rağmen, bütün kurumların oluşmaması, bazı sorunların çözümünü güçleştirmektedir. Kıtlaşma, bolluşma ve teknolojik gelişmeler fiyatlara zamanında ve etkin bir şekilde yansımamakta, bu ise ekonomiyi rasvonal olmayan kararlara ve örgütlenmelere sürüklemektedir. Belirgin bir örnek olarak yabancı paraya karşı emeğin aşırı fiyatlanması gösterilebilir. Böylece emek giderek makeden pahalı hale gelmiş ve ekonomik süreç kapital yoğun teknolojilere yönelmiştir. Toplu sözleşme mekanizması emeğin payını koruyabilmesini sağladığından, bol olan emek kıt faktörlere oranla ucuzlamamakta, bu ise emek yoğun teknolojilerin gelişmesini engellemektedir. Kapital yoğun teknolojilerin seçimi ise iş bulma sorununu ağırlaştırmakta ve kamu sektörü ortaya çıkan artık emeğe iş vermeye zorlanmaktadır. Bu ise kamu işletmelerinin kaynaklarının erimesine ve verimlilik, kârlılık oranlarının bozulmasına neden olmaktadır. Bu süreç sektörler arası maliyet-kârlılık ilişkilerinin bozulmasına yol açarak verimsizliğin sektörlerarası dağılmasına yol açmakta, sektörlerin kendi özkaynakları ile finanse edilmesini güçleştirmektedir. Kamu yatırımlarının, hatta bunların cari harcamalarının Hazine'nin Merkez Bankası'na borçlanması ile karşılanırlı olması, enflasyonu körüklemekte ve konunun doğal fonksiyonları için gerekli olan fonlarda kanamalara neden olmaktadır. Enflasyon ve dengesiz sanayileşmenin stratejik faktörleri zorlamasının sonucu, ekonominin birçok kana-

İnada rant gelirleri oluşmaktadır. Sermaye piyasasının henüz gelişmemiş olması nedeni ile bu rant gelirleri ekonominin yatırım fonlarına göre beslenemez. Bunun sonucu, ekonomik sürecin çalışmasını frenleyen ekonomi dışı gölge kurumların oluşmasıdır.

Ekonomik çarpılma sürecinin sonucu; enflasyon, tüketime yönelme, sosyal ve ekonomik eşitsizlik, radikal hareketler ve döviz rezervlerindeki hızlı erimeler olarak gözlemlendiğinden; hükümetler, ekonominin kontrolsüz kaldığı ve ekonomik süreci daha derinlemesine kontrol etmek gerektiği sanısına kapılırlar (son durum yaklaşımın bundan farklı olabileceği sanısını uyandırmaktadır). Ayrıca Türk tipi ekonomilerde, devlet ekonominin kontrolünden çekilirse, haksızlıkların ve çarpıklıkların artacağı doğrultusunda şartlandırılmış bir kamuoyu baskısı da söz konusudur. Bunun sonucunda devletin aşırı müdahalesi, faktörlerarası ikame esnekliklerinin azalmasına yol açarak, çarpıklığın artmasına ve sorunların ağırlaşmasına neden olmaktadır.

SONUÇ

Bu tartışma ile herhangi bir ekonomik sürecin koordinasyonunda faktörlerin bağıl önemini yansıtan bir fiyatlama mekanizmasının oluşturulması ve faktörlerin teknolojik olarak birbirine dönüştürülememesi halinde, ekonomik yapının giderek çarpılacağını ve bunun görünür sonucunun enflasyon-devalüasyon kıskacı olacağını belirlemeye çalıştık. Türkiye gibi modernleşme ve sanayileşme sürecinde olan ülkelerde faktörlerin yalnızca fiyatlandırılması değil, yeterli bir düzeyde bulunabilmesi de temel bir sorundur. Bu tip ülkelerde faktör eksikliğini giderebilecek tek kaynak olan dövizin (dış yardım dışında) sağlanması ve fiyatlandırılması özel bir önemle ele alınmalıdır. Bundan önceki bir yazımızda devalüasyonun

Türk tipi ekonomik süreçlerdeki önemini ve etkilerini belirlemeye çalışmıştık (1). Burada ise vurgulamaya çalıştığımız ana fikir, devalüasyonun bir faktör fiyatlaması sorunu olarak ele alınması gerektiridir. Bu tartışmanın mantığı sonucunun, dövizin ekonomik değerinin belirlenebilmesi için serbest piyasada dalgalanmaya bırakılması olduğu söylenebilir. Bununla beraber Türk tipi ekonomilerin yapısal örgütlenmesi bu dalgalanmaya uyum gösterebilecek esnekliğe henüz kavuşabilmiş değildir. Bu nedenle Türkiye için daha bir süre sabit kur rejiminin sürdürülmesi kaçınılmaz gibi görülmektedir. Bu halde devalüasyon, enflasyon sürecinin kaçınılmaz sonucu olarak değil, ekonomiye doğrudan müdahale aracı olarak düşünülmelidir. Türk tipi ekonomilerde dövizin ekonomik değeri pazarın belirleyebileceğinin daima daha üzerinde olacağından, gerekmediği zamanlarda ve gerekli oranın üstünde gerçekleştirilen devalüasyonlar, ekonomi üzerinde sakıncalı olmak yerine çarpık yapının düzelmesi, mal ve hizmet arzının artması bakımından faydalı olabilecektir.

Ayrıca ekonomik çarpıklıkların düzeltilebilmesi için otoritelerin elinde kaba kuvvet dışında başka etkili bir araç bulunmamaktadır. Çarpık bir ekonomik yapının oluşturduğu parasal ve finansal sinyallere göre yapılan düzeltmelerin, yapıdaki çarpıklıkları olduğu gibi sürdürmekten başka bir işe yaramayacağı açıktır. Bu anlamda son gerçekleştirilen ve oranının gerekenin üstünde olduğu tartışılan «25 Ocak 1980» devalüasyonunun, gerekli oranda gerçekleştirilmiş olduğu dahi oldukça şüphe götürmektedir.

(1) Türk Tipi Ekonomilerde Devalüasyon Stratejisi; GENBORSA, 5 Temmuz 1979.

Yeni bankacılık Garanti Bankası'nda

Yeni bankacınız, bankacılığın
bir hizmet kurumu olduğuna inanıyor.
Ve yeni bankacılık yeni hizmetler vermektedir,
bunu da biliyor.

Garanti Bankası, yılbaşından bu yana sizlere yeni hizmetler getirdi:

Çocuk Kulübümüz ilk kez şube içi video ve film gösterilerinden başka, aile bütçesine katkıda bulunmak üzere, alışverişlerde %10 indirim imkânı da getirdi. Şimdilik Kulübümüz İstanbul, Ankara, İzmir, Adana ve Gaziantep'te faaliyet gösteriyor. Ayrıca, çocuk dergimiz ve kumbaramız da var.

Yurt dışındaki çalışanlarımıza seslenmek, onların sorunlarını duyurmak için, **Garanti Gazetesi**'ni çıkarıyoruz. Şubelerimize başvurular, yurt dışındaki yakınlarına gazetemizde mesaj gönderebiliyor.

Çocuk Yılı nedeniyle, yurt dışındaki işçilerimizin çocukları arasında yaptığımız ödüllü bir yarışma sonucu açtığımız **Resim Sergisi** ile, sanat faaliyetlerini sürdürüyoruz.

Tarım Programı çiftçi ve köylülerimize hizmet sunuyor. Bu programda, ilk olarak üç elkitabı yayımlıyoruz. Ayrıca, tarımda ilgili sorularınızı da uzmanlarımız cevaplandıracağız.

Her şubemizde bulunan **"Yeşil Yoncalı"** elemanlarımız, müşterilerimizin bankacılık ve özellikle emeklilerin, emeklilikle ilgili sorunlarını çözmeye çalışacak.

Size yakın olan Garanti Bankası, tüm banka işlemlerinin yanı sıra, **Garanti Çeki** ile de hediye seçme güçlüğü ortadan kaldırıyor.

Garanti Bankası, bankacılıkta yeni örnekler vermeye devam edecek.

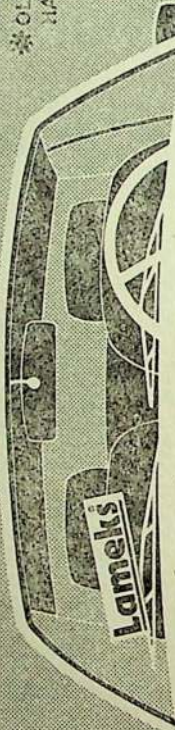

**TÜRKİYE
GARANTİ
BANKASI**

"yeni bankacınız"

Lamex® oto camları yolda bırakmaz!

- * OPTİK KALİTE
- * YÜKSEK DARRRE
NÜKAVEMETİ
- * ÖLÇÜ VE KALIP
HASSASİYETİ

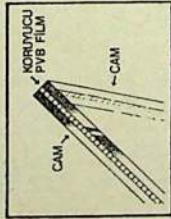
POLYVİNYLE BUTYRAL (PVB)

CAMLA EN İYİ BİRLEŞEN BİR
PLASTİK BAĞLAYICI ELEMANDIR.
POLYVİNYLE BUTYRAL YIRTIL
MAZ, KOPMAZ, ESNEKTİR,

KUVVETLİDİR. Lamex, EMİN
YETİNİ BUNYESİNDEKİ ULUS
LARARASI STANDART
KALINLIKTAKİ PVB FİLM DEN-
ALIR.

Sertleştirilmiş oto camları kırılınca bir anda
önünüzü göremez, güç duruma kalırsınız.
Anında yumukla kırıp durmak için uygun bir
yer bulmanız gerekir... ve bu saniyeler içindeki
kötü ihtimalleri her sürücü çok iyi bilir.

Bundan sonrası ise bir dramdır, hele uzun yoldaysanız.
Çok katlı Lamex Oto Emniyet Camları faktördür. Dağılmaz.
Önünüzü daima göre bilirsiniz. Dağılmayı camlar arasındaki
PVB koruyucu film tabakası önler. Güvenle sürebilirsiniz otonuzu
Lamex sizi yolda bırakmaz.
Çok katlı Lamex Oto Emniyet Camları farklıdır.
Dağılmaz. Önünüzü daima görebilirsiniz.

Genel Dağıtım:

Cam Pazarlama A.Ş.

Valikonuşi Cad. No. 73 Nişantaşı - İSTANBUL
Tel: 47 06 66 - 46 80 27

Lamex®
ARACINIZDA CAN GÜVENLİĞİ

BANKAÇILIK

YASAL SİSTEM SORUNU OLARAK PREFİNANSMAN DÖVİZLERİ

FAİK Y. BAŞBUĞ

HIRACAT işlemlerini özendirmeye ve kolaylaştırmaya yönelik bir ön finansman kurumu olarak geliştirilen «prefinansman» uygulaması bugünkü yasal görüntüsü ve onun ötesinde bankaların konuya yaklaşımları açısından tam anlamıyla durma noktasına gelmiş bir görüntü sergilemektedir. Aslında sistem çok yenidir ve anahatlarıyla bakıldığında yurt dışından vadeli satışlar karşılığı dövizlerin Türkiye'ye bir an önce akışını amaçlamaktadır. Döviz darboğazında bir nevi döviz olanağı yaratma anlamına gelmektedir. Ama değindiğimiz gibi bugünkü düzenlenim şekli ışığında durmuştur. En azından, geçmişte de eski hükümler çerçevesinde beklenen sonucu vermeyen sistem, yeni düzenlemeler karşısında da aynı hareket-siz görüntüyü daha da şiddetlendirerek sürdürmüştür.

Nasıl Bir Yasal Düzen?

Prefinansman dövizler konusu, Sermaye Hareketlerine ilişkin Seri V No. 3 Tebliği'nin 27. maddesinde düzenlenmiştir. Genel esasları koyan hükümler, asıl özellik gösteren yönüyle maddenin «b» bendinde yer almıştır. Maddenin «b» bendi aynen

şöyledir: «Dış ticaret rejimi esasları dairesinde, ihracatın finanse edilmesi maksadıyla hariçten faizsiz ve kısa vadeli finansman kredisi temin edilebilir. ihracatın tamamen veya kısmen tahakkuk etmemesi halinde Türk parasına çevrilmiş olan kredi tutarları veya bakiyesi cari resmi kurdan Merkez Bankası'nca transfer olunur.»

Herhangi bir açıklamaya gerek duyulmayacak kadar açıktır ki, dövizin reel değerini koruması açısından dış alımcılar büyük bir güvenceye kavuşturulmuşlar ve kur garantisine sahip kılınmışlardır. Onun içindir ki, cari resmi kurdan transfer edileceği açıklamasının yanlış anlaşılmalara neden olmaması için bir başka hükme yer verilmiş ve ayrıca getirilen Seri VII No. 130 Tebliği ile bu nokta vurgulanmıştır. 130 sayılı Tebliğ'in «3» No.'lu bendi şöyledir: «Cari kambiyo kurdan karşılığı ödenmek suretiyle... mahrecine iade edilir.» Böylece dış alımcılar açısından olası parasal ceğer ayarlamaları endişesi ve sonuçları kuşkusuz şekilde giderilmiştir.

Ancak böyle bir zorunlu öngörü ve açıklamada bulunulurken, çok daha önemli ikinci bir yön; prefinansman dövizini getirtiren kuruluş açısın-

dan kur garantisi TL.'ları yatırıldığı takdirde, Merkez Bankası'nca transfer yükümlülüğü altına girilen uygulamada, ilk kurla cari kur arasındaki farkın kimin üzerinde kalacağı konusu belirlenememiştir.

Sayısal olarak ortaya koymak gerekirse, geçmiş uygulama şekliyle, örneğin 50.— TL. = 1 dolar döneminde getirilen 10 bin doların karşılığı 50.000.— TL. alınır, daha sonra 1 dolar = 70.— TL. olursa (prefinansman vadesi içinde) 10 bin doların bu defaki değeri 70.000.— TL. olurken, aradaki fark 20.000.— TL. krediyi kullanan kuruluşa verilmemektedir. Daha sonra ihracat taahhüdünün gerçekleştirilememesi halinde dövizlerin iadesi gerektiğinde, ilgili firma 70 bin TL. yatırarak mı 10 bin doların transferini isteyecektir? Böylece 20 bin TL. zarar mı yazılacaktır? Yoksa kur değişikliği halinde yeni ve eski kur arasındaki fark da ilgili firmaya verilecek ya da özel bir hesapta tutulacak ve transfer halinde herhangi bir yük kalmayacak mıdır?

Ayrıca vurgulamak gerekirse, bu soruların yanıtları değiştiğimiz gibi açıkta kalmıştır. Hatta bir çelişkili durum daha söz konusudur. Tam aksine ihracatın gerçekleşmesi halinde hesap kapatılıp dövizlerin kesin alımı yapılırken uygulanan yeni kurla eski kur arasındaki farkın ne olacağı konusu da iyice düşündürücü olmuştur. İlgili kuruluşa mı verilecektir, yoksa yine Merkez Bankası'nca özel hesaba mı kaydedilecektir?

Hemen belirtelim ki, tüm bu kapalı noktalar yeni düzenlemeyle bir ölçüde yanıtlanmış ve daha kesin bir uygulama düzeni oluşturulmuştur. Ancak bu kez de başka sorunlar söz konusu olmuştur.

Yeni Düzen

Üzerinde durduğumuz yukarıdaki sorunlar, Türkiye'nin bir döviz yolu olarak denemek istediği «prefinans-

man» uygulamasını darboğaza sokunca, derhal dikkati çekmiş ve hatırlanacağı gibi 25 Ocak tarihli Resmi Gazete'de yayınlanan 25 sayılı Karar'ın 12. maddesinde özel bir hükme yer verilmiştir. Hükümün son derece önemli bir yenilik olan ve sorunları büyük ölçüde gideren içeriği şu şekildedir: «Prefinansman yolu ile gelen dövizler... kesin döviz alış işlemi yapılmaksızın... ihracatçıya ödenir...»

Görüldüğü gibi, sistemin bir ödünçleme ve kesin döviz alımına konu olmayan bir uluslararası kolaylık olduğu, açıkça vurgulanmıştır. Başka deyişle, dövizlerin mülkiyeti vade sonuna kadar yine dış alımcı firmaya ve bağlı olarak da yerli ihracatçıya ait bulunmaktadır. Böyle olunca da artık eski ve yeni kur arasındaki farkın kime ait olacağı konusunda herhangi bir kuşku kalmamış, tam aksine ilgili ihracatçıya verileceği kesinlikle ortaya konmuştur. Hemen belirtelim, bu farkın verilme tarihi (derhal ya da hesap kapatma tarihinde) bir genel idare tasarrufuna bağlı sorun olarak kendini göstermektedir.

Diğer taraftan taahhüdün gerçekleşmemesi halinde de yeni ve eski kur arasındaki farkın, yine, eğer daha önce ödenmişse ilgili firmaya (çünkü yeni kur üzerinden farkı almıştır), ödenmemişse TC Merkez Bankası'nca özel hesaptan karşılanacağı kuşkusuzdur. Kaldığı, madde düzenlenişine göre hemen ödenmeyeceğine dair bir açık hüküm de vardır. Denmiştir ki, ihracatın gerçekleşmesi sonunda cari kur üzerinden yapılacak kesin döviz alışında bu meblağ mahsup edilecektir. Bu da gösteriyor ki, fark kur kesin hesap kapatma tarihine kadar, para politikasının bir gereği olarak ödenmeyecektir.

Yeni karar bu açıdan getirdiği hükümlerle konuyu kapalılıktan kurtarıırken, uygulamada başka köklü sorunları da peşinden getirmiştir. Bu

bir bakıma düzenlenim hatasından kaynaklanan, ama bir bütün olarak uygulamayı tam anlamıyla durduracak bir eksiklik olarak kendini du-yurmıştır.

Hemen anlaşılacağı üzere 25 sayılı Karar'la getirilen 12. maddeyi ba-ğimsiz şekilde düşünmemek gerekir. Konu, Seri VII No. 130 Tebliği ile birlikte ele alınmalıdır. Bu, sistem olarak bir uygulama şeklinin kaçınıl-maz gereğidir. Böyle bir bakış çer-çevesinde şu noktalar dikkati çek-mektedir :

- a) Prefinansman uygulamasında faiz söz konusu değildir.
- b) Yukarıda üzerinde durulduğu üze-re, dövizler nazım hesaplar şek-linde korunmak zorunda olduğun-dan, kur garantisi söz konusudur.
- c) Dövizlerin mutlaka bir yetkili ban-kaya getirilmesi zorunludur. Diğer bir deyişle doğrudan doğruya Mer-kez Bankası'na gitmek olası de-ğildir.

Bu özelliklerden sonra şu soru açıkta kalmıştır : Prefinansman dö-vizlerin Türk Lirası'na dönüştürüle-rek ilgili firmaya kullandırımı halinde kaynağını ne oluşturacaktır? Başka deyişle, nazım hesap şeklinde düşü-nülmesi gereken bu dövizler dolayı-sıyla aracı banka Türk Liraları öder-se, bu dövizleri kullanma olanağının sınırlılığı nedeniyle (döviz pozisyonu-na alamaktadır) nasıl bir yöntem izleyecektir?

Sorunun yanıtızsız kalışı nedeniyle banka sistemi prefinansman dövizle-ri işlem konusu etmemeye başlamış ve mevcut görünümüyle uygulamayı durdurmuştur. Denmektedir ki, eğer bu dövizler karşılığı Türk Liralar ban-ka kaynağından ödenecekse, bu ye-ni bir kredi işlemidir. Bankalar Kanu-nu ve Ödünç Para Verme İşleri Kanu-nu hükümlerine uygun olarak bel-irli sınırlar içinde ve faiz, komisyon, banka ve sigorta muameleleri vergisi uygulanarak kullandırılabilir. Eğer bu

yol izlenmeyecek ve dövizler Merkez Bankası'na intikal ettirilecekse, bu durumda aracı bankanın devrede ol-masının hiç bir nedeni kalmamıştır. Ne vade sonunda kesin satış yapıla-cak döviz normal olarak banka po-zisyonuna girecektir, ne de aracılık dolayısıyla herhangi bir komisyon söz konusudur. Sadece gereksiz şekilde Merkez Bankası'ndan alınacak Türk Liralarının devrine aracılık gibi gerek-siz bir hizmet sunuşunda bulunula-caktır.

Kaldiki, TC Merkez Bankası'ndan Türk Liralarının alınarak ilgiliye dev-ri şeklindeki ikinci yol da, esasen ka-rarın bugünkü düzenlenimi çerçeve-sinde olanaksızdır. Birinci düşünce şeklindeki bir uygulama yönteminde ise, 130 sayılı Tebliğ'e değişiklik ge-tiren 130/2 sayılı Tebliğ gereğince faiz alınması olası değildir.

Ancak burada bir noktayı belirt-mek gerekir. 130/2 sayılı Tebliğ, 130 sayılı Tebliğ'den farklı olarak faiz uygulamasının sadece prefinansman açısından düşünülemeyeceğini vurgu-lamış, buna karşın, yetkili bankalara da dolaylı veya dolaysız ödenemez hükmünü özellikle kaldırmıştır. Bunun anlamı şu olabilir : Prefinansman dö-vizlere dış alımcılar açısından (ya-bancı ithalâtçı) herhangi bir faiz ve-rilmeyecektir. Ancak Türkiye'deki banka işletmeciliği açısından ayrı bir kredi uygulaması söz konusu olabi-lecek ve bu krediye faiz tahakkuk edilebilecektir.

Hemen belirtelim, bu düşünce zorlamalı ve prefinansman uygulama-sının özüne ters bir yorum şekli olur. Birincisi, daha başlangıçta da söy-lendiği gibi; prefinansman uygulama-sı ihracatçıya tanınan bir kredi ko-laylığı olduğu kadar, aynı zamanda da döviz darboğazında döviz kazanç-ları açısından bir zaman kaydırması olanağıdır. Dövizlerin bir an önce ulu-sal ekonomiye kazandırılmasıdır. İkin-ci nokta daha da önemlidir. Prefinans-man uygulamasında kredi müşterile-

rinin maliyetlerini artırma amaç değildir. Tam aksine sabit ve düşük maliyetle kararlı bir ihracat programı kolaylığı oluşturma esas hedeftir. Oysa ikinci yönüyle, bankalarca yurt içi kredi yöntemlerinin uygulanması halinde büyük bir mali yük söz konusudur. Normal olarak % 35-40 dolaylarında olacak böyle bir yük karşısında, kuruluşların bu yolu denemeleri ve prefinansman yolunu tıkamaları doğaldır.

Sonuç

Özetlemek gerekirse, şimdi görünen odur ki, tüm olasılıklar bir yana itilerek sistem tam anlamıyla dondurulmuştur. Gelen prefinansman döviz-

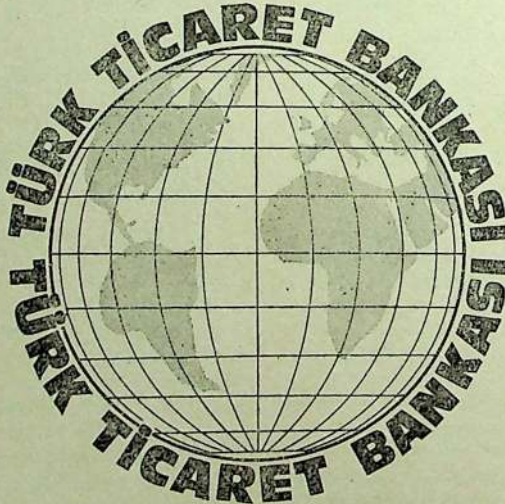
ler işlem konusu edilmeden aracı bankalarca bekletildiği gibi, belirsiz ortam içinde kalan prefinansman araçları da bu tür bir döviz olanağı konusunda karamsar ve çekingen bir tavır takınmışlardır. Böyle bir gelişme karşısında genel idare bekleyiş ve önerilerini açıkça ortaya koymalıdır. Çünkü dövizli darboğazda kolaylaşır; ya da sistemi daha da darboğaza sokucu sonuç, gösterilecek bu tür bir kararlı davranışa bağlıdır.

◊ Bir ulus, tek bir insan ve tek bir ruh olabilmelidir.

Victor Hugo

Dünyanın her yerindeki muhbirleri
Yurdun dört köşesindeki şubeleriyle
Dahili ve horici bütün bankacılık işlerinizde

1945

Banka : 145

DIŞ BASINDAN

DERLEYEN : HÜLYA KABAALIOĞLU

Dergi'nin Notu : Son aylarda Batı'nın önemli yayın organları Türkiye ile ilgili yayınlarını artırmışlardır. Aşağıda bunlara örnek olarak iki kısa yazı sunulmaktadır. Yazılardan ilki «28 Ocak 1980» tarihli «Business Week»den, ikincisi ise «Şubat 1980» tarihli «Eurcomoney»den alınmıştır. Çeşitli nedenlerle bu yazıların dergimizde çıkışı gecikmiştir. Buna rağmen yazıların yayınlanmasında bir sakınca görmedik. Çünkü, kusuru bizde de olsa, bu yazılardan Batı'nın güçlü yayın organlarının ülkemizin ve ulusumuzun özelliklerini iyi tanımadıkları anlaşılmaktadır. Ayrıca, uluslararası etkinlikleri olan iki yayın organınının 1980 başlarında Türkiye'nin özellikle ekonomik durumu üzerindeki görüşlerinin, son aylardaki gelişmeler karşısında ne derece gerçekçi olduğu da ortaya çıkmaktadır. Anladığımız kadarıyla, yabancı yayın organları ülkemiz hakkında daha gerçekçi bilgi sağlayacak kaynaklardan yoksundurlar. Bu bakımdan yurt dışında ve içinde görevli olanların, Türkiye'nin çok yönlü tanıtılmasıyla yakından ilgilenmeleri gerekmektedir. İncancımız şudur ki, tanıtılma işi gereğince yapılabilseydi, bu denli zengin beşeri ve doğal kaynaklara sahip olan ülkemiz hakkında, dış yayın organlarında bu derece kötümser görüşler yer almazdı.

Türkiye - Finansal Çöküşe Yakın Bir Ekonomi

SOVYETLER Birliği'nin gayretli bir şekilde kazanmaya çalıştığı, Kuzey Atlantik Antlaşması Örgütü'nün en önemli savunma halkası Türkiye, finansal bir çöküşe yeniden tehlikeli bir şekilde yaklaşmaktadır. 12 milyar dolardan fazla dış borç yükü altında olan ülke, yıllık 900 milyon dolar faiz ödemelerinin karşılanması bir yana, aylık petrol ithalatı için 330 milyon dolarlık faturayı karşılamakta bile

zorluk çekmektedir. Enflasyon % 80'e ulaşmıştır, 4 milyon Türk işsizdir ve Temmuz 1979'da Ekonomik İşbirliği ve Kalkınma Örgütü'nün (OECD) 17 ülkeden oluşturduğu konsorsiyum ile birlikte büyük çabalarla bir araya getirdiği 1,4 milyar dolarlık finansal yardım paketi de şimdi tehlikeye girmiş gibidir.

Uluslararası Para Fonu (IMF) her şeyin planlandığı şekilde yürüdüğünü iddia etmektedir. Ancak, kredilerin akmaya başlaması gerektiği tarih üzerinden aylar geçmesine karşın,

Türkiye'ye 78 milyon dolarlık ikinci kredi diliminin verilmesi için IMF'nin ısrar ettiği temel politika değişiklikleri konusunda, Fon ile Türkiye Başbakanı Süleyman Demirel henüz uzlaşmamıştır.

Temmuz planına dahil olan özel banka finansmanının büyük bir bölümü, Türkiye'nin IMF onayını sağlamasına bağlı olduğu için, bütün paket tehlikededir. IMF'nin, Türkiye'nin lirayı dolara (ve diğer Batı paralarına) karşı % 45'e kadar devalüe etmesini istemesi ve fiyat kontrolleri ile Kamu İktisadi Teşebbüsleri'nin ürettiği temel mallar için yardım konularında ısrar etmesi, bu içinden çıkılmaz devalüasyonların, ülke sorunlarını sadece daha da şiddetlendirdiğini iddia etmektedir. Ayrıca, eğer fiyatlar yeniden fırlarsa, 1979'da 3000 kişinin ölmesine neden olan siyasal cinayetler artabilir ve belki de askeri bir girişime yol açabilir.

Halen, İstanbul ve diğer büyük şehirlerdeki çok sayıda fabrika, döviz gereksiniminin parça ve yakıt darlığına yol açması yüzünden, ya kapanmakta veya üretimini azaltmaktadır. İstanbul Sanayi Odası'nın bir sözcüsü, yakıt krizinin «ülke çapında olduğunu ve tehlike işareti verdiğini» belirtmiştir. Yakıt ve yedek parça sıkıntısı Bursa'da OYAK adında bir Türk şirketi ile ortaklaşa otomobil fabrikası çalıştıran Renault'un, 2700 işçisine bir sene içinde dördüncü defa haftalık izin verip kapanmasına neden olmuştur. Önemli bir sanayi merkezi olan Bursa'da en azından diğer 13 fabrika aynı yolu izlemiş ve ülkenin doğusunda yakıtsızlık yüzünden okullar kapanmıştır.

Ancak, kıt bulunan sadece yakıt değildir. Listeye ampul, bitki yağları, sigara, tıbbi malzeme, kahve ve gazete kâğıdı dahildir. Türkiye'nin nakit sıkıntısı içindeki endüstrisi ithalât maliyetinde bir artışı karşılayamayacağı için, Demirel devalüasyon ile kıtlıkların şiddetleneceğinden korkmaktadır.

Gerçekten de, Türkiye'nin 1980'de 8 milyar \$ olarak tahmin edilen ithalât gereksinimi, aşağı yukarı 3 milyar \$ olan ihracatının ve dışardaki Türk işçilerinin yurtlarına yolladıkları 1,1 milyar dolarını o kadar üstündürür ki, OECD'nin 1,5 milyar dolarlık finansman planının yeterli olacağından kuşku duyulabilir. Daha acil ve daha büyük yardım arayışında olan Maliye Bakanı, yıl başında Suudi Arabistan'a giderek, 1 milyar dolarlık acil kredi ile finansal yönden felâkete uğrayan ülkesine kredi ve imtiyazlı fiyatlarla 600.000 ton ham petrol yollarını istemiştir.

Demirel Hükümeti IMF ile uğraşırken ve yardım talep ederken, Türk Ordusu ve Sovyetler Birliği arka plandadır. Bugün Marksist ve Faşist terörden, bölücülerden ve Müslüman tutuculuğundan kaynaklanan siyasal şiddet; özellikle kuvvet komutanlarının dikkatini çekmektedir. Ordu, Demirel'in parlamentoda çoğunluğa sahip bulunmayan işveren yanlısı Adalet Partisi'nin, eski Başbakan Ecevit'in işçi sınıfının desteğindeki Halk Partisi ile birleşerek, teröre karşı sert bir kanunun kabulü ve ekonomik politikalar üzerinde bazı anlaşmaların gerçekleştirilmesi için ısrar etmektedir.

Öte yandan Sovyetler'in Afganistan'ı işgali ile ortaya çıkan tehlike, şimdilik Türkiye'nin siyasal faaliyetlerindeki gerginliğe bir ateşkes getiriyor olabilir. Ecevit ortak bir anti-terör yasasını desteklemeyi kabul etmiştir ve Demirel Hükümeti ABD ile yeni bir savunma işbirliği anlaşması imzalamıştır.

Mevcut durum Türkiye'nin, Washington'dan istediği 2,5 milyar dolar tutarındaki silah ve yardımın çoğunu elde etmek şansını arttırabilir. Ancak, ümit verici siyasal belirtiler süratle yok da olabilir. Eğer Türkiye ile IMF kısa sürede bir uzlaşmaya varamazsa, Türkiye İran tipi bir karışıklık ortamı veya askeri yönetim ile karşı

karşıya gelebilir. Giderek düşük fiyatlı petrol, mal mukabili ticaret ve nükleer teknoloji geliştirme yardımı şeklinde Türklere kur yapan Moskova'ya daha çok taviz vermeye zorlanabilir.

Türkiye Danışmanlarını Kovuyor

TÜRK Hükümeti'nin artık dışardan finansal danışmanı yok. Warburg's, Kuhn Loeb Lehman Brothers ve Lazard Frères (1) ile olan sözleşmeler, Ekim 1979'da Türk seçmenleri Süleyman Demirel'i yeniden Başbakanlığa seçtiğinde sona ermiş bulunuyordu. Demirel sözleşmeyi yenilemedi. Demirel'in hareketleri, geçen baharda belirttiği «hiç pişmanlık duymama» politikasına uymaktadır (Euro-money, Haziran 1979).

Bundan önceki başbakanlığı sırasında, Demirel'in borçlanma ve faiz ödemek için yeniden borçlanma politikası, Türkiye'yi iflasa getirdi. 1977 sonunda istifaya zorlandı. Daha sonra IMF, borç erteleme imkânını sağlayacak reformları kabul etmesi için 18 ayda Ecevit Hükümeti'nin gönlünü yaptı ve erteleme 1979 yazında başladı.

Danışmanlar üçlüsü Warburg's, Kuhn Loeb ve Lazard; IMF anlaşmasını izleyen ilk ticari banka kredisinin -400 milyon \$ dış alım kolaylığı- düzenlenmesine yardımcı olmuşlardır. Geçen Ağustosta, dövize çevrilebilir mevduatların (Demirel'in bir zaman çok sevdiği borçlanma sistemi) ertelenme anlaşmasını gerçekleştirmişti. Daha sonra üçüncü şahıslara rambörsman kredisini (2) ve garantisiz ticari borçların ödenmesi için ilke anlaşması yapmıştır. Bununla beraber, 1978/79 kışı, halkı Ecevit'le karşı karşıya getirecek kadar güç koşullar altında geçti ve seçmenler 1979 sonbaharında Ecevit'in düşürülmesi için oy verdiler.

Demirel geri gelince, 2 milyar dolar borç almak, inşaatları hızlandırmak, sulamayı artırmak, renkli televizyon ve yaşlılık sigortasını getirmek,

rafineri üretimini artırmak ve her köye bir cami yapmak niyetinde olduğunu açıklamıştır.

Bu politikaya bir tek engel vardır. Demirel geçen sefer, 1975'de borçlanmaya başladığında Türkiye'nin kredi değerliliği en üst düzeydeydi. Şimdi Türkiye, dünyanın en düşük kredi değerliliği olan ülkeleri arasındadır.

Her zaman ümitli olan Demirel, Suudi Arabistan'dan Müslüman kardeşliği adına kredi istemektedir. Biranın yasal ve «Cuma Günü»nün işgünü olduğu bir ülkeden gelen böyle bir isteğin karşılanması kuşkuludur. Suudi Arapların «Hayırlı» diye kestirip attıkları söyleniyor.

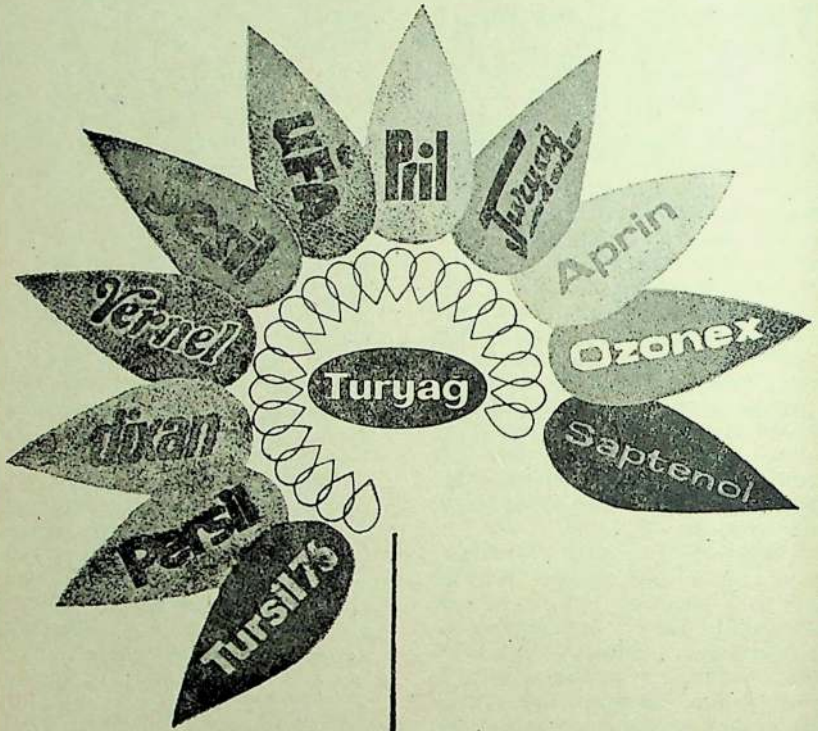
Bununla beraber, Müslüman kardeşliğinin yapamadığını Afganistan'daki Sovyet tankları başarmış olabilir. Türkiye'nin 10 Ocakta ABD ile imzaladığı anlaşma, Türkiye'ye askeri yardım vermekten ve Türk topraklarındaki ABD üslerinin bir beş yıl daha devamından başka henüz açıklanmayan finansal hükümleri içine almaktadır.

ABD'den yardım olmaksızın, Türkiye erteleme taahhütlerini karşılamaya devam edemez. Şimdiki ihrac gelirleri, sanayi için gerekli petrole bile yeterli değildir. Türkiye'yi 1979 sonunda ziyaret eden bir IMF heyeti karar-sız halde geri dönmüştü. Bir daha denemek için bu ay yine geliyor.

(1) 1979'da Ecevit Hükümeti'nin, dış kredi ilişkilerini danışmanlık için tuttuğu kuruluşlar.

(2) Bir cins konsolidasyon işlemidir. Çok sayıda kişi ve kuruluşlara borçlanılmış tutarlar, araya giren bankalarca hak sahiplerine ödenir. Bu işlem sonunda sayısı azalmış alacaklı bankalarla hükümet yeni kredi anlaşmaları yapar.

◆ Dostluk, ancak iyi insanlar arasında olabilir .

nebatî yağ sanayiinde **öncü.**
yıkama maddelerinde

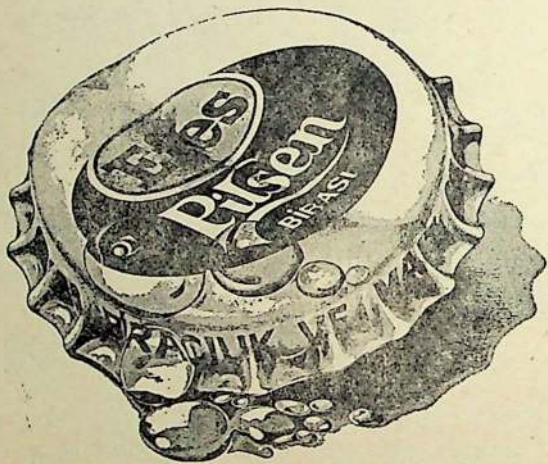
60 yılı aşkın tecrübe...
uzman kadro. **Turyag**

Türkiye Yağ ve Mamulâtı A.Ş. İZMİR

SIZE HİZMET BİZİM GÖREVİMİZ
SIZE HİZMET BİZİM ZEVKİMİZ

**ANADOLU
BANKASI**

**"BİRA"
BU KAPAĞIN
ALTINDADIR.**

SUPERIT

ASBESTLİ ÇİMENTO

YÜKSEK TAZYIKLI **BORU**' LARI

DÜZ ve OLUKLU **LEVHA**' LARI

ELYAFLI ÇİMENTO SANAYİ ve TİCARET A.Ş.

MERKEZ:

Cumhuriyet Cad. 255
HARBIYE - İSTANBUL

ANKARA Bürosu:

Şehit Teğmen Kalmaz Cad.
İçel Apt. 26/4
ULUS - ANKARA

Tel: 48 41 70

Tel : 11 22 78

Cam Laboratuvar Malzemelerinin Uzman Kuruluşu

Teknikcam® ÖZEL SİPARİŞ ÜZERİNE yeni çeşitler yapmaya başladı

Teknikcam Sanayii A.Ş., standard camı
laboratuvar malzemelerinden başka :

- Santrifüj şişeleri
- Kültür şişeleri
- Damlalıklı şişe
- Absorbsiyon şişeleri
- Sıçrama Balonları
- Soğutucular
- Otomatik büret, tevzi büreti ve mikrobüretler
- Distilasyon cihazları ve başlıkları
- Distilasyon toplama başlıkları
- Balonjeler
- Ekstraksiyon cihazları
- Reaksiyon kapları
- Distilasyon balonları
- Musluklu ve muslukuz huniler
- İm'nikler
- Santrifüj tüpleri
- Kuretleme cihaz ve tüpleri
- Musluklar
- Çeşitli tüpler
- Pipetler ve mikropipetler
- Vidalı kapaklı şişeler

ile daha birçok cihaz ve mamulleri de vereceğiz.
sipariş üzerine özel olarak üretmeye başladık.

SİPARİŞ ÜZERİNE AYRINTILI
BİLGİ İÇİN :

Pasabahçe®

TİC LTD ŞTİ

İstiklal cad. 314 Beyoğlu - İstanbul
Tel : 49 72 34 Teknik Camlar Satış Md İdare
49 95 51

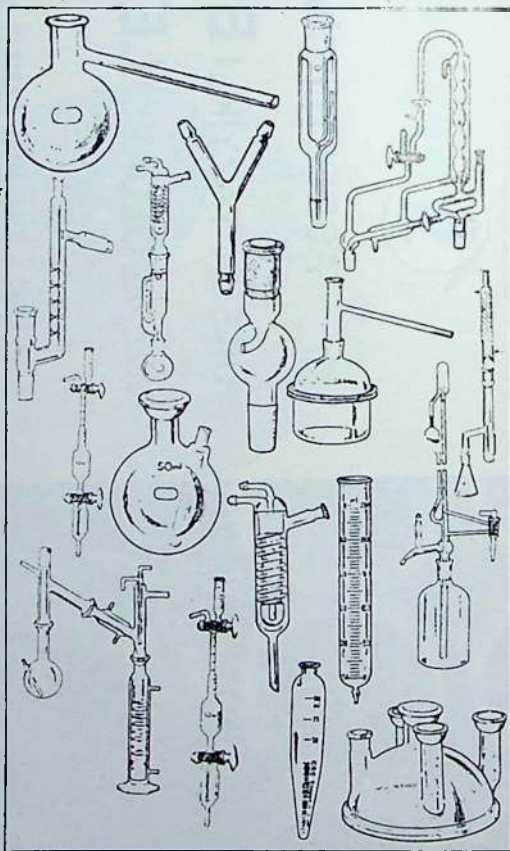
BOĞE SATIŞ MÜDÜRLÜKLERİ

Ankara : 11 51 92

İzmir : 13 46 19

Adana : 1 25 93

Tekirgözü : 16 27

ÖZEL SİPARİŞ ÜZERİNE YAPILAN MAMULLERDEN BAZILARI

Teknikcam Sanayii A.Ş., Türkiye Şişe ve Cam Fabrikaları A.Ş.'nin bir kuruluştur.